

GORIŠKI LETNIK

ZBORNIK
GORIŠKEGA
MUZEJA

1996
23

GORIŠKI LETNIK

ZBORNIK GORIŠKEGA MUZEJA

23 / 1996

ZBORNIK ALOJZIJA RESA

**za stoletnico rojstva
objavljen v letu šestdesete obletnice smrti**

**GORIŠKI MUZEJ
NOVA GORICA
1996**

Uredniški odbor:

dr. Rajko Bratož, Marija Češčut, Janez Dolenc, Borut Koloini, Andrej Malnič, dr. Branko Marušič (glavni urednik), Inga Brezigar, Nataša Nemec, mag. Slavica Plahuta (odgovorna urednica), Peter Stres, Drago Svoljsak, dr. Peter Štih, Marko Vuk (korektor), Beatriče Žbona-Trkman

Prevodi: Milko Rener (italijanščina)
Anamarija Markič (angleščina)

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Naklada: 800 izvodov

Računalniški stavek in prelom:
MEDIT d.o.o., Notranje Gorice

Tisk: Skusek

Sofinancirajo:

Mestna občina Nova Gorica
Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Redakcija zvezka končana 1. 3. 1996

Izdajatelj: Goriški muzej, Kromberk, Grajska 1, 5000 Nova Gorica

Dokumente, objavljene na straneh 9, 11, 17, 37, 40, 43, 48, 64, 75, 91, 95, 115, hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, dokument na strani 50 pa Zgodovinski institut ZRC SAZU v Ljubljani. Resov ex libris na strani 16 je v knjigi, ki jo hrani družina Pegan s Pristave (Nova Gorica). Na ovtiku portret dr. Alojzija Resa, risba Gojmira Antona Kosa (1921).

Na podlagi mnenja Ministrstva za kulturo RS (št. 415-183/92 z dne 26. 2. 1992) se od publikacije plačuje davek od prometa proizvodov v višini 5% po tarifni številki 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92).

GORIŠKI LETNIK 23/1996

S pričujočo 23. številko *Goriškega letnika*, ki jo posvečamo dr. Alojziju Resu ob 60-letnici njegove smrti in v kateri je zbrano gradivo z Resovega simpozija na Sveti Gori pri Gorici (1993), nadaljujemo serijo tematskih zbornikov, s katerimi smo cenjene bralce žeeli seznaniti z najnovejšimi spoznanji o življenju in delu pomembnih osebnosti z zahodnih predelov slovenskega prostora. Izšli so jubilejni zborniki posvečeni dr. Joži Lovrenčiču, Vinku Vodopivcu in Simonu Gregorčiču. Kot separatni del *Goriškega letnika* smo tudi objavili gradivo o delu in življenju Simona Rutarja in Matije Vertovca.

Pri 22. stevilki letnika za leto 1995, ki smo jo žeeli posvetiti dejavnosti Goriške matice, smo naleteli na težave, ker niso bili napisani nekateri predvideni temeljni članki. Ta številka, ki jo sedaj zaključujemo, bo izšla letos z enoletno zamudo. Cenjene bralce prosimo, da nam neljubi zaostanek dobrohotno oprostijo. Uredništvo *Goriškega letnika*, ki ni mirovalo, pa je med tem časom zaključilo redakcijo Resovega zbornika in prispevkov s svetogorskega srečanja dodalo ponatis korespondence med Resom in Francetom Bevkom, za tržaški *Zaliv* jo je pripravil in opremil z opombami Marijan Brecelj. Prepričani smo, da z monografiskim zbornikom podoba tako pomembne osebnosti, kot je bil dr. Res, še ne bo povsem predstavljena. Prav gotovo si njegovo delo zaslusi še druge poglobljene analize, manjka tudi Resova bibliografija. Toda prve raziskave so opravljene in letnik prinaša mnoge nove izsledke in hkrati pušča prostor novim ugotovitvam.

Slavica Plahuta

UVODNA BESEDA NA RESOVEM SIMPOZIJU (SVETA GORA 22. 10. 1993)

Leto je naokoli in tako smo danes ponovno v svetogorskem frančiškanskem samostanu, da se ob jubileju rojstva spomnimo osebnosti, ki je tesno povezana s Sveto Goro. Joži Lovrenčiču, ki smo se ga spomnili leta 1990, sledi letos še en ugledni stoletnik, dr. Alojzij Res. Sredi letošnjega leta je minilo sto let od njegovega rojstva in kaj je lahko bolj primerenega, kot da se ga s strokovnim sestankom spomnimo na kraju, kjer od maja leta 1936 počivajo njegovi posmrtni ostanki.

Dr. Alojzij Res ni pozabljenega osebnosti naše preteklosti. Tudi ni bil prezrt ali kako drugače zapostavljen. Njegovo življenje in delo pa vendar ni bilo doslej vsestransko raziskano in tako nam stoletnica nalaga dolžnost, da z današnjim srečanjem začnemo uresničevati tudi tako nalogu. Prireditelji so na današnji sestanek kot referente povabili nekatere ugledne poznavalce Resovega dela. Žal, da nekateri povabljeni niso mogli ustreči naši želji. Prof. dr. Andrej Capuder je odšel na diplomatsko dolžnost v Pariz, dr. Milica Kacin-Wohinčeva je zadržana z drugimi obveznostmi, svoje nesodelovanje je opravičil prof. Alojz Rebula, prav tako tudi prof. dr. Kajetan Gantar. Zaradi bolezni ne more žal sodelovati dr. Milko Matičetov. Kljub odsotnosti uglednih poznavalcev pa bodo vendar v vabilu najavljeni referenti poskušali uresničiti zastavljenlo naložo.

Preden predam besedo današnjemu moderatorju profesorju Jožetu Hočvarju, Kraševcu, slavistu in direktorju koprsko založbe Lipa, dovolite, da povabim k besedi tiste, ki žele naš sestanek pozdraviti in da še posebej prisrčno pozdravim v naši sredi Resova najožja sorodnika hčerko gospo Tatjano Res in sina dr. Marka Resa ter druge sorodnike, zlasti nečaka dipl. ing. Sava Trebšeta. Za zaključek naj povem, da nam je pri pripravi Resovega simpozija gmotno pomagala novogoriška občina. Posebna zahvala pa gre tudi novogoriškemu Pokrajinskemu arhivu.

Branko Marušič

DR. ALOJZIJ RES - PODATKI ZA BIOGRAFIJO

Ivana Uršič

Eden od osrednjih slovenskih dnevnikov v predvojnem času Jutro, je dne 3. junija 1922 objavil prispevek z naslovom Kulturni zastopniki Primorja, kjer med drugim piše: "Predno preidemo na sodobno primorsko kulturo, nam je na kratko omeniti in našteti njene činitelje, ki jo ustvarjajo. Med znanstveniki v Primorju najdemo danes poleg drugih zlasti tri: prirodoslovca drja. Lava Čermelja in zgodovinarja prof. Rob. (Roberta) Kendo... Iz 'Doma in Sveta' je znan estetik dr. Alojzij Res."

Alojzij Res se je rodil 1. julija 1893 v Gorici. Mati je bila doma iz Srpenice. Že kot majhen otrok je izgubil očeta in mati je morala sama skrbeti za tri otroke. Po osnovni šoli in maturi leta 1912 je na materino željo stopil v bogoslovje. Študij je nadaljeval v Stični na Dolenjskem, kamor se je goriško centralno semenišče preselilo v prvih dneh vojne. Učenje in priprave na duhovniški poklic so ga tako izčrpale, da je moral študijske obveznosti za nekaj časa preložiti. Pri sestri Gusti, poročeni Trebše, ki je bila učiteljica v Boljuncu pri Trstu, je okreval, potem pa za vedno opustil misel na duhovniški poklic. Proti koncu vojne so ga poklicali v vojaško službo, ki jo je opravljal v vojnem dopisnem uradu na Dunaju. Bil je dopisnik Slovence za goriški odsek fronte. Tam se je vpisal tudi na univerzo, kjer se je med drugim srečal z dr. Janezom Evangelistom Krekom in napisal spomine, ki so poznani kot Krekova oporoka (Ne obupaj! Moj zadnji obisk pri dr. Kreku, Jugoslovan 1918, št. 16). Pozneje je odšel na univerzo v Zagreb. V letih 1919/20 je obiskoval predavanja na Filozofski fakulteti v Firencih. Ker je želetel študirati slavistiko, se je prepisal na ljubljansko univerzo. 29. novembra 1920 je pisal iz Ljubljane sestri Gusti v Boljunc pri Trstu: "Sobo sem vdobil in se že danes preselim. Podpore ni treba pošiljati, bom imel za praznike. Zdrav sem, dobro se mi godi, le 'suh' sem... V gledališče hodim malo, ker je draga, a se imam tudi mnogo za učit. Sicer pa je v Ljubljani dolgčas in pusto. Dobro, da nimam časa misliti kako lepo bi bilo na Dunaju..." Pod mentorstvom dr. Franceta Kidriča je leta 1921 doktoriral z disertacijo "Bistvo narodne pesmi."¹ Z Antonom Bajcem sta

¹ V literaturi je v glavnem zapisano leto 1922, ko je Res doktoriral, le Jože Kokole v Bibliografiji doktorskih disertacij univerze in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Ljubljani 1920-1968, str. 53 navaja leto 1921. Da je doktoriral leta 1921 nam potrjuje tudi ohranjena Resova korespondenca sestri Gusti v Boljuncu pri Trstu: 18. januarja 1921, 7. aprila 1921 in 16. junija 1921. Res sporoča v prvih dveh razglednicah, da ima ogromno učenja, v zadnji pa sporoča, da se vrne okoli 5. ali 6., ker ima po izpitih še delo s knjigo, ki jo namerava izdati v jeseni. Leta 1922 pa je sestri pisal že iz Firenc.

bila prva doktorja slavistike na ljubljanski univerzi. Original disertacije se je izgubil, vse glavne izsledke pa vsebujeta članka Pot do romantičnega pojmovanja narodne pesmi (Dom in svet 1923, 118-19, 153-54) in Narodna pesem (Dom in svet 1924, 28-32, 207-3).

Študij je nadaljeval v Firencah. Antonu Trebšetu je sporočil 8. novembra 1924: "Zadnje tedne sem delal cele noči in srečno končal disertacijo. Čaka me še rigoroz in potem sem prost". Že pred končanim študijem je začel predavati na višji trgovski akademiji Ca' Foscari (Istituto superiore di studii economico commerciali e di scienze diplomatiche) v Benetkah.

Bil je izredni profesor za srbohrvaščino, vodil je tečaje iz ruske literature in poučeval nemščino na znanstvenem zavodu.

20. aprila 1924 se je poročil z Dino Frosali (Piacenti) iz Milana, ki jo je spoznal na univerzi v Firencah. Na Lidu pri Benetkah sta si ustvarila dom in imela tri otroke: Tatjano (rojena 1927), Marka (1930) in Marijo (1932). Resova žena se je naučila slovenskega jezika in prevajala Bevkove črtice.

V spominih z naslovom "Moje življenje z Lojzetom Resom" je Dina Frosali zapisala: "Morda je bil zakon zanj pretežak, z vsemi težavami, skrbmi za otroke, ekonomskimi zahtevami, bil je telesno bolj slaboten in bolan na srcu... Verjetno je imel umetniško dušo, ki se je oplajala z daljavami..."²

Res se je udeležil natečaja za stalnega profesorja nemščine na licejih. Kot Goričanu so mu določili mesto v Gradišču ob Soči, a se mu je odpovedal, ker je želel obdržati zaposlitev na Ca' Foscari.

Vdova o tem piše: "Stalno profesorsko mesto je pomenilo veliko prednost za družino, po drugi strani pustiti službo na Ca' Foscari, bi pomenilo zanj opustiti misel, da bi postal prosti docent za slovanske jezike in kasneje redni profesor na univerzi. Če bi bil živel, bi uspel in uresničil te svoje sanje. Zelo so ga cenili in bil je velik priatelj profesorja Ettora Lo Gatta in prof. Giovannija Maverja, dveh tedanjih italijanskih slavistov, danes spada mednje tudi prof. Giusti, njegov priatelj iz univerzitetnih let v Firencah."

Cenili so ga tudi njegovi studenti, naj omenim le Stanka Vuka.

V poletnih mesecih so se pri Resovih na Lidu ustavljalni mnogi njuni prijatelji: Janko Kralj iz Gorice, France Kralj, France Bevk, Fran Tratnik, Virgilij Šček, dr. Francè Stelè in še drugi.

France Bevk je o njem zapisal, da mu je bolezen prekmalu oslabila telo, a mu ni uklonila volje in duha.

Načrtoval je knjigo o idejnih smereh v povojni (gre za prvo svetovno vojno) slovenski literaturi, ki naj bi izšla v slovenskem in italijanskem jeziku. Načrta ni uspel uresničiti. Umrl je 17. maja 1936.

"Iz bolnišnice v Benetkah, kjer je ležal na mrtvaškem odru, so ga v čolnu prepeljali na vlak in z njim v sončno Gorico, od tam pa v spremstvu mnogih avtorov prepeljali na vlak in z njim v sončno Gorico, od tam pa v spremstvu mnogih avtorov k svetogorskemu Materi na pokopališče. Tako se tam izpod skope ruše razgleduje po

lepi goriški zemlji in spremlja dogajanja na njej, ki jo je toliko ljubil..."³

Na zadnji poti so ga spremljali žena Dina in beneški priatelj prof. Umberto Saraval ter židovski zdravnik Cotič, ki je poravnal stroške prevoza pokojnega.⁴

Nad njegovim grobom je bila vzidana skromna pravokotna plošča s črkami Toneta Kralja. Klub starih goriških študentov pa je 11. avgusta 1974 postavil še dodatno ploščo z napisom: Dr. Alojzij Res, 1893-1936, pisatelj - umetnostni zgodovinar, dantolog, profesor na visoki šoli v Benetkah.

Ob stoletnici rojstva pa so postavili nov nagrobeni spomenik, delo akademškega kiparja Janeza Lenassijsa.

Poznan je portret Alojzija Resa, ki ga je upodobil Gojmir Anton Kos leta 1921.

Že v srednji šoli je v leposlovnih dijaških in drugih listih (Naše vaje, Alfa, Domači priatelj, Dom in svet) objavljal kritike o upodabljujoči umetnosti in leposlovju.

Leta 1916 je izdal pri založniku Štoki v Trstu zbirko Ob Soči, črtice, ki so nastale na Goriškem v prvih dneh svetovne vojne.

V pismu Bevk 10. septembra 1916 o tem piše: "Pač nekaj sem naredil: velik literarni greh, ki izide prihodnji teden pri Štoki. Cankar me bo zlasal. Brošura je, 36 tih strani: 'Ob Soči', o kateri doslej še nihče ne sanja. Koj, ko izide ti posljem izvod. Tratnik mi je nariral naslovno stran, ki je od vsega še najboljša. A molči o tem!"⁵ Najprej so izhajale črtice v časopisu Slovenec. Prvi natis je obsegal 3000 izvodov in je bil razprodan v treh tednih; drugič je zbirka izšla leta 1917 v 2000 izvodih, in sicer v korist goriškim beguncem.

Skupaj z Vladimirjem Anžlovarjem je Res izdal brošuro Visokošolski študij v Italiji, tiskala jo je tiskarna Edinost v Trstu leta 1921.

Ob Dantejevi šeststoletnici je pripravil dva zbornika, slovenskega in italijanskega, v katerem je sodelovala vrsta slovenskih in italijanskih znanstvenikov.

S kakšnimi težavami se je srečeval pri tem delu, spoznamo iz pisma, ki ga je 14. decembra 1921 pisal profesorju dr. Ivanu Prijatelju:

"Nekoliko pozem sem, a dela se mi je nagrmadilo toliko, da me duši: pripravljam italijansko izdajo svojega zbornika z nemajhnimi težkočami, ker ga ni, ki bi mi pomagal pri prevajanju iz slovenščine v latinščino, razen Ivana Trinka, starega borca in glasnika beneskih Slovencev, ki mi je z veseljem priskočil na pomoč. Tako gre delo počasi od rok. Tudi s slovensko izdajo je križ ... Upal sem, da izide zbornik vsaj za Božič, a bom vesel, če se to zgodi v januarju 1922. Ko bi bil vedel za to zamudo prej, bi se ne hotel odreči dragocenemu prispevku izpod vašega peresa. Medtem sem pridobil za sotrudništvo še dekana rimske slovstvene fakultete zgodovinarja Vittorija Rossija s člankom Dante v evropski kulturi.

Tako čepim od jutra do večera med rokopisi in korekturami in se zavedam, da

³ Stanko Vuk, Prof. Alojziju Resu v slovo, Mladika 1936, str. 270.

⁴ Lojze Res na zadnji poti, Slovenec, 28. maja 1936.

⁵ Marijan Breclj, Alojzij Res, Pisma Bevk, Zaliv, november 1968, št. 12-13.

sem v mladeničkem zanosu prevzel pretežko breme za svoje rame. A zdaj ne morem več nazaj. Vse svoje sile sem strnil na to, da delo vzpe tu in tam in da nam ne bo v sramoto. Ne mislim ne na mesece, ki beže, da me je strah, ne na pomanjkanje, ne na trud, ki mi izžema možgane. Le eno želim in hočem z vso dušo, da bi nam svet priznal, da smo narod majhen in mlad, ki strmi vedno višje in ki hoče s plodovi svojega duha pomagati in sodelovati pri kulturni zgradbi človeštva.

Odpocil bi se rad tudi jaz, saj se nisem od Velike noči. Živim v mestu, ki je vse polno lepot, kamor lije sonce toplo luč dan za dnem z neba, a vendar pridejo nadme hipi, ko bi zamenjal s ponosno gesto Pallazzo Vecchio za našo bajto v goriških hribih ali pa za istrsko kočo ob morju.⁶

Slovenska izdaja Dantejevega zbornika je izšla leta 1921 v Ljubljani, italijanska pa 1923 v Gorici. Poleg domačih strokovnjakov kot so Aleš Ušenčnik, Josip Debevc, Vojeslav Molè, Milko Kos, Francè Stelè, Josip Puntar so sodelovali tudi ugledni italijanski predstavniki: Gaetano Salvemini, Benedetto Croce, E. G. Paradi, Guido Mazzoni, Vittorio Rossi, Tommaso Gallarati Scotti.

Knjigo je opremil Tone Kralj.

"To delo ga je seznanilo z italijanskimi kulturnimi krogi in je pomenilo znaten korak na poti kulturnega zbljižanja obeh sosednjih si narodov."⁷

Iz pisma dr. Ivanu Prijatelju 18. junija 1923 spoznamo, da je sodeloval tudi pri prevodu dveh Cankarjevih del v italijanščino in sicer Lepe Vide in Hlapca Jerneja. V njem profesorja namreč prosi, da napiše kratek uvod, ki naj Italijanom pokaže vso lepoto slovenske duše v čistem zrcalu Cankarjeve umetnosti. Res poudarja, da bosta s prof. Laranzonjem prevedla Cankarjevi deli z vso vestnostjo in ljubezljivo.

Leta 1927 je prevedel, uredil in izdal srednjeveško besedilo "Rožice svetega Frančiška" z ilustracijami Toneta Kralja.

Resa so zanimala tudi splošna umetnostna in kulturna vprašanja. O njih je pisal krajsa poročila in zapiske in jih objavljaval v Času, Domu in svetu, Edinosti, Mladiki, Ženskem svetu, Slovencu. V Času je objavil sledeče prispevke: Intimna razstava v Gorici (1912); Delavsko vprašanje in umetnost, H krizi slovenskega gledališča (1913); Constantin Meunier, Družba sv. Mohorja (1914); Mazzinijeva Slovanska pisma (1919); Visokošolski študij v Italiji (1921, 1922); Ivan Trinko - Zamejski (1923-24); K Trinkovi bibliografiji (1925-26); v Domu in svetu : Umetnost in naravni zakon (1914); Giovanni Segantini, Iz Segantinijevih pisem, Umetniki o umetnosti, Rabindranath Tagore (1915 in 1916), Rafael (1920), Gregorčič Zamejskemu (1928); v Edinosti je priobčil članek Naša nova kulturna orientacija (1919, št. 286) in več poročil o predstavah tržaškega gledališča (1919-1920); v Mladiki: Smrt Leonida Andrejeva, O karikaturi, Plebanus Joannes (1922); Oče beneških Slovencev (1923); Kraljica morja, Mesto sv. Antona (1926); v Ženskem svetu: Elizabeta Browning (1925); v Slovencu: Pogovor z Rabindranathom Tagorejem (1925, st. 35).

⁶ Pismo Alojzija Resa prof. dr. Ivanu Prijatelju, 14. decembra 1921, rokopisni oddelek Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

⁷ France Bevk, Dr. Lojze Res, Dom in svet 1936, str. 394.

Resova zamisel je bila ustanovitev Naše založbe v Trstu. V njenem okviru naj bi vsako leto izhajal Jadranski almanah in lepo oblikovane in vsebinsko pomembne knjige.

"Predno sem odšel iz Trsta sem ukrenil vse, da prične 'Naša založba', ki sem jo ustvaril skupno z Bevkom. Ščekom in Besednjakom, čimprej s polnim delovanjem. Pravila so odobrena, izberačili smo nekaj lir in za Božič zagledata dve knjigi luč Trsta: Pregljev Plebanus Joannes in Bevkov Faraon v umetniški opremi.

Ognjišče naj bo 'Naša založba' vsega kulturnega dela Primorske, njena moč in uteha v težkih dneh."⁸

Alojzij Res je uredil tudi prvi letnik Jadranskega almanaha in v predgovoru zapisal: "Jadranski almanah naj postane leto za letom verno neizpačeno zrcalo vsega našega življenja, obračun čez naše delo na vseh poljih kulturnega, gospodarskega, socialnega in političnega udejstvovanja našega ljudstva od Triglava do Kvarnera."⁹

Alojzij Res kot goriški bogoslovec (1913)

⁸ Iz pisma dr. Prijatelju, Firence, 14. decembra 1921.

⁹ Jadranski almanah za leto 1923, Predgovor.

Res je bil velik estet; v vojnem in povojnem času je pomagal Izidorju Cankarju oblikovati novo, moderno podobo Doma in sveta. Marijan Brecelj je o tem zapisal:

"Res je tudi v knjigi gledal umetnino, mnogo mu je bilo do tega, da je že posoda, v kateri so podane duhovne stvaritve, kar moči lepa in vredna. Od tu ne le skrb za opremo, marveč celo za papir in tisk, saj sta se obe knjigi (in kasneje še Dante) tiskali na Dunaju in bili za tiste čase in prilike naravnost razkošno opremljeni in natisnjeni."¹⁰

Branko Marušič je v delu *Z zlatimi črkami* predstavil tudi Resa in o njegovem uredniškem delu zapisal, da je pokazal izredno prizadevanje, da sleherna objava učinkuje v celoti, s kvalitetno vsebino, z najboljšo opremo in tudi s celotno tehnično opremljenostjo.

S svojim delom in z osebnimi stiki je Res širil našo kulturo med italijanski živelj. V Benetkah in tudi drugod je imel vrsto predavanj o slovenskem slovstvu in kulturnih pojavih na Slovenskem, o beneški umetnosti, Tolstoju, Dostojevskem in o filozofu Solovjevu. V študentskih letih je pisal o slikarjih Segantiniju in Rafaelu, leta 1934 pripravil predavanja o Tintorettu za dunajski radio. Izšla so v reviji Dom in svet leta 1936.

Zelo pomembno je bilo Resovo sodelovanje pri "Grande enciclopedia italiana", za katero je prispeval več člankov o naših osebnostih, tako o Ivanu Cankarju pa tudi sicer o slovenski literaturi.

"Neizmerna ljubezen g. Resa do svojega dela, njegove težave in borbe, da bi lahko priobčil več imen kot mogoče, v več vrstah kot so mu na razpolago. Težave, ki jih imamo mali narodi pri takih velikih enciklopedijah, nerazumevanje in dostikrat nevhaleznost dela samega, so večini Slovencev neznane. Sotrudnik se mora dobesedno boriti za vsako ime, za vsako vrsto. To važno nalogo vrši g. Res z ljubeznijo in vestnostjo, za katero priča 'Cankar' (šestdeset vrstic), ki ga je napisal g. prof. Res. Prof. Res je te dni oddal založnici gradivo o Ivanu Preglj in o Prešernu, medtem ko piše pregled o slovenskem slovstvu, za kulturo ima na razpolago štiri strani, kar je skoraj več kot bi smeli Slovenci upati."¹¹

"To je bilo njegovo zadnje delo, ki ga je pisal, ko je bil že resno bolan in je z uro ali dve vstajal le k pisalni mizi."¹²

Za "Piccola enciclopedia Vallardi" pa je napisal vse o severnih in slovanskih literaturah.

Bevk je o tem zapisal:

"Italijani bodo cela desetletja segali po teh virih. Ako smo bili v podobnih izdajah pri drugih narodih večkrat po mačehovsko prikrajšani, smo bili v imenovanih enciklopedijah upoštevani v polni meri..."¹³

Kljub temu, da je živel v Benetkah, je vseskozi ohranjal stike s slovenskimi ustvarjalci. O tem priča ohranjena korespondenca. Marijan Brecelj je v letih 1968

do 1973 v reviji *Zaliv* objavil Resova pisma Francetu Bevkmu ter jih pospremil z bogato študijo in komentarjem. V času od leta 1915 pa do smrti je Bevkmu napisal 81 pisem, v katerih je pripovedoval o svojem življenju, literarnih nazorih, načrtih, istočasno pa je spremljal Bevkovo pisanje od začetnih poskusov dalje, ga usmerjal in nepristransko ocenjeval.¹⁴

Pilonova galerija v Ajdovščini hrani tri pisma, ki jih je pisal Alojziju Resu Veno Pilon in sicer iz let 1923, 1924, 1927.

Nekaj korespondence med Venom Pilonom in Resom dobimo tudi v ajdovski knjižnici.

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani hrani nekaj Resovih pisem naslovljenih na dr. Ivana Prijatelja, dr. Joža Glonarja in Resov pozdrav Ivanu Cankarju.

P.S.: v koledarju Goriške Mohorjeve družbe za leto 1994 je Marko Tavčar objavil štiri Resova pisma Virgiliju Ščeku. To zanimivo gradivo je našel med Ščekovo zapuščino v Pokrajinskem arhivu v Kopru. Resovo ime zasledimo večkrat tudi v Ščekovih zapisih, t.i. "paberkih". Res in Šček sta se spoznala v bogoslovju v Gorici, se spoprijateljila in to prijateljstvo ohranila tudi v poznejših letih.

Alojzij Res na planinskem izletu (Stol, 23. 8. 1922)

¹⁰ Marijan Brecelj, Alojzij Res, Pisma Bevkmu, Zaliv, november 1968, str. 12-13, 29.

¹¹ Stanko Vuk, Slovenci v italijanski enciklopediji, Slovenec, 20. december 1935, št. 293, str. 5.

¹² France Bevk, Dr. Alojzij Res, Dom in svet 1936, str. 395.

¹³ Prav tam.

¹⁴ Primorski slovenski biografski leksikon, 13. snopč. Gorica 1987, str. 197-199.

Po zaslugu simpozija na Sveti Gori pa se v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici nahaja del zapuščine Alojzija Resa. V imenu Resovih sorodnikov jo je izročil Savo Trebše. Zапуščина vsebuje številne fotografije Alojzija Resa in njegove družine iz obdobja med leti 1913 in 1935. Glavnino predstavlja Resova korespondenca z njegovimi najbližjimi: s sestro Gusti in kasneje z njeno družino. Omenim naj še dopisnico, ki jo je Alojzij pisal mami Mariji. Med korespondenti najdemo tudi imena kot Fran Ksaver Meško, Virgilij Šček, Josip Križman, Fran Saleški Finžgar, Izidor Cankar, Hubert Leiler, Joško in Ciril Munih, France Bevk, Narte Velikonja in številna druga, med njimi zlasti sošolcev in priateljev iz semenišča in fakultet v Ljubljani, na Dunaju in v Firencah, kjer je študiral. Po sebe bi omenila korespondenco o Resu po njegovi smrti. V ta sklop sodi med drugim dopisovanje žene Dine z moževimi sorodniki ter Davorine in Franceta Bevka s sestro Gusti Trebše. V zadnjem sklopu je raznovrstno gradivo. Ohranjeni so izvod Resove knjižice Ob Soči, ki jo je podaril sestri Gusti o Veliki noči leta 1917, ter številni izrezki iz časopisov.

Gradivo je urejeno in podrobno popisano, obsega 1 arhivsko škatlo.

Namesto zaključka:

"Kadarkoli sva se srečala, me je nehote spomnil na goriške livade, na Sočo in na mladost, na besede polne obetov, ki jih je govoril z isto zanesenostjo zdaj kot pred leti, z istim drznim pogledom v bodočnost. Njegova mladostna želja, da bi postal profesor umetnosti, se mu ni izpolnila, a zato je hotel to svoje notranje nagnjenje utešiti z besedo in s peresom, s predavanji in razpravami, vendar s tisto občudovanja vredno železno voljo in optimizmom, ki sta mu bila prirojena.

Le zadnja leta je bila na neomajno vero, ki jo je gojil vase, legla rahla senca, ki jo je skrbno skrival in tajil še samemu sebi, da jo je bilo le težko opaziti tudi najbistrejšemu očesu. Četudi se je zavedal pomembnosti dela, je polagoma vendar začutil prepad, ki je zidal med njegovimi drznimi obeti in resničnostjo..."¹⁵

¹⁵ France Bevk, Dr. Lojze Res, Dom in svet 1936, str. 394.

ALOJZIJ RES KOT LEPOSLOVEC

Joža Mahnič

Res se je začel ukvarjati z leposlovjem v višjih razredih goriške gimnazije. Prvi besedili je objavil v letih 1909 in 1910 v listu Domači prijatelj, ki je izhajal v Pragi in ga je izdajal tovarnar žitne kave Vydra, urejala pa pisateljica Kveder-Jelovškova. V njem je tedaj priobčeval svoje prvence Ivan Wastl - Lovro Kuhar, izmed Resovih primorskih rojakov pa so se v listu oglašali Andrej Budal - Pustuškin, Narte Velikonja, Ivo Česnik, Damir Feigel in Ivo Trošt. Res je v Domačem prijatelju obakrat nastopil kot Vekoslav (ne kot Alojzij).

V kratki prozi *V noči* se mladi pisatelj pripelje z vlakom v kraj nekje na Krasu in blizu morja. V tamkajšnji bolnici obišče nevarno obolelega očeta ter v mračnem in tesnobnem okolju pričaka - njegovo smrt. Avtorjeva pozornost se osredinja na oris okolja in vzdušja, na nekaj nujnega dialoga, na stopnjevanje groze ob umiranju in na kontrast hrupne zabave v soseščini. Motivno gre za prikaz nepričakovane očetove smrti, kakor ga poznamo tudi iz Kettejeve novelice Ob smerti očetovi. Resova proza je napisana v obliki zelo kratke "silhuete", črtice, ki je bila kot zvrst za obdobje moderne značilna. Slog - v njem se srečujemo predvsem s tematičnimi personifikacijami - razodeva dobrega psihologa in spominja na Cankarja:

Noč je stopila s tihimi koraki v sobo. Črne sence, kakor pošasti, so zaplesale na stropu ... Glej, kaj ne vstaja tam iz kota nekaj v belo haljo zavitega? "Ha, tam je, tam! Poglejte jo, smrt je ..." Nočna luč je visoko vzplapolala in obsijala očetov obraz. Bil je mrtev! Steklene, polzaprte oči so strmele vame, penasta usta so bila tesno stisnjena. Moja duša je kriknila bolesti, vrgel sem se na očeta in zajokal...

Naslednje leto se je sedemnajstletni Res oglasil v Domačem prijatelju spet s kratko črtico, tokrat z naslovom *Spomin*. Dijak - avtor na večernem sprehabu ob Soči pri Pevmi naleti na samotnega, siromašnega in zagonetnega starca, ta mu med drugim nepovezano, zmedeno spregovori o civilizaciji in humaniteti ter o antični kulturi. V besedilu se srečujemo predvsem z dvema prvinama: s tenkočutno impresijo večerne goriške pokrajine in s pretresljivo oznako človeka, ki se mu je učenost sprevrgla v brezumje. Prva sestavina je izrazno tehničnega značaja in avtorja spet druži z moderno; gre za nežno barvno in zvočno vtisno sliko pokrajine in večera ob Soči:

Mrak je ohladil vročino poletnega dne, umiril njegov šum in ropot in pregnil lahno tenčico čez žive barve, ki jih je oživiljala sončna svetloba. Rdečasti oblački so plavalci po azurnem nebu, listje na drevju je tajno šumelo in črički so se oglašali. Soča je nalahno šumela svojo večerno pesem, ko sem stopal zamišljen ob njenem bregu. Zvon v Pevmi je zamolil avermarijo in njegovi glasovi so trepetali čez

poljano ob Soči in se združili z njenim šumenjem. Temne sence so vstajale izza grmovja, postajale večje in se sklanjale čez vodo ... Odkril sem se in molil.

In niže v besedilu:

Mesec se je prikazal izza oblaka, ki ga je prej zakrival, in obsijal vso ravan z modro in srebrno lučjo ... Luči so že bile prižgane po ulicah in razlivale medlo svetlobo, ko sem prišel domov.

Druga sestavina tega besedila sta verističen opis telesne zunanjosti obubožanega in prizadetega človeka, predvsem pa oznaka njegove posebne duševnosti, ki jo razkriva dialog med dijakom in neznancem. Gre, kot receno, za profesorja - klasičnega filologa, ki ga je nakopičeno znanje pripravilo ob pamet, a je v njem kot podzavestna usedlina in sporočilo mladim ostal etični imperativ humanosti, človečnosti. S tem trpečim človekom in njegovo tragično usodo se povezuje toplo sočutje mladega avtorja. Proti koncu besedila se srečamo s stilizmoma, anaforo in invērzijo, ki ju poznamo od Cankarja:

Zelo suh je bil,jetičen,slabo oblečen,zakrpana sukna je visela na njem kakor na grčavem kolu. Obraz koščen,smehljajoč se obraz beraca-norca ... Dolgi lasje so mu padali po gúbavem čelu,ves se je tresel. Kakor da se je iztusčilo iz polmraka to majhno telo ter stopilo predme resnično in razločno, preko praga sanj, sem obstrmel. Zapisano mu je bilo na njegovem obrazu trpljenje ... Zrl je v me, kakor bi mi hotel prodreti v dno duše ... Mislil sem se dolgo nanj z živim srcem, kakor na brata. Videl sem vso dramo njegovega življenja. Slisal sem se dolgo njegove besede, plahe in jecljajoče, ki so bile brez smista, brez zveze. Videl sem še dolgo njegove oči, zatekle in krvavo obrobljene. Nesrečnež ...

Po maturi je Res v Gorici študiral bogoslovje, od maja do novembra 1915, ko je ob Soči od Doberdoba do Julijcev zadivjala vojna, pa je v ljubljanski dnevnik Slovenec občasno pošiljal "izvirna poročila" s fronte. Bilo jih je kakih deset, s podpisom in brez njega, napisanih v glavnem v osebnem leposlovnem slogu, deloma pa v novinarsko reportažnem. Takšne časnikarsko poročevalske partije, v katereh Res poimensko navaja in našteva prizadete družine, stavbe in ulice, srečujemo posebno pod naslovi S tolminskega bojišča (S 23. novembra) in Razdejanje Gorice oziroma Iz razdejane Gorice (S 25. in 27. novembra); pri knjižni objavi jih je zavestno izpustil.

Gre za sorazmerno drobno brošuro večjega formata, izšla je 1916. in v ponatisu 1917. leta pri tržaškem založniku Štoki pod naslovom *Alojzij Res: Ob Soči. Vtisi in občutja. Iz mojega dnevnika*. Podobo na platnicah, ki ponazarja begunko z otrokom in porušeno domačijo v ozadju, je narusal Fran Tratnik; slikar je zadnja leta pred vojno živel na Goriškem, 1917 pa v Ljubljani objavil ekspresionistični ciklus *Begunci*. Na naslovni knjige beremo, da sta avtor in založnik delo izdala "v korist goriškim beguncem". Tematika tega Resovega dela je v kratkem naslednja:

V maju 1915 pisatelj tik pred izbruhom vojne poslednjič obišče Brda, doživlja jih v vsej njihovi pomladanski lepoti in hkrati v slutnji bližajoče se groze. V juniju se v Gorici že pomenkuje s prvimi furlanskimi begunci, spremja topovsko grmeњe po fronti od Sabotina do Krasa, proti koncu meseca pa namesto kresov vidi

zagoreti domačije in Sveti Goro. Ob koncu julija prikaže po pripovedi prijatelja praporščaka prežeče čakanje in skriven premik avstrijske vojske pa njen krvavi spopad z Italijani na Doberdobski planoti. V začetku avgusta isti častnik avtorju opisuje svojo nočno vožnjo iz zaledja proti Gorici mimo straž, pripravljenih enot in orožja. V oktobru si v območju Krna Res sam ogleduje porušena in požgana naselja in cerkve pri Sv. Luciji in v Tolminu. V novembру doživi na goriškem pokopališču dan mrtvih brez luči in ljudi ter je priča strahotnemu bombardiraju in požaru v mestu. Nazadnje spozna in izpove, kako je ob trpljenju svojih rojakov in ranah goriške zemlje v resnici in do kraja vzljubil domovino.

V teh datiranih poročilih - pisateljevem dnevniku spremljamo pokrajinske impresije iz Goriške in s Kraso, vojne priprave, spopade in vsakršno razdejanje pa avtorjeve pomenke in sočutje z vsemi prizadetimi ne glede na njihovo narodnost, njegov krik po zavrženi in teptani človečnosti ter strastno ljubezen do slovenske domovine. V jeziku, ki je sicer skrben in lep, naletimo na nekaj hrvaških izrazov. Slog je ponekod lirično nežen, v glavnem pa tematiki ustrezen nazoren, dinamičen in vnesen ter se od nove romantike (v besedilu beremo po en navedek iz Ketteja in Gradnika in dva iz Župančiča) mnogokje približa ekspresionizmu. V poglavju Topovski boj na primer - pisatelj ta boj opazuje v naključni družbi otrók - beremo tudi naslednja ekspresionistično pisana odstavka:

Ozračje sta bičala divja, železna pesem težkih granat in vriskanje šrapnelov. Sonce je obviselo sredi črne stene nad bojiščem kot prilepljeno. Njegova krvava luč se je razlila čez goriški kotel, polzela v širokih valovih s Kalvarije in z Oslavja, polzela je z razkleščenih dreves in z zvonikov goriških cerkv, napolnila je z ognjenim jezerom vso soško strugo in curljala z naših obrazov in rok. Tudi v naših očeh je začarela kri ...

Polagoma je mrak strastno posesal vso toplo sončno kri, razdivjana pesem je umolknila in zlokoben, mučno tih mir je legel na vso bojno črto. Kakor razmetano snopje na pozemem polju so ležala vsevprek tam dolii trupla vojakov, ob meni pa je drhtié cvetelo šestero mladih, mladih življenj.

Da je bil Res res nadpovprečen, nadarjen leposlovec, priča še posebej njegova poslednja objavljena črtica, izšla pod naslovom *Nottourn Domu in svetu 1918*, torej v obdobju, ko je revijo urejal zahtevni estet Izidor Cankar.

Zunanjega dogajanja ni v tej kratki prozi skoraj nič, kar je tudi ena izmed zakonitosti prave črtice. Postavljena je v prebujojoče se pomladno jutro na beneški ravnini, kjer v nekem lazaretu ob Piavi leži nevarno ranjen vojak Ivan Mrak. Ko že tone v podzavestne sanje, se mu zdi, da ga obdajajo mlade žene, ki jih je srečeval v življenju in so si že lele njegove ljubezni, toda njemu ni bilo zanje. Bil je venomer zamišljen, otožen in samotarski, redkobeseden, še rajši tih, izbirčen, komaj dostopen, na videz kar brezsrečen, v resnici pa duhovno resnoben in zahteven. Eni izmed deklet nazadnje pojasni svoj značaj, notranje težnje in življenjski položaj takole:

"Nimam srca? Motiš se, če praviš, da ga nimam. Le želje njegove so tako brezmejne, da nisem našel še doslej človeka, ki bi me napojil ... Vedi: žeja me po neskončnosti!"

Resov ex libris s podpisom

To Resovo poslednjo črtico torej označujejo globoka psihologija, odmaknjenošč od vsakdanjosti, etična resnoba, duhovna zahtevnost in najbolj rahle duševne odtenke zaznamujuč slog, kakor jih poznamo iz Cankarjeve zadnje knjige *Podobe iz sanj* in so bržkone precej zvest odsev Resove lastne osebnosti.

Da sklenemo in povzamemo oznako njegovega izvirnega leposlovja: Z njim se je ukvarjal v svojem tudi sicer kratkem življenju samo v mladosti, od svojega 16. do 25. leta, in objavil sorazmerno malo, in sicer dosledno kratko prozo: dve črtici

v Domačem prijatelju ter eno v Domu in svetu, tudi njegov knjižno izšli vojni dnevnik je pravzaprav skupek črtic. Njegovi leposlovni spisi najraje obravnavajo mejna duševna stanja in globoke pretrese: nepričakovano očetovo smrt, duševno tragiko intelektualca, vsakršne vojne grozote, duhovno zahtevnega človeka. Pri osvetljevanju duševnosti obravnavanih ljudi in njihovih usod si pisatelj redno pomaga s skopim, le nujno potrebnim dialogom. Odličen je v impresionističnem posredovanju pokrajine in okolja, pri čemer ne more utajiti svojega nagnjenja in občutljivosti za barve in like. Črtice so postavljene v avtorju znane in ljube domače in sosednje kraje, na Goriško in Kras, zadnja črtica v bližnjo Italijo. Sloga se je učil pri naših modernih, posebno pri Cankarju, ponekod pa je že ekspressionističen.

Zakaj je nadarjeni in obetavni Res tako zgodaj prenehal z leposlovjem? Vse kaže, da ga je vzporedno z leposlovjem in intenzivneje od njega pritegovala znanost. Že v predvojnih in medvojnih letih se je namreč ukvarjal z upodabljanjočo in literarno umetnostjo, deloma tudi z gledališčem, in njihovimi teoretičnimi problemi. O vsem tem je objavljala razprave, članke, kritike in gradivo v Učničnikovem Času že od 1912 ter v Cankarjevem Domu in svetu od 1914 dalje.

Alojzij Res v domači hiši (Boljunc 8. 10. 1917)

Pozneje, ko je že predaval na Ca' Foscari v Benetkah hrvaški in srbski jezik, se je Res še enkrat izkazal leposlovca, dasi samo posredno. Za 700-letnico svetnikove smrti je namreč poslovenil *I Fioretti di San Francesco - Rozice sv. Frančiška*, s cinkografikami jih je opremil Tone Kralj, ki je tedaj že začel poslikavati cerkve po Primorskem, delo je izšlo pri Katoliški knjigarni v Gorici 1927. Za ta jubilej sta napisala o Francišku Asiškem izvirni deli Francè Bevk in Marija Kmetova (1926), že prej pa Ksaver Meško (DS 1917).

Resu je pri prevajanju šlo predvsem za to, da bi karseda zvesto poustvaril duh te srednjeveške biografije in legende, da bi čim bolje podal značaj, nazore in težnje avtorja *Sončne pesmi* in njegovih redovnih sobratov: Franciškovo iskreno skromnost, prostovoljno uboštvo, dobroto do bližnjega, ljubezen do živali in zaupanje v Boga. Hkrati si je prizadeval, da bi se izvirniku kar najbolj približal tudi v jeziku in slogu, pri tem pa je včasih nehote grešil zoper lepo slovenščino. V jeziku je namreč neredko segal po hrvatizmih (npr. poznat, posvetničenje, ljubav), se rad izražal z deležniki in uporabljal trpni način ter tako dajal prevodu starinsko patino. Slog pa je, skladno z izvirnikom, zdaj kronikalno poročevalski, nazoren in barvit, zdaj svetopisemsко vznesen, bogat z invērzijami, polisindeton in parallelizmi členov. Tako je mogel prevajalec ob koncu opomb h knjigi upravičeno zapisati: "Skušal sem podati izvirno dikcijo kar najbolj vestno, da bi iz mojega dela vsaj malo zadehtela čudovita preproščina in lepota srednjeveške mistike." S svojim kakovostnim prevodom je Slovencem omogočil spoznati značilno in pomembno besedilo iz evropske srednjeveške književnosti, obenem pa, čeprav le posredno, izpričal svojo nadarjenost za leposlovje, njega umevanje in izražanje.

DR. ALOJZIJ RES V PRVI SVETOVNI VOJNI. RESOVO VOJNO DOPISNIŠTVO

Petra Svoljšak

Morda je res, kot je po smrti dr. Alojzija Resa zapisal France Bevk v Domu in svetu,¹ da nam ni zapustil velikih, zelo vidnih del, ker so ga življenjske okoliščine zadrževali od plodovitega snovanja, v katerem bi lahko do konca izmeril vse svoje sile. Pa vendarle nam je ohranil v obliki izvirnih poročil v dnevniku Slovenec v vojnem letu 1915 z gorko nežno ljubezni do domovine pisane črtice, utrinke trpljenja, ki ga je vojna povzročila njegovim rojakom ob Soči in obenem govorji o njegovem lastnem trpljenju in bolesti.

Lojze Res, kakor je bil največkrat podpisani pod svojimi poročili v Slovencu, se je z vojnim poročilom prvič oglasil v časniku že konec maja 1915. Poročila so izhajala pod različnimi naslovi, največkrat v rubriki "Z goriškega mostiča", včasih celo nepodpisana. Zadnje poročilo pa sega v konec meseca novembra, saj se je nato z goriškimi bogoslovci umaknil v samostan v Stični, kjer se je pripravljal na posvetitev.

Toda študij je mladega Resa izčrpal, zato ga je moral odložiti in si odpočiti. V drugi polovici leta 1916 je odšel iz Stične k sestri v Boljunc pri Trstu. Še istega leta je v Trstu zbral svoje črtice, ki jih je objavljal v Slovencu, v zbirki *Ob Soči. Vtisi in občutja. Iz mojega dnevnika*, ki jih je založila in izdala knjigarna Štoka. Črtice so izšle v nakladi 3000 izvodov in so našle toliko priateljev, da je prva izdaja pošla že po treh mesecih; zato so naslednje leto natisnili novih 2000 izvodov. Izkupiček od prodaje je Res namenil goriškim izgnancem, zato ga je poslal "Posredovalnici za goriške begunce", ki je bila ustanovljena v Ljubljani na pobudo dr. Janeza Ev. Kreka in je skrbela za evidenco beguncev, za njihova stanovanja na Kranjskem ter posredovala za priložnostna dela.

Toda svojemu prijatelju Francetu Bevku je 10. septembra 1916 pisal v., kot pravi, mrzličavem, zbeganjem doživljanju raznih vtisov: "Pač nekaj sem naredil: velik literaren greh, ki izide prih. teden pri Štoki. Cankar me bo zlasal. Brošura je, 36-tih strani: 'Ob Soči', o kteri doslej še nihče ne sanja. Koj, ko izide, Ti pošljem izvod. Tratnik mi je nariral naslovno stran, ki je od vsega še najboljša. A molči o tem."² In Bevk ni bil nič kaj prizanesljiv do delca, ko je ob izidu zapisal oceno v revijo Dom in svet. Takole piše: "Ta 36 strani obsegajoča brošura ni in 'noče biti nič drugega, kot vtisi in občutja', ki jih je pisatelj zbral v dnevnik; priobčil jih je bil

¹ Dr. Lojze Res, Dom in svet 49/1936, 394-396.

² Pisma Alojzija Resa Francetu Bevkmu (pripravil Marijan Breclj). Pismo št. 10. Zaliv 12-13/1968, 127-143.

že prej v 'Slovencu', kjer smo jih rajši brali od drugih, mnogo slabše pisanih opisov, a jih je zdaj izdal v knjižici zato, ker je bila v njem 'tiha želja, tudi na ta način nekoliko odpomoci begunski bedi.' Knjižica je pisana za čas, in če jo kdo morda tudi v bodočih dneh vzame v roko, jo bo odložil z vzdihom: Tempi passati! Delce tedaj ne spada v ožji delokrog literarne kritike. Prve in zadnje strani so najboljše, jezik je povečini lep, opisi polni liričnosti, vse je pisano z neko strastvenostjo.³ Z občutenimi črticami je, če si ponovno sposodimo pisatelja in Resovega prijatelja Bevka, svojim leposlovnim poizkusom dal v glavnem slovo.⁴

Izvirna Resova poročila za Slovence se v nekaj malenkostih v besedilu nekoliko razlikujejo od pozneje izdane zbirke. Izhajala so z največkrat z zelo kratkim časovnim zamikom od dneva, ko je vtise zapisal v dnevnik. Tudi nekatere naslove je kasneje nekoliko spremenil ali priredil.

Pa se na kratko sprehodimo po poti, ki jo je mladi goriški rojak zapisal v Slovenskevih dopisih. Kot je bilo že povedano, sega prvo poročilo v konec majskeh dni.⁵ Tik pred izbruhom vojne, torej v dneh, kot piše v črticah z naslovom "Zadnji dnevi v Brdih", temnih slutnj, ugibanja, razburjenja in bojazni, se je Res odpravil v Brda. Toda usodne slutnje so se kaj kmalu uresničile, saj je še istega dne, 21. maja 1915, pri Ločniku že srečal kmete z vozmi, naloženimi z živino, ki so jih morali na vojaški ukaz prepeljati preko Soče. Naslednjega dne se je ustavil v Biljani in Medani, opazoval preplašene otroke, starce in žene. Z boječim upanjem je gledal na Italijo, ki je ležala pod njim in katere kulturo je kasneje močno vzljubil, ter se vpraševal, ali bo res od tam prišlo neizmerno gorje vojne; razum je za hip molčal, kot je zapisal, in vsa čustva je objela sladkost tihe sreče, brez slutnje temnih dni trpljenja. Dan pred italijansko vojno napovedjo se je mudil z biljanskim župnikom Ludvikom Kumarjem v Fojani ter se na usodni 24. maj podal preko Kozane in Ločnika proti Gorici. Brnenje italijanskega vojaškega letala je zasekalo v njegove nade - začela se je vojna. Poslovil se je še zadnjič od Brd in pohitel v Gorico.

17. decembra 1915 je Res iz Stične pisal Bevku: "Zdaj šele nekoliko čutim usodo begunca in zdaj šele vem, kaj mi je Gorica. Na Kranjskem ne bi ostal za nobeno ceno. Sami nismo vedeli, kaj smo imeli prej. A dobro je, da človek prenese tudi ta udarec, ki mu le koristi, ako ga razume!"⁶ Z izjemno ljubeznijo je Res opisal usodo goriških beguncev v poročilu Slovencu z naslovom "Brez doma" 31. julija;⁷ v dnevnik pa je svoje vtise zapisal že 3. junija in nosijo naslov "Izgnanci". V črtici je pokazal izredno sočutje do otrok, žena in starcev, ki jih je vojna pahnila v brezdomstvo.

Slikam furlanskih in goriških beguncev so se kmalu pridružili pretresljivi opisi bojev na krvavem soškem bojišču. Sredi junija 1915 jih je prvič zapisal v dnevnik

³ Alojzij Res, Ob Soči. Dom in svet 29/1916, 334.

⁴ N.o.m.

⁵ Zadnji dnevi v Brdih. Slovenec 120/29.5.1915.

⁶ Pisma Alojzija Resa Francetu Bevku (pripravil Marijan Breclj). Pismo št. 3. Zaliv 12-13/1968, 127-143.

⁷ Slovenec 172/31. 7. 1915.

ter jih pod naslovom "Topovski boj ob Soči" čez mesec objavil v Slovencu.⁸ Res se je s skupino solkanskih otrok podal v brajde pod Sv. Katarino, ko se je pod njim na pisani goriški ravni "dogajala" vojna. Topovi so bruhalni uničujot ogenj na goriške branike Sabotin, Oslavje, Kalvarijo, se nato raztezal po Soči od Ločnika do Gradišča ob Soči. Iz skoraj idiličnega in nežnega opisa razposajenih otrok, ob cigar smehu je, kot piše, ponovno oživelja njegova otopela duša, je že v naslednjih stavkih prestopil v kruto resničnost vojne, ko je pokrajina, ki jo je Res neizmerno ljubil, v trenutku spremenila svojo podobo in so polja in vinogradi bruhalni umazanovite oblaki dima.

Alojzij Res (1913)

⁸ Slovenec 160/17. 7. 1915.

Alojzij Res je 22. julija 1915 poročal o srditih italijanskih napadih na Gorico v prvi soški ofenzivi.⁹ Gorica je 24. junija navdušeno sprejela vest o ponovni osvojitvi Lvova, praznično vzdušje, ko so v mestu zaplapolale ob cesarskih in mestnih tudi slovenske zastave, pa je mladega slovenskega rodoljuba spomnilo na dni, ko so slovenskim nabornikom jemali trobojnice ter ga tembolj navdušilo, ko je v težkih vojnih dneh spontano privrelo na dan narodno čustvo. Toda tega dne se je vnelo tudi srce Primorske, srce naših src, kot je Res poimenoval Sveti Goro, ki je v kresni noči polagoma izgorevala.

4. avgusta 1915 se je Res podal na nočno vožnjo po goriški fronti in svoje poročilo priobčil v Slovencu že 7. avgusta 1915.¹⁰ V družbi svojega sluge, ki mu ga je topničarski nadporočnik posodil kar skupaj z vozom, se je odpravil po kraškem odsku soškega bojišča; med potjo sta srečala četo Bošnjakov ter se mimo stebrov goriškega mostišča Sv. Mihaela, Kalvarije in Oslavia vrnila v Gorico.

V svojih vtipih o prvih mesecih vojne na soškem bojišču je Res "uporabil" tudi pripoved svojega prijatelja praporščaka, ki se je bojeval na doberdobskem bojišču in pripovedoval o pretresljivih bojih v drugi soški ofenzivi, vendar ni hotel govoriti o podrobnostih, saj za trpljenje in za vso grozo tega najstrašnejšega bojišča, kot ga je imenoval pripovedovalec, ni besede. Poročilo je Res naslovil "Iz zadnjih bojev za Doberdob" in ga je v Slovencu objavljal že dva dni po tem, ko je pripoved zapisal v svoj dnevnik, to je 29. julija.¹¹ V Slovenčevih poročilih o bojih na soškem bojišču so tu pa tam imena kot ali pomembnih položajev tudi izpuščena, saj je posegla v besedila cenzura, kar se je zgodilo tudi kasneje v natisu Resovih vojnih vtipov.

Resova popotovanja po domovini v vojni so ga popeljala tudi proti Trstu. "K Adriji" je naslov zapisa o zgodnjejesenski vožnji z vlakom preko Štanjela in Općin v zamrli Trst. Kot bi jemal slovo od ljubljenih krajev in prevzelo ga je boleče čustvo, da je zapisal: "Ob pogledu nanjo (na pusto kraško ravan - op. P. S.) sem se spomnil morečega čustva, ki sem ga zmerom občutil, ko sem se vozil po Krasu, kjer je oko trudno legalo po kamenju, samem kamenju in zaman iskal živega, sočnatega zelenja, kjer bi se spocilo. Toda zdaj me je bilo tistega čustva sram, ker sem zaslutil krivico v njem. Kakor da je moralo to skalovje prej zaječati od silne krvi, ki ga žge, da so s slepoto zatrte oči spregledale. V tej mesečni noči, ko je duša iskala domovino, sem okusil trpko, skoro bolestno lepoto okamenelega, mrtvega morjâ."¹²

Potem, ko se je izdivjala tretja soška ofenziva in pred slovesom od rodnih krajev ter odhodom v Stično je mladi Res obiskal tudi tolminske mostišče, o čemer je v Slovencu pisal 3. novembra v poročilu "Iz tolmskega mostišča".¹³ Ustavil se je na Mostu na Soči, kjer je obiskal župnika Jožefa Fabjana, ki je s peščico vaščanov ostal doma, pa ga je 11. februarja 1916 pokopal italijanski šrapnel. Res je z grozo

Ovitek brošure *Ob Soči* (1916, 1917)²

⁹ Ivanovo 1915. Slovenec 164/22. 7. 1915.

¹⁰ Nočna vožnja po goriški fronti. Slovenec 178/7. 8. 1915.

¹¹ Slovenec 170/29. 7. 1915.

¹² K Adriji. Ob Soči, Trst 1917, 22.

¹³ Slovenec 251/3. 11. 1915.

opazoval in popisal razdejanje v svetolucijski cerkvi ter na pokopališču pri sv. Mavru. Vtis, ki ga je naredilo vojno divjanje na tenkočutno dušo mladega semenišnika, je bil strašen; zazdela se mu je, da preteklosti sploh ni bilo, da je bila le sen in da je sedanjost brezčasovna, brez začetka in brez konca. Pot ga je nato vodila skozi Modrej do Tolmina, na njej pa ga je neprenehoma spremjal isti prizor: hiše brez streh in s porušenimi stenami, brez oken in vrat, brez pohištva ter brez domačih. S pogledom je še enkrat objel planinski raj in se poslovil.

2. novembra je Slovenec priobčil Resovo izvirno poročilo "Vseh mrtvih dan v Gorici";¹⁴ slike iz njegovih prejšnjih opisov so se ponovile, namesto zvonov so v Gorici grmeli topovi, pokopališče je bilo zapuščeno. Tudi naslednje poročilo je bilo posvečeno Gorici, naslovlj pa ga je "Razdejanje Gorice" in v zbirki "Gorica v plamenih". Spisal ga je šele po nekaj dneh, ko je zmogel zbrati vtise, ki jih je nanj naredilo strašno obstreljevanje, po Resova krvava drama za posest Gorice od 18. novembra dalje (poročilo je bilo objavljeno 25. novembra, napisano pa dan prej).¹⁵ Z njemu lastno natančnostjo je opisal razdejano mesto ter tesnobo, ki je objemala prebivalce, ko so nemočno čakali, da bo sovražnikov ogenj pojental.

Zbirko "Ob Soči" je Res zaključil s črtico "Ob slovesu", datirano 26. novembra 1915, ki pa jo je kot poročilo v Slovencu priobčil že avgusta 1915.¹⁶ Gre za nekakšen povzetek tega, kar je Res pred odhodom v Stično doživel in videl ter za ponovno izpoved ljubezni do svoje domovine, katere lepote, kot piše ob koncu, prej ni videl, mimo katere je šel in je ni opazil: "Zdaj, ko so uničena tvoja polja in so porušeni domovi, zdaj, ko je prišel tat in te hoče odtrgati od gorkega, življenjaželnega slovenskega telesa, zdaj šele vem, kaj si mi..."¹⁷

Alojzij Res je proti koncu vojne zapustil semenišče, kar je, kot je ob njegovi smrti z občudovanjem zapisal Narte Velikonja v Slovencu,¹⁸ "takrat pomenilo vse drugo nego danes in on je izstopil med vojno, potren za fronto goden". Bil je gotov svojih korakov in srečala sta se na dunajski univerzi, oba v uniformi, Res kot član vojne poročevalne službe.

Naj zaključim ponovno z besedami Resovega prijatelja Franceta Bevka, ki mu moramo vendarle nekoliko oporekat, ko govorimo o Resovi zbirki vtisov "Ob Soči", da čeravno so "Tempi passati" (pa tudi o tem se je žal zmotil), je vojno razdejanje, ki ga je Res tenkočutno opisal, postal del zgodovinskega spomina, ki se napaja in bogati tudi s takimi pričevanji, predvsem pa je Resova predanost domovini brezčasovna: "Kadarkoli sva se srečala, me je nehote spomnil na goriške livade, na Sočo in na mladost, na besede polne obetov, ki jih je govoril z isto zanesenostjo zdaj, kot pred leti, z istim drznim pogledom v bodočnost."¹⁹

¹⁴ Slovenec 254/6. 11. 1915.

¹⁵ Slovenec 270/25. 11. 1915.

¹⁶ Slovenec 184/14. 8. 1915.

¹⁷ Ob slovesu. Ob Soči, Trst 1917, 35.

¹⁸ Narte Velikonja. O Lojzetu Resu. Slovenec 129a/7. 6. 1936.

¹⁹ Dr. Lojze Res. Dom in svet 49/1936, 395.

RES - BEVKOV SLOVSTVENI MENTOR

Marijan Brecelj

Pod ta skromen in preprost naslov bi rad nanihal nekaj misli, ki so se mi porajale že od prvih šestdesetih let (za točno leto ne bi mogel zatrudno vedeti), odkar sem pri pisatelju Bevku videl in kasneje prejel Resova pisma, ki jih je ta poslal Bevku v letih od 1915 do 1936, skupaj 81, v kolikor so se vsa ohranila, vendar nas tu zanimajo le tista, ki imajo kakšno zvezo z literaturo, to pa je od leta 1915 do 1933.

Netočno in preveč hvalisavo bi lahko zvenelo, ko bi trdil, da smo Resa odkrili pred leti, ko sem v tržaškem ali Pahorjevem Zalivu kar skozi nekaj številk objavljal dopisovanje Res - Bevk, kakor in kolikor se ga je ohranilo, zagotovo pa je objava tiste korespondence Resova osebnost priklicala v slovensko zavest in ji tudi dala kakšno novo dimenzijo.

Pred tisto objavo pisem je že bil objavljen članek-geslo v Slovenskem biografskem leksikonu izpod peresa Franceta Koblarja (leta 1960), pa tudi prelepa in do srži samega problema segajoča kratka, a jedrnata ocena pisatelja Alojza Rebule iz leta 1960 v objavi njegove študije o Dantjejevih prevodih v slovenščino v Ricerche slavistiche.

Resa je marsikdo spoznal takole mimogrede, ob strani. Tudi sam sem ga pač prvič srečal v Jadranskem almanahu, v Njivi in še kje. Toda šele po letu 1960, ko si je Bevk uredil drugo bivališče, nekoliko več kot vikend v Rožni dolini. In v tem novogoriškem ali točneje rožnodolinskem Tuskulu (ki pa to še zdaleč ni bil zaradi neverjetnega avtomobilskega prometa, ki se je odvijal čisto pod okni, da se je ob prehodu težkih kamionov s prikolicami hiša kar stresala), sem v njegovi delovni sobi prvič videl in potem pogosto videval Bevkovo pisalno mizo: normalno leseno mizo s štirimi predali (našla je mesto celo v njuni korespondenci in tako z gotovostjo vemo, da jo je Res prepustil Bevku leta 1923), ki jo danes pač vsakdo lahko vidi v predprostoru študijskega oddelka Goriške knjižnice. Z Bevkom se je zdela kakor zrasla, ker je nekoliko manjša od standardnih pisalnih miz in ker je bil Bevk po postavi tudi nekoliko manjši.

No, ob enem izmed pogоворov, ki sva jih z Bevkom imela o Resu, me je Bevk enostavno usmeril k svoji družici Davorini, naj mi kaj več pove o Resu in Dini Frosali, Resovi ženi, Italijanki iz Toskane. Danes vem, da sem takrat vse premalo spraševal, kajti preveč gradiva in misli in skrbi je bilo takrat v meni, ki so bile nekoliko odmaknjene temu spoznavanju... In zdaj se vsakokrat, ko se ob prehodu v knjižnico zagledam v tisto mizo, z rahlim kesom spominjam, da sem izgubil tako lepo priliko, ki se ne bo nikdar več povrnila. Toda važnejši kot pravkaršnja ugotovitev je zagotovo občutek in misel, ki me prevevata, ko se v tisto rjavo mizo

zagledam, občutek, da je za njo več let gotovoda vsak dan sedeval Alojzij Res (in kasneje seveda Bevk), in misel, kaj in kako je ob njej mislil in sanjal - tudi sanjal - Lojze Res, se poraja kar sama od sebe.

Kaj je mislil, se nam vsaj v majhni meri razkriva v njegovem pisanju. Danes je bilo ali še bo tu podrobnejše predstavljen. Kaj je sanjal pa se nam odkriva deloma v njegovih pismih, med katerimi so zagotovo najštevilnejša tista, ki jih je pošiljal Bevku.

Ob objavi teh v Zalivu se mi je večkrat prikradla v podzavest ta in ona misel, ki jih je spodbujal sproti tekst pisem, ko sem ga komentiral. Toda nisem se hotel in ne mogel oddaljiti preveč od golega pozitivističnega spremeljanja podatkov, ki so jih pisma prinašala. Še primerjavo, ki sem jo želel iz literarnozgodovinske žilice sprožiti, je požrl neprimerni čas in razmere, v katerih sem delal.

Če se torej danes, ob priliki tega simpozija o Resu vračam pravzaprav na zame staro temo, je morda to še nepotešena želja, da bi nekatere od takratnih zapisov bolj jasno ali obsirnejše spopolnil.

Kdor bi si danes zadal nalogu, da pregleda odmev slovenske kritike Bevkovih del, bi zlahka ugotovil dvoje, troje imen, ki so Bevkove spise, sproti kakor so se pojavljali, kritično (ali delno kritično) spremeljala. Sicer pa je ta pregled olajšal že sam urednik Bevkovih Izbranih spisov France Koblar, ko je v opombah k posameznim delom v 13 knjigah navedel vidnejše avtorje ocen in recenzij.

Med njimi je bil prav on sam, seveda poleg Juša Kozaka, Jože Lovrenčiča, Mirana Jarca, Andreja Budala, Viktorja Smoleja, Alojza Kraigherja in še koga. Alojzija Resa - ni med njimi, saj ga tudi ni moglo biti, ko pa je vso svojo kritičko bero, vsaj kar se Bevka tiče, zapisal v pismih. In vendar smemo reči, da je bil Bevk prvi in najodličnejši kritik prav - Res.

Kje in kdaj sta se Res in Bevk prvkrat srečala ali seznanila, bi bilo danes težko ugotoviti. Gotovo je bilo v prvem desetletju našega stoletja, vsekakor po letu 1909 (Resovo pismo iz leta 1928 daje to nekako slutiti, saj v njem ugotavlja ("...poznavata se skoro dvajset let"), ko sta oba bila v Gorici - Bevk na učiteljišču, Res na gimnaziji in kasneje v semenišču ali bogoslovju. Vse dolej mu je Res "odpiral vrata v poznavanje nekaterih nemških pesnikov" in "okno v razumevanje slikarstva". Te precizne spomine je Bevk sam zapisal. In lahko si samo predstavljamo, kako je mladi učiteljiščnik Bevk brez klasične in gimnazijске izobrazbe pil to znanje in vedenje. Po drugi strani je naravnost občudovanja vredna ugotovitev, kako je Res, ki se je tudi sam poskušal v pisanku izvirne proze, kmalu zaslutil, da se v Bevku skriva nemajhna ustvarjalna sposobnost in da utegne iz njega kdaj kasneje postati pripovednik širšega formata. Uvidel pa je Res tudi skromnost nekaterih literarnih komponent v Bevkovih začetnih delih, posebej tam, kjer je slutil, da je zadaj Bevkovo pomanjkanje študija filozofije in psihologije. Tako si lahko razlagamo npr. pasuse v pismih: "...mislim, da si v vezani besedi neprimerno boljši, nego v prozi. V črticah se Ti vse preveč razblini, zgubi, medtem ko si v pesmi koncentriran, markanten. Proza ti pa kljub temu koristi, da se vedno bolj omejuješ na bistvene stvari, da poudarjaš vedno močnejše glavno misel. Dober si v slikanju dušnih občutij, primanjkuje ti logike in brzdanja čuvstev, kar se v prozi takoj opazi. Zopet ti ponavljam staro pesem: uči se logike in psihologije, ki sta ti

nujno potrebni. Čim bolj se boš poglabljal vase, čim bolj boš snov obvladal, tem boljši boš. Zdaj te še obvladuje čuvstvo, v katerem je skrita morda dobra misel, ki pa se v razblinjenem slikanju obližja izgubi." In zato mu je spočetka čisto praktično, pa dovolj odločno svetoval: "... pusti zaenkrat ležati, ga mogoče pozneje bolje obdelas. Ne vrži vsega prehitro na papir, kar v tebi išče izraza, ampak pusti, da dozori; neguj misel, izčrpaj jo, ljubi jo, obvladaj jo - dokler se ne ustali. Potem ji daj obliko, ki bo pečat tvoje osebnosti in dušnega življenja tvojega. Vsaka stvar, ki jo napišeš, mora biti boljša od prejšnje, sicer na ogenj žnjo!" In še mu pribije, da bo misel bolj držala, kar v nemškem originalu Böcklinovo izjavo: "Der Weg zur Vollkommenheit in zu jedem Fortschritt ist fortwährende Selbstkritik!", torej pot do popolnosti in do vsakega napredka je neprestana kritika samega sebe.

Zdi se, da si je Bevk Resova mnenja resno jemal k srcu, zakaj brav kmalu najdemo tudi tako pozitivno Resovo mnenje: "'Črni piščanec' je dober, in sem ga z veseljem bral. Videl sem, da si zbral vso energijo, da se ti občutki ne razblinijo. Držal si jih dobro. A kakor kaže vse dobre tvoje strani, razkrije nujno tudi tvoje slabosti: za stil preveč lirike in besed, za idejo premalo duševnega poglobljenja, da bi jo popolnoma po svoje izčrpal. A to njene vrednosti nič ne zmanjša, in je zame, tvoje najboljše delce v prozi. In zopet sem čutil, da je vsaka beseda, ki jo napišeš, dokument tvoje notranjosti, in kolikor boš rastel kot človek, boš tudi rastel kot umetnik!" Pa še doda Res: "Pridno delaj, in bodi do samega sebe neusmiljen! Kritiziraj se 'brez pardona'!"

Kako je Res spremeljal Bevkovo začetno literarno snovanje, nam pričajo tudi tista pisma, v katerih govori o delih, ki kasneje niso bila niti objavljena. O prvem takem (po Bevkovi izjavi povesti o usodi natakarice, kasneje spremenjene v učiteljico na vasi) imamo daljšo oznako v pismu s konca leta 1915, ko mu sporoča: "Kar se tiče tvoje povesti, se strinjam. Dobro je, da se lotis daljše stvari, kjer boš moral paziti na kompozicijo, na dejanje, na enotnost razvoja. S tem boš koncentriral svoje moči v eno, jih pri tem poglobil in razširil, a le pod pogojem, da je ideja v tebi že dozorela. Potem sem prepričan da Ti bo delo zelo koristilo; spoznal boš ob njem svoje napake in vrline, svojo moč in svojo šibkost. In to je veliko. Loti se z ljubeznijo in veseljem stvari in ne boj se, da bo slaba. Problem je zanimiv, psihologije je v njem dovolj in z njo duševnih bojev - in dejanja, ki se bo logično razvijalo do katastrofe. Žal, da mi nisi povedal fabule, bi se bolje pomenila."

Ko se Bevku v naslednjih objavah v Domu in svetu po Resovem mnenju prispevki ne posrečijo, nič ne pomišlja, da ne bi tega naravnost napisal: "Resnici na ljubo ti moram povedati, da so me tvoje stvari - (šlo je za prozi Otrok in V starem parku) - razočarale, ker nisem pričakoval, da bodo tako slabe. Ne, da jim manjka ideje, ne, le kompozicije ni, vse je nekam razblinjeno, prelahko, naskicirano v nejasnost. Posebno 'Otrok'. Sam veš, da je treba za kratke črtice in skice silne kompozicijske moči, da izraziš v enem stavku, kar bi sicer lahko na eni strani. Po slovensko: veliko lažje napišeš daljšo stvar kot krajsko. Zato je nevarno, da si človek ob takih črticah, ki so v bistvu le poizkusni, razbijte svojo moč, razblini idejo, na da bi jo strnil s stvarno silo, ne da bi jo zadostno izčrpal in ulil v pravo formo. (Najboljša reč je še 'V parku', njeni romantika mi je v tem času že leza in krvi - dobro dela). Da si opustil roman, je dobro. Posebno za Te. Pusti, naj se stvar

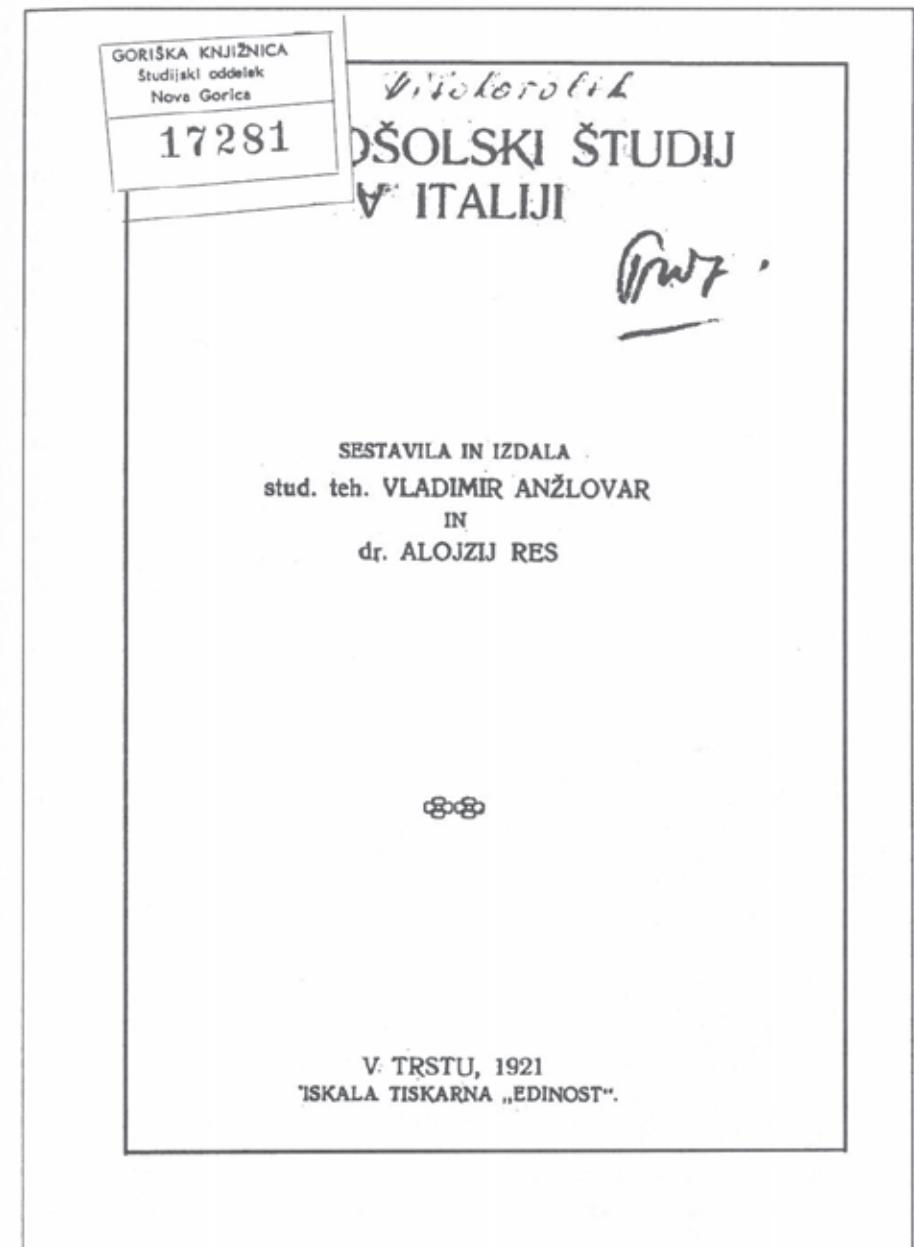
poleže; ko bo dozorela, bo sama zahtevala obliko, ki bo vzrasla iz nje same. Tako bi se ne mogel ubraniti občutka, da moraš spisati za vsak mesec, da moraš nadaljevati. In če bi se sredi romana spomnil boljše rešitve problema, boljše motivacije - bi imel vezane roke! Koliko to lahko škoduje stvari sami in Tebi, vidiš na Finžgarjevih povestih. Da pa spremeniš v fabuli natakarico v učiteljico - je to zdrava in aktualna ideja. Mislim, da je problem učiteljice eden največjih v slovenskem narodu. S tem mnenjem se strinja tudi dr. Žigon, ko sva o počitnicah to v neki gostilni debatirala. Pregelj in Gaspari sta se sicer temu smejala, a njih protidokazanje je temeljilo na neslanih šalah. Učiteljsko življenje poznaš sam najbolje, zato naj jaz - lajik - o tem raje molčim. Spominjam se pa, da sva z Nartetom o tem večkrat govorila in pričakovala velik roman - a zaman. Ob učiteljici se lahko dotakneš najbolj skelečih ran doline šentflorjanske in naših najglobljih stvari."

V pričakovanju izida Resovih "Beguncev" mu napiše: "Tvoje 'Begunce' pričakujem nestrupo. Kajti še se ne zavedamo dovolj, koliko lepote leži v Brdih, Ivan Cankar mi je pravil, kako jih je nekoč z ranjkim Dermoto obiskal: 'A besed ni, da bi le od daleč upodobil njih lepoto', mi je rekел."

In spet se Res - sredi aprila 1916 - vrača k svojemu leitmotivu glede osebne strogosti do dela, ki ga umetnik snuje. Takole mu pravi: "Ves oni strah, vsi dvomi, ki jih imaš glede svojih stvari, je silno zdrav. Dokler boš napram sebi neizprosen kritik, dokler boš s seboj vedno nezadovoljen, do tedaj vedi, da je v Tebi kal razvoja k vedno višji in popolnejši lepoti. Kakor hitro boš zadovoljen, tedaj vedi, da nimaš nikomur ničesar več povedati."

Zgodi se pa, da ne skopari s pohvalami, kadar se mu zdijo na mestu. Tako se mu še vedno sredi leta 1916 oglaša iz Boljunca, kjer je bil pri sestri na okrevanju: "Toliko bolj sem vesel twojega dela. Silno energijo imaš, da v teh časih pišeš in toliko pišeš. Narte je umolknil, jaz sem se skril v Istro - le ti vztrajaš, trdno vztrajaš. Vesel sem te in verujem v tvoj poklic."

Korespondenca med Bevkom in Resom se nadaljuje brez večjih prekinitev, iz leta 1926 je Resova kritična presoja Bevkove drame "Materin greh". V njej Res vztraja pri svojem negativnem vtiisu, ki ga je imel, ko jo je bral v rokopisu. Takole pravi: "Ko sem twoje delo zadnjic prebral, nisem dvomil o njenem (lapsus: misli igra/drama) odrskem uspehu. A vzrok za to nisem videl v notranji vrednosti dela samega, pač pa v raznih primesih, nebitvenih in deloma tudi neumetniških. ... Svetoval sem ti, da delo stisni, če te že snov tako mika, na eno samo dejanje, ali, kar je še po mojem mnenju najbolje, v dobro zasnovan roman naše zemlje, to je kakega gorskega kota ali jame, kjer navidez tako tiho življenje večkrat plane v strašen ogenj. In to še posebno zato, ker v tvojem novem realističnem načinu ustvarjanja zemlja in milje igrata tako važno vlogo... Karton - v njej se je Bevk pohvalil, da je igra doživel velik uspeh - si mi napisal pod trehnutnim vplivom in nihče je ni bil bolj vesel kot jaz, a ne bi bil tvoj prijatelj, ko bi ti iskreno ne povedal svojega mnenja: drama, taka kot je - je slaba. Ali vso predelati in izločiti iz nje vse, kar je nedramatskega in neumetniškega, ali pa jo preliti v roman."

Resova in Anžlovarjeva brošura Visokošolski studij v Italiji (1921)

Tako točno zadeti kritičnih misli brez dlak na jeziku, menim, da o kakšnem Bevkovem delu ni napisal dotej nične. Toda Res ni bil, kakor smo doslej že nekajkrat iz teh drobcev lahko razbrali, le kritik, temveč je Bevku in Bevka pomagal - graditi. Ko se v letu 1927 pogovarjata, kako bi kazalo neko Bevkovo delo izpred dveh let nazaj spremeniti in predelati, je Res takoj tu s cisto določenimi in dobro utemeljenimi nasveti. "... V splošnem se z načrtom o popravi 'Ubožice' strinjam.莫žu moras dati par lepih potez, ako hočeš, da se roman dvigne do etične višine, ki je sedaj nima. Kajti po mojem bi moral biti delo vse več nego povest zapeljane deklice z nebistvenim obeležjem narodnostnega nasprotja. Poklican si, da ustvariš roman, kjer se v dveh preprostih bitijih odigra vsa tragika dveh etničnih svetov, dveh čustvovanj, dveh mišljenj, ki sta sama zase sad stoletne narodove duševnosti dveh v bistvu tako različnih narodnosti. On in ona morata biti dva tipa, dva predstavnika teh narodnosti, z vsemi dobrimi in slabimi platmi, ki v intimnem življenju morajo nujno privesti do poloma, ker nista višje izobražena in kot taka ne zmoreta nivelerati ta nasprotja in dorasti v bogato življenje, ki pa morebiti le izjema in ne pravilo. Govorim ti iz izkustva: jaz bi danes ne hotel drugače storiti, kot sem storil pred tremi leti v Florenci, zato ker imam ženo z globokim čustvovanjem, izredno inteligenco, ki sama jasno loči vse, kaj je dobro in kaj ne, kaj naju loci in kaj naju druži in oba stremiva dati si najboljše, kar izvira iz najine etnične pripadnosti. Zato sva bogata. A to je slučaj, to je izjema, in jaz bi bil prvi, ki bi se protivil posploševanju svojega koraka.

Resova karikatura iz Čukovega koledarja (1924)

Dante bil je velik mož,
kot poet in kot gospod;
a pri nas tri leta cela
čakamo njegov porod.
Če bom že v nebeški hiši,
ko izide, karto piši.

V ta široki in globoki človeški okvir bi hotel, da postaviš svoj roman, in iz njega ustvariš delo, kakor ga naše slovstvo še nima in tudi drugi ne, kolikor vem (Čehi le par poizkusov). Tu bi se ti izplačal ves trud pri preustvarjanju: tip slovenskega dekleta - tip italijanskega fanta-moža, ki se v dobri veri združita a ju nasprotja njih samih kot starogrška 'nemeza' dovedejo preko njih volje v prepad razbitega življenja. Ogródje Ubožice lahko ostane, a v njega moraš vzidati novo stavbo, ki mora biti ena tvojih najlepših, ako ne doslej najlepše delo! Sredi leta 1927 se Res s kratkim vprašanjem še vrača k temu delu, ko pravi: "Ali si že predelal roman? Kak naslov si mu izbral? Ne zabi dati slovenskega ozadja, to je oris našega ljudstva!"

Nedolgo zatem mu Res sporoča: "Črne brate sem prebral in se mi zde najbolji od vseh treh delov, le Izbor je ponesrečena figura. Našel sem toliko prelepih mest, da se ti dela ni treba sramovati. Danes bi ob eventuelnem ponatisu delo precej drugače zgradil, ga stisnil in podal z njim enega najboljših slovenskih zgodovinskih romanov."

Tako na začetku leta 1930 se mu Res oglaša z oceno Umirajočega boga Triglava. Tudi ta je nepovoljna, a silno zanimiva, ker vedno globlje spoznavamo Resove sposobnosti, da gre literarnim delom do dna, da jih pregleda v vseh dimenzijah. Poslušajmo, kako o tem piše:

"Tvojega Umirajočega boga sem z vso pažnjo in ljubeznijo prebral, a bil hudo razočaran. Ko bi ga bil videl pred tiskom, bi ti izdajo odločno odsvetoval. Dve težki pomanjkljivosti sta po mojem očividni: absolutno pomanjkanje historičnega obeležja v tem smislu, da bi se povest z malimi spremembami lahko vršila v naših dneh. To se ti bo zdelo morda absurdno, a če mesto Triglava postaviš drug simbol in mesto boja med poganstvom in krščanstvom borbo dveh nacionalnih idej - pa je stvar urejena. Kar bi ne smelo in ne moglo biti, če bi bil ti dvobojo dveh svetovnih naziranj v resnici globoko zajel in ne samo naskiciral in osredotočil na par vnanjih pojavov. V tem se mi zdi druga šibkost tvojega dela, ne da bi našteval manjših, kot je razmerje med obema domoma, razkol v ljudski verski duši, preko katerega si kar šel, smrt Ančure in še kaj. Ko sem delo prebral, sem dobil vtis, da te je problem spočetka silno mikal, a da si se pozneje umaknil težkočam in stvar pisal dalje, kakor je pač prišlo, večkrat ne iz prepričanja in ne iz doživetja. ... /Pa še odkritočeno opravičilo:/ Glej, France, ne imel bi Te rad, če bi ti tega ne povедal in premalo bi te cenil, če bi menil, da ti tega ne smem povedati."

Kljub temu, da mu večkrat vmes piše, da je to in ono Bevkovo delo prebral, se vendar zgodi, da ni najti v pismih nobenega določenega kritičnega namiga.

Poslednjič pa se Res pomudi ob Bevkovem delu "Povesti o strahovih" in o njih meni: "Če bere človek teh osem povestic o strahovih ponoči, se mu lahko zgodi, da ga začne tresti mrščavica in da obiše tudi njega kak gost iz večnosti. To pomeni, da so naši narodni in praznovverski motivi dovolj globoko zajeti in umetniško temeljito predelani. Prav spretno in skoraj edino možno se mi zdi, da pri povedujejo osebe, ki so strahove videle, in da se tu in tam same ironizirajo, ko zavračajo ugovore zdravega, treznega človeškega razuma. Snovi so zelo mnogovrstne, vredne obdelave in prikazane z dobršno mero polnokrvne umetniške fantazije. Razne podrobnosti v zasnovi in izvedbi se mi zdijo izborne.

Gotovo je tudi marsikaj stereotipnega, obrabljenega, konvencionalnega, a pri narodnih snoveh je to neizogibno. Za vse okuse knjiga ne bo, pa saj nobena ni. Ljudstvo jo bo, mislim, rado bralo, kakor rado posluša in rado pripoveduje take zgodbe. Kdor ti očita grozovitost in krvoločnost, ti ta očitek zdaj lahko ponovi; a brez grozovitosti ni notranjih viharjev in strahov kot njih čutnih odsevov. Zločinski vzgoni ljudske duševnosti za umetnost niso brezpomembni; v teh tvojih črticah so se izkazali za zelo plodonosne. Sprva se mi je ponekod vsiljevala misel na tvoj izgubljeni prevod 'Krvnikova vrv', a ko sem se v knjigo dodataha zaril, sem uvidel, da je tvoja knjiga neprimerno boljša, višja, globlja in predvsem silno naša. Zlasti ne vsebuje nič takih romantičnih svojevoljnosti, ki so me pri 'Krvnikovi vrv' odbijale. Vse je organsko, utemeljeno, v notranji zvezi, potopljeno v kipeči sok resničnega življenja. Nekoliko medlobni sta se mi zdeli črtici 'Ponočni obiski' in 'Mrtaški dih'. Popolnoma so me osvojile 'Skopuhova smrt', 'Kriva prisega' in 'Nedolžni otročiči' - ta prav posebno. Komplikirana 'Mrtaška nevesta', a konec tudi v njej marsikaj razbistri in zadovolji."

Škoda, da sega Resovo kritičko spremjevanje Bevkovih del le do leta 1933!

Ko je Bevk po Resovi prezgodnjji smerti napisal tri revijalne strani dolg nekrolog, je v njem začrtal nekaj osnovnih Resovih potez. Prva Bevkova trditev je, da se je Res "zgodaj zavedel, da je njegovo pravo polje znanstveno delo, posebno kritika upodabljoče umetnosti in leposlovja". Mislim, da Resova pisma Bevku to na najlepši način superlativno potrjujejo. Druga trditev, da je bil Res zanesen v svojih načrtih in sanjah, se kaže še kako resnična in naravnost previdnostna: brez Resa bi mi danes ne imeli prvega Jadranskega almanaha z vso njegovo izredno dokumentarno vrednostjo za slovensko nacionalno kulturo v zasedeni Primorski, pa tudi ne naslednjih dveh, ki sta nastala le kot nadaljevanji Resove zamisli. Tega, kar nam je Res zapustil, je lahko res količinsko malo, vendar je ogromno pomnilo in še pomeni za slovenski narod in slovenstvo. Omeniti mi je dovolj organizacijo in ustanovitev Naše založbe z njenimi številčno majhnimi, toda oblikovno in vsebinsko izrednimi izdajami. In da je bil nekak spiritus agens v goriškem krogu leposlovcev-devetdesetletnikov, da je z Izidorjem Cankarjem pomagal dvigniti in ohranjati vodilno vlogo Doma in sveta v letih neposredno pred prvo svetovno vojno. Bevk končuje svoj nekrolog z besedami: "Marsikaj, kar je z ljubeznijo ustvaril, nekatero njegovo prizadevanje bo zabrisal čas. Toda ne bo mogel zabrisati njegove močne, samobitne osebnosti, ki ni ostala brez vpliva na okolico, in ki bo ostala živa v spominu vseh, ki so ga poznali. In ne bom pozabil njegovega nespremenjenega, mirnega, resnobnega obraza, kakršnega kažejo le pravičniki, ki so si do konca svesti svoje stvari. Bilo mi je, kakor da mi hoče zaklicati v zaključek najinega poslednjega preženka o Cerkvi, ki so ga bile sprožile neke bridke okoliščine: 'Tako je, dragi; nič drugače!' V stvareh, ki so se tikale verskih resnic, in v katere nikoli niti za las ni podvomil, kakor nekateri izmed nas, nikoli ni trpel ugovora. Morda je bila vera edina, ki ga ni razočarala in mu je ta zavest lajšala smrt - vse drugo so bile ničevosti." Tudi v pogovorih z mano in obujanju tistih daljnih temnih občutkov ob mrtvaškem odru prijatelja Resa je Bevk to vnovič potrjeval: da je bil Res v bistvu tragična figura, ki je svojo kratko življenjsko dobo prezivel deloma podoben meteori, a prehitro utonil.

ALOJZIJ RES - POSREDNIK MED SLOVENSKO IN ITALIJANSKO KULTURO

Marija Pirjevec

Alojzij Res, dinamični in nemirni, evropsko razgledani intelektualec, po sve-tovnonazorskem prepričanju svobodomiseln, a brezkompromisen in dosleden katoličan, spada v krog tiste duhovne elite na Primorskem, ki se je v času med vojnama znašla pod fašistično Italijo in ji je spričo raznarodovalne politike do Slo-vencev ostalo eno samo sredstvo za utemeljitev osebnega in narodnostnega do-stojanstva: kultura. Tu je treba iskati vzrok za Resovo življenjsko izbiro, ki ji je ostal zvest do konca - biti posrednik med obema narodoma, slovenskim in italijanskim, in storiti vse za njuno medsebojno razumevanje in duhovno zbljanje. V tem svojem prizadevanju si je Res, po besedah prijatelja Franceta Bevka, s katerim si je vrsto let dopisoval, med svojimi vrstniki upal največ in šel najdlje.¹ Tako se je v mladostnem zanosu lotil načrta, ki se nam zdi še danes, v politično bolj strpnem ozračju, težko uresničljiv. Res si je ob šeststoletnici smrti Danteja Alighierija, leta 1921, v času, ko so bili evropski totalitarizmi že na pohodu, ko so po njegovih besedah narodi "drug drugega vklepal v verige in drug na drugega prežali, kako bi ga zasužnili", zamislil zbornik, v katerem naj bi se ob Dantevi poeziji povezali predstavniki italijanske in slovenske znanosti in kulture.²

Da so naporji, ki si jih je bil naložil, včasih presegali njegove duševne in fizične moći, priča še neobjavljeni Resovo pismo Ivanu Prijatelju, dekanu filozofske fakultete v Ljubljani, ki ga je še iz časov svojega študija na ljubljanski univerzi izredno cenil. Predvsem pa je iz pisma, ki ga hrani rokopisni oddelok Narodne in univerzitetne knjižnice, mogoče razbrati njegovo strastno zavezanost lastnemu narodu, njegovo narodnostno občutljivost in ponos, povezano z željo, da bi v času, ko je slovenski človek doživljal najhujšo preizkušnjo in ponižanje, tudi nje-gov narod prispeval k duhovni rasti človeštva.

"Tako čepim od jutra do večera med rokopisi," piše iz Firenc 14. decembra 1921, "in se zavedam, da sem v mladostnem zanosu prevzel pretežko breme na svoje rame. A zdaj ne morem več nazaj. Vse svoje sile sem strnil na to, da delo uspe tu in tam in da nam ne bo v sramoto. Ne mislim na mesece, ki beže, da me je strah, ne na trud, ki mi izžema možgane, le eno želim in hočem z vso dušo: da bi nam svet priznal, da smo narod, majhen in mlad, ki stremi vedno više in ki hoče s plodovi svojega duha pomagati in sodelovati h kulturni zgradbi človeštva ..." ³

¹ F. Bevk, *Dr. Lojze Res*, Dom in svet 1936, str. 396.

² A. Res, *Tebi, Dante*, Mladika 1921, str. 258.

³ Rokopisni oddelok Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani hrani tri še neobjavljeni pisma

In v resnici se je mlademu goriškemu intelektualcu posrečilo objaviti v Dantejevem zborniku, ki je v sijajni opremi izšel v Trstu in Gorici v slovenščini in italijanščini (leta 1921 in 1923), tiskan pa je bil na Dunaju, vrsto izvirnih, za to priložnost napisanih prispevkov vidnih slovenskih in italijanskih znanstvenikov, filozofov in dantologov: Benedetta Croceja, Gaetana Salveminija, Tommasa Gallarati-Scottija, E. G. Parodija, Guida Mazzonija, Vittoria Rossija, Aleša Ušenčnika, Jožeta Debevca, Josipa Puntarja, Milka Kosa, Franceta Steleta, Otona Župančiča in Alojzija Resa. Poleg skrbi za poglobitev italijansko-slovenskih stikov in uveljavitev Slovencev v svetu je v zborniku zaslediti še eno, morda najglobljo motivacijo: po krizi duha, ki jo je sprožil predvojni družbeni kaos, svetovna vojna pa se poglobila, naj bi vsi, ki so iz njenih izkušenj rešili vsaj košček dostojanstva, prav v Danteju našli pot do obnovitve lastne duhovne moći. V Resu, podobno kot v nekaterih slovenskih ekspresionistih dvajsetih let, je živila misel o moralnem propadu sveta in nujni duhovni preobrazbi človeštva. "Resilno pot v nove svetove ljubezni ter osebne in kolektivne svobode" je človeštvu nakanal - kot piše v uvodu - prav Dante, "ki je pretrpel naše trpljenje do dna in izkusil našo bolest do zadnjih utripov in nam zapel najglobljo pesem našega hrepenerja, ki stremi po neskončnosti".⁴

Tako je goriški intelektualec v uvodnem razmišljjanju *Ob šeststotletnici z zanosnimi in ekspresivnimi besedami*, ki po slogu in temeljnem sporočilu spominjajo na njegovega nekaj let mlajšega primorskega rojaka Srečka Kosovela, izrazil vso antinomiko dvojnost dehumaniziranega medvojnega časa, zazirtega na eni strani v cinični in brezciljni materializem, ter hrepenečega na drugi po novem človeku in po Absolutnem. V velikem italijanskem pesniku, ki nam je po njegovih besedah z *Božansko komedijo* dal najveličastnejšo pesnitev krščanstva, veljavno za vse čase, je videl ne samo človeka in umetnika, temveč tudi "simbol naše bridkosti ter bolestnega iskanja rešitve iz sužnosti materije".⁵

Kulturna Italija kljub napetemu političnemu ozračju in svoji že tradicionalni gluhosti do vsega slovenskega ob tako velikem dogodku, kot je bil izid Dantejevega zbornika, ni mogla molčati. Kmalu po objavi so se oglasila številna poročila in ocene v dnevnom in periodičnem tisku z različnih koncev Italije, od Milana do Rima, od Genove do Firenc. Tako je delo slovenskega avtorja morda prvič v zgodovini slovensko-italijanskih stikov preraslo meje ožrega regionalnega obmocja, zaobjelo ves italijanski kulturni prostor in seglo tudi v srednjeevropskega, na Hrvaško, v Avstrijo, na Češko in Poljsko. List Goriška straža je leta 1924 z neprikritim ponosom navedel vse posamezne italijanske dnevниke in revije, ki so poročali o Resovem zborniku – bilo jih je dvajset – med njimi tudi ugledni Corriere della sera iz Milana, Il Popolo iz Rima in vrsta drugih časopisov. Zdi se, kot da so se Italijani šele tedaj zavedeli (to je mogoče npr. razbrati iz članka L. Nardinija v reviji I nostri quaderni), da je z drugorodnimi državljanji v

⁴ Ivanu Prijatelju. Napisana so bila 5. 5. 1921, 14. 12. 1921, 18. 6. 1923.

⁵ A. Res, *Ob šeststotletnici*, v zborniku Dante 1321-1921, izdal in uredil dr. Alojzij Res, Ljubljana 1921, str. IX.

⁶ Prav tam, str. IX.

Italiji mogoče živeti v sožitju, slovenskega soseda onkraj meje pa imeti za sebi enakega tovarisa in ne samo za zaničevanja vrednega tujca, ki ga je Italija do tedaj poznala le "po velikih zobeh in lačnih ustih iz risb humorističnih listov".⁶

Ta drastična primera iz že navedenega Nardinijevega članka nam ob izrazih simpatije do tega le pred kratkim odkritega Slovana kaže vso neverjetno slepoto in nevednost italijanskega razumnosti, ki se ni znalo otresti stereotipnega mišljenja o slovenskem "barbaru" in "mongolu", da se izrazim z besedami tržaškega pisatelja Scipia Slataperja. Gre za nevednost, ki je bila splošno razširjena in ki jo potrjujejo besede italijanskega slavista Artura Cronie v knjigi *Conoscenza del mondo slavo*: "Vse, kar je bilo zapisano do tedaj o Slovencih, so bili le drobci, obrobni okraski slovenskega Parnasa. Celotni slovenski svet ostaja torej v času, ki seže že v dvajseto stoletje, skoraj popolnoma v temi. In pomislimo – pravi Cronia dalje – da sta bila tedaj Kette in Murn že mrtva, Cankar in Župančič pa že velika."⁷

Ta Slovencem nenaklonjeni odnos pa se prav paradoksalno v marsičem spremeni v času med vojnama, ko postane preučevanje slovenskega sveta, njegove kulture, zgodovine in jezika po sili razmer, čeprav v nasprotju s političnim doganjanjem, aktualno. Tako se začnejo pojavljati v Italiji publikacije o dolgo prezirth drugorodcih, živečih med Italijani, s katerimi je bilo treba računati že zaradi mejnih konfliktov, ki so se pojavili takoj po vojni.⁸ Šele v dvajsetih letih našega stoletja je torej tudi v Italiji – z zamudo glede na ostalo zahodno Evropo – končno dozorel čas, naklonjen študiju slavistike na univerzitetnem nivoju. Zato ni nujno, da zasledimo prav tedaj vrsto raziskovalcev, ki imajo posluh tudi za jezik in književnost enega najmanjših slovanskih narodov: Slovencev.⁹ Seveda imajo pri tem veliko posredovalno vlogo prav primorski študentje in drugi slovenski intelektualci, ki v novih političnih razmerah odhajajo v mnogo večjem številu kot nekoč študirat na univerze v Firence, Bologno, Benetkah in Padovo. Med njimi je tudi Alojzij Res, ki po dokončani slavistiki v Ljubljani nadaljuje svoj študij najprej v Firencah, nato v Padovi, kjer diplomira iz nemščine, in nazadnje v Benetkah, kjer dobi mesto začasnega predavatelja srbohrvaškega jezika in književnosti na Visoki šoli za ekonomske vede in trgovino Ca' Foscari. Ker ga je univerzitetna kariera privlačevala in se je nameraval potegovati za mesto docenta oz. rednega profesorja na univerzi v Padovi, podobno kot Čop eno stoletje pred njim, se je odpovedal stalni proforskemu službi na liceju v Gradišču ob Soči, ki bi mu zagotovila bolj trdno eksistenco.¹⁰

⁶ *Italijanski listi o Dantejevem zborniku*, Goriška straža, 1. 7., št. 69; 4. 9. 1924, str. 3.

⁷ A. Cronia, *Conoscenza del mondo slavo in Italia*, Padova 1958, str. 686.

⁸ Prav tam, str. 672.

⁹ Na čelu slavističnih študijev je bila univerza v Padovi, že od srednjega veka eno najpomembnejših univerzitetnih središč v Evropi, kamor so se stekali številni tuji študentje, med katerimi jih je dokajšnje število prihajalo iz slovenskih dežel.

¹⁰ Dina Frosali Res je na prošnjo Marijana Breclja napisala spomine o svojem možu, *Moje življenje z Lojzetom Resom*. Njen kratek zapis je izšel v slovenskem prevodu v Zalivu, l. 1969, str. 276-279. O Resovem poučevanju na visoki šoli Ca' Foscari v Benetkah poroča tudi A. Cronia v knjigi *Conoscenza del mondo slavo in Italia*, n.d.

To je bil tudi čas, ko je navezel stike z nekaterimi vidnimi italijanskimi slavisti, med katerimi je bil ustanovitelj slavistike v Italiji Ettore Lo Gatto in vrsta uglednih raziskovalcev: Giovanni Maver, Umberto Urbani in Wolfgang Giusti. Tako npr. iz korespondence s pisateljem Bevkom lahko vidimo, kolikšen je bil Resov vpliv na Giustija, kasnejšega rednega profesorja ruske književnosti in jezika na tržaški univerzi, ki se je pod njegovim vplivom lotil študija in prevajanja nekaterih slovenskih piscev, predvsem Bevka, Cankarja in Župančiča.¹¹ V tem smislu je zgovorno tudi Resovo še neobjavljeno pismo Ivanu Prijatelju z dne 18. junija 1923, ki priča o njegovem prizadevanju za "dostojno predstavitev Cankarja v Italiji". Na svojega nekdanjega profesorja se nameč obrača s prošnjo, da bi za italijansko izdajo Cankarjevega *Hlapca Jerneja* in *Lepe Vide* napisal uvod, ki naj "Italijanom pokaže vso lepoto slovenske duše v čistem zrcalu Cankarjeve umetnosti". Res se v pismu zavzema za Prijateljevo sodelovanje, ker je po njegovem mnenju "edini zmožen to mojstrsko izvršiti".¹²

Posebno področje Resove skrbi za medsebojno spoznavanje je njegovo delo za italijanske enciklopedije. Tu je bil seveda vezan na strožjo objektivnost poročanja, vendar je tudi to delo opravljal s posebno notranjo prizadenvostjo, ki je težila k zahtevnejšim formulacijam. Ne nazadnje tudi zato, ker podobnih sintetičnih prikazov zgodovinskega razvoja slovenske književnosti, če izvzamemo Maverjev kratki prerez v knjigi *Letterature Slave* in Trinkovega v knjigi *Storia politica, letteraria ed artistica della Jugoslavia*, Italija do tedaj sploh ni poznala.¹³

O namenu svojega "podrobatega in večkrat nevšečnega dela za enciklopedije"¹⁴ je naravnost spregovoril v pismu Ivanu Trinku, kjer je med drugim poudaril naslednje: "Pišem tudi za Lahe. Sodelujem pri Vallardijevi 'Enciclopedia Universale' od črke L dalje za vse slovansko slovstvo. Tako spravim notri tudi Slovence, ki bi sicer ne prišli na vrsto. Tudi pri 'Enciclopedia Italiana' sem zbranev. Velik korak je naš narodič le napravil: pred dobrimi 20. leti" – ugotavlja ne brez samozavesti – "skoro nihče ni vedel, da obstaja, danes se uveljavlja na mednarodnem področju".¹⁵

Priznati moramo, da je imel prav. Če je bila na primer v času pred njegovim sodelovanjem v enciklopediji *Treccani* pod gesлом Slovenija le nekaj skopih vrstic dolga informacija, imamo po njegovi zaslugi v isti enciklopediji sredi tridesetih let obsežno poročilo o Sloveniji, njeni zgodovini, jeziku in kulturi. Na koncu Resovega dokaj obsežnega zapisa o slovenski književnosti je navedena tudi strokovna literatura, na katero se je naslonil (od literarnih zgodovin Ivana Grafenauerja, Matije Murka, Franceta Kidriča do novejših del, in sicer Slodnjakovega *Pregleda slovenskega slovstva* iz leta 1934 in Prijateljevih *Duševnih profilov slovenskih preporoditeljev* iz leta 1935).

¹¹ Resova korespondenca z Bevkom je bila objavljena v reviji *Zaliv* v letih 1969, 1970, 1971, 1972 in 1973.

¹² Pismo Ivanu Prijatelju z dne 18. 6. 1923.

¹³ Glej A. Cronia. *Conoscenza del mondo slavo in Italia*, n.d., str. 686, 687.

¹⁴ Resovo pismo F. Bevku z dne 21. 1. 1930, Zaliv 1972, str. 277, 278.

¹⁵ Resovo pismo I. Trinku z dne 21. 1. 1929, Zaliv 1973, str. 108, 109.

Alojzij Res
Dina Frosali
poročena
Velika noč, 20. 4. 1924
Gorica *Firenze*

Poročna vizitka Alojzija Resa in Dine Frosali (1924)

V sintetičnem prikazu razvoja slovenske književnosti, ki jo je razčlenil na šest obdobjij od srednjega veka do "nemirnih, k novim idealom usmerjenih povojnih let",¹⁶ je Res nedvomno sledil predvsem Prijateljevi sloganovno in duhovno-zgodovinsko orientirani literarni vedi, pri tem pa nekatere stilne oznake kažejo na določen vpliv nekdanjega dominšvetovskega urednika Izidorja Cankarja, s katerim je v ljubljanskih letih intenzivno sodeloval. Podobno kot Prijatelj tudi sam svojega pogleda ni odtrgal od kreativnega subjektivizma, v prepričanju, da literarna zgodovina kljub znanstvenemu aparatu ne more mimo osebnega spoznanja niti mimo svojega nazora o svetu in nujnosti osebne intuicije, ki jo je pisec *Duhovnih profilov* postavil za zadnji zakrament svoje stroke.¹⁷

In prav to lahko razberemo iz Resove oznake pesnika Franceta Prešerna ter "nedoseženega mojstra pripovedne proze" Ivana Cankarja. Tako je slovenskega romantičnega pesnika predstavil kot pevca "tragičnega razkola med idealom in stvarnostjo, ki je skoraj iz nič ustvaril bogat in popoln pesniški jezik, primeren za izpoved najrazličnejših emocij in v eni sami zbirki *Poezije* (1846) daroval svojemu narodu globoko in oblikovno raznoliko poezijo, v kateri sta na genialen način povezani klasična in romantična umetnost".¹⁸ Poudaril je tudi, da je prav s Pre-

¹⁶ Slovenia v Enciclopediji Treccani (Enciclopedia Italiana), str. 959-963. Celotno slovensko književnost je Res razdelil na šest obdobjij: I. Srednji vek; II. Obdobje reformacije in protireformacije; III. Razsvetlenstvo in romantika; IV. Obdobje narodnega preporoda in realizem; V. Od naturalistične epizode do novoromantičnega simbolizma, VI. V iskanju novih idealov in nemirna povojna leta.

¹⁷ B. Paternu, *Prijateljeva zasnova moderne literarne zgodovine*, Slavistična revija 1990, 3, str. 197.

¹⁸ Besedilo se v italijansčini glasi: "France Prešeren, cantore del tragico dissidio tra la realtà e l'ideale, il quale quasi dal nulla creò un perfetto e ricco linguaggio poetico, duttile a tutte le emozioni, e in un solo volume di *Poezije* (1846) donò al suo popolo una poesia profonda dalle forme più svariate, dove in un modo geniale, è armonizzata l'arte classica e l'arte romantica. Con Prešeren, che si deve collocare tra i più grandi poeti slavi, il romanticismo sloveno raggiunse il suo apice."

šernom, ki ga je treba postaviti med največje slovanske pesnike, romantika na Slovenskem dosegla svoj vrh.

To pisanje za *Italijansko enciklopedijo* je bilo zadnje Resovo delo. Stanko Vuk, ki je sledil njegovim predavanjem na beneski Visoki šoli Ca' Foscari, se v svojem kratkem sestavku *Profesorju Alojziju Resu v slovo*, ki je izšel v Mladiki leta 1936, spominja, kako mu je še "malo pred smrtnjo držal odtise, da je korigiral enega svojih najboljših člankov za italijansko enciklopedijo, in sicer pregled slovenske literature," ki naj bi po Vukovih besedah v kratkem izšel.

Podobno se je tudi France Bevk v razmišljaju o prezgodaj umrlem prijatelju spomnil besed, ki naj bi jih Res izrekel v zvezi s svojim sodelovanjem pri enciklopediji: "Tega ne smeš podcenjevati ... Italijani bodo cela desetletja segali po teh virih."

Tudi v tem se avtor Dantjevega zbornika ni motil. Če si ogledamo prikaz slovenske literarne zgodovine Artura Cronic, ki je izšel po drugi svetovni vojni v enciklopediji Vallardi, lahko vidimo, da je skoraj v celoti sledil Resovemu. Očiten odstop je opaziti le pri Prešernu, kjer mu je bilo verjetno do tega, da slovenskemu romantiku zmanjša pomen, ki mu ga je pripisal Alojzij Res. Prav v nasprotju z njegovo tezo je namreč poudaril, da Prešernove pesmi, ki sicer izražajo vidno romantično individualnost, "ne izstopajo po bogastvu in globini svojega sporočila".¹⁹ Toda kljub tej inverziji je Arturo Cronia pod Resovim vplivom opozoril na vrsto vrednot slovenske književnosti in poročal o njej obširnejše, kot je bilo v italijanskem kulturnem prostoru dotlej v navadi.

¹⁹ Enciclopedia Italiana, Treccani, n.d., str. 962.

A. Cronia piše o Prešernu naslednje: "Le sue Poezie del 1846 non emergono per profondità e ricchezza di contenuto, ma rivelano una spiccata individualità romantica ..." Enciclopedia Universale Vallardi, XX, str. 66.

DR. ALOJZIJ RES - LIKOVNI KRITIK

Peter Krečič

Kot je znano, je bil dr. Alojzij Res sprva v bogoslovju, potem je med svojo vojaščino na Dunaju začel obiskovati univerzo, nadaljeval študij v Zagrebu in leta 1922 promoviral na ljubljanski univerzi iz slavistike. Ob tem pa je vsaj od leta 1912, ko je v reviji Čas objavil svojo prvo kritiko o razstavi slovenskih slikarjev v stanovanju dr. Dermote v Gorici, pokazal živo zanimanje za dogajanja na področju sodobne likovne tvornosti, tako domače kot tuge. Segal pa je tudi precej nazaj v zgodovino umetnosti k Rafaelu in Tintoretu in se nekajkrat spopadel z načelnimi vprašanji, kakršna so si v prvih desetletjih tega stoletja izobraženci pogostoma zastavljeni, denimo o delavskem vprašanju in umetnosti, umetnosti in morali ipd. S tem delom, ki je po obsegu sicer skromno - gre komaj za kakih 17 objavljenih enot - pa si je ustvaril upoštevanja vredno ime ter zanesljiv položaj v katoliškem delu umetnostne kritike in eseistike, ki si je prav po obsegu in širini zastavljene problematike v likovni umetnosti v drugem in tretjem desetletju tega stoletja izborila vodilni položaj. Poleg šolanih umetnostnih zgodovinarjev, ki so brez izjeme delovali tudi kot kritiki kot Izidor Cankar, France Stele in Vojeslav Mole, se je uveljavil krog pišočih zelo podobnega miselnega in pisateljskega profila kot Res, angažiranih, likovno izobraženih, nazorsko trdnih in socialno čutečih. Ti so ne samo prispevali k podobi strnjenošči katoliškega dela pišočega izobraženstva, marveč so v resnici vzpostavljali nekaj, kar bi lahko poimenovali za katoliški intelektualni nazorski blok. Morda bi se komu zdela na tem mestu ustreznješa beseda monolit, pri čemer bi se sklicevali na vlogo, kakršno sta imela v tedanjem katoliškem okolju Anton Mahnič in Aleš Ušeničnik. Vendar naj opozorim, da se je s prihodom Izidora Cankarja na mesto urednika revije Dom in svet ta blok ali monolit bistveno zrahljal, če že ne razlomil. Cankar je namreč kmalu po prihodu za urednika leta 1914 napovedal odločen boj proti konceptu družinske revije, kar je bil Dom in svet ter boj umetnostnim in kritiškim konceptom, ki so podlegali vzgojnim merilom. Šlo mu je za novo podobo revije, namenjeno kvalitetni umetnosti, znanstveno in teoretsko visoko zastavljenemu esisu ter brezkompromisni kritiki. V znamenitem članku Trideset let (Dom in svet 1916, str. 327-332) je odločno pribil: "Mi dominšvetovci... nečemo več umetnostne negacije, ki se vsaj praktično med nami oglaša - oglaša tudi v dr. Ušeničnikovi normi." Ušeničnik je hotel spor ublažiti, češ da gre za nesporazum v presojanju slovenskih literarnih razmer, šlo pa je v bistvu za precej več, za uveljavljanje načela umetniške svobode. Položaj je bil v Cankarjevih očeh zelo resen: izobraženstvo se je zaradi "prirejanja" snovi za mladino in širok sloj preprostih ljudi začelo odvračati od dominšvetovske literature ter segalo po tujih

delih. Cankarjev nastop je seveda razvnel duhove tako med starejšimi kot mlajšimi katoliškimi izobražencji. Med mlajšimi skoraj ni bilo omahljivca - domala vsi so stopali na Cankarjevo stran, ali bolje rečeno, z navdušenjem so podpirali novo usmeritev Doma in sveta, saj so v njej videli - to pa je posebej veljalo tudi za Resa - potrditev lastnih in že deloma poprej formuliranih stališč. Zakaj deloma? Zato, ker v Resovem kritičkem in ecejističnem delu na področju likovne umetnosti, najsi se je štel za privrženca novega Doma in sveta ali ne, vendarle poteka ločnica, ki deli njegov likovno - kritički opus na dva dela: na tistega, ki bi že sodil v novi koncept Doma in sveta in onega, ki pripada staremu, to je pedagoškim kriterijem prilagojenemu pisjanu.

Alojzij Res s soprogo Dino v Dolini pri Trstu (18. 5. 1924)

Njegov kritički prvenec v reviji Čas Intimna razstava v Gorici (Čas 1912, str. 389-391) kaže še vse začetniške težave v iskanju razumnega razmerja med splošnimi kritičkimi načeli in presojo konkretnih del. Načelnim dvom spriče prehitevajočih se novih in novih umetnostnih smeri in nevarnosti "hlastanja po individualnosti" je natančno ista drža, kot bi jo v istem času našli pri Cankarju. Resov stavek "A kljub temu ni manjkalo resnih delavcev in razvoj slikarstva je v zadnjih petdesetih letih velikanski..." pa podobno kot Cankar nakazuje nujnost izbora v gošči tako imenovanih "izmov", ki bodo pri Cankarju pozneje doživeli bodisi potrditev in sprejem v njegovo "sistematiko stila" bodisi zavrnitev. Pri Resu seveda ne moremo pričakovati poznejše izpeljave tako zastavljenega teoretskega diskurza, kljub povsem sodobni kritički orientaciji. Pač pa s svojim drugim prispevkom v reviji Čas z naslovom Delavsko vprašanje in umetnost (Čas 1913, str. 289-296) že vstopa v tisti katoliški krog, ki je gojil socialno idejo in dosegal na različnih področjih vidne uspehe: krščanski socializem v Krekovi in pozneje v Kocbekovi redakciji pomeni seveda samo vrh široko zastavljenega programa. Komaj dvajsetletni Res vidi povsem jasno, da se je socialno (delavsko) vprašanje "vzporedilo" s kulturnim, kar je pustilo "žezezen pečat" na umetnosti. Ugotavlja, da je postal delavec umetnostni subjekt ("Umetniki so pogledali delavcu v dušo.") in se potem vpraša, ali ima delavec pravico uživati to, kar daje umetnost. Ko si na to ob pomoči tujih avtorjev odgovori pritrnilno, pa ugotavlja, da je sodobno socialno gibanje (v mislih je imel seveda marksizem) pustilo vnemar srčno stran delavca, njegov čut za lepo in dobro. Potem pa postavi presenetljivo trditev, da pride veselje do narave, dela in življenja k delavcu samo prek krščanstva. Zavzame se za celovito, harmonično vzgojo celega človeka, ko si hodita z roko v roki racionalna in estetska vzgoja. Delavcu pripše večjo dovetnost za pravo umetnost, kot jo ima takojimenovana inteligencia, pokvarjena od laži-kulture. Čuti dolžnost krogov, ki jim pripada, da vzgojijo delavca za razumevanje prave umetnosti. Zato poudarja pomen delavskih izobraževalnih društev, ki naj bodo branik pred šundom, pred kinematografi, "iz katerih se razliva strup." Posebna zanimivost v tem eseju je Resovo mnenje, da so velika zapreka vzgoji delavska stanovanja in se zavzema za politiko zidave delavskih hišic v mestih. Posebno vzgojno vlogo ima v pogledu delavske vzgoje katoliško časopisje, ki mora jasno pokazati na vrednosti in na nevrednosti ter tako vzbujati čut za lepoto. Povsem logično izpelje svojo temo s sklepom, da seveda ne gre za delo, namenjeno samo delavstvu, marveč za "kulturno povzdigo celega naroda", delo za njegovo - rešitev. Tudi če pustimo ob strani avtorje, ki so podpirali Resovo argumentacijo, imamo pred sabo v resnici umetnostni vzgojni program, ki je ostal v glavnih točkah stalnica za prihodnost. Gre tedaj za ključno Resovo besedilo, na katerega se pozneje ni več skliceval, temveč je se z nekaj besedili, denimo o belgijskem kiparju delavcev Constantinu Meunierju in slikarju Giovanniju Segantiniju ob konkretnih zgledih utrjeval začrtano tezo. Tako v prispevku o Meunierju (Dom in svet 1914, str. 352-357) med drugim beremo, kako je materializem zagospodaril v vsem kulturnem življenju. Umetnost tega časa vidi dvopolno razdeljeno na zgodovinsko smer, oprto na literarno in moderno smer, ki se bojuje proti vsemu literarnemu. V tem razvoju je dala Belgija največjega

kiparja delavcev, ki je dosegel "plastično veličino industrijskega delavca". Ustvaril je spomenik ne kralju ne posamezniku, temveč **delu**. Zato, meni Res, "šeles, ko v umetnikovo ustvarjanje ponikne gonična moč časa, zadobi njegovo delo popolno vrednost... V njem je našla najgloblja ideja sedanjosti, ustvarjajoča ideja našega časa, socialna ideja svojo obliko." Tudi razpravljanje o Segantiniju (Dom in svet 1915, str. 149-155) mu daje priložnost, da se najpoprej kritično ozre po sodobnih umetnostnih strujah. "Zato je slika moderne umetnosti tako kaotična, zato se nam zdi, da vidimo vedno le nastavke brez dovršenosti, vedno le poizkuse brez načrta, vedno le smeri brez cilja." Vendar zavrača tudi delo po zgodovinskih vzorcih. Po dobrem opisu razvoja novejšega krajinarstva zapoje malone hvalnico Segantiniju (edinemu Italijanu, ki je povrh še Tirolec, torej netipičen Italijan, ki po združitvi Italije po njegovem kaj šteje) zavoljo njegovega novatorstva v slikarski tehniki, a v nič manjši meri zavoljo njegovih snovi, ob katerih Res začuti umetnika, ki ima hkrati pravi etični nagib, afirmira prave krščanske vrednote, "ki (torej) spoznava lepoto v resničnem in dobrem in ki doživlja v vsem svojem samotarskem življenu večno Lepoto in Resnico." Besedilo je pozneje priredil za Mladiko (Mladika 1921, str. 38-39), kar kaže na to, da so se zdela tako uredniku kot samemu avtorju stališča, izražena leta 1915 o slikarju, ki je umrl leta 1905, še vedno aktualna. Podobno, kot je bila v svojem času značilna razprava o delavskem vprašanju in umetnosti, je bila v istem času prav tako osrednja tema razmišljanj - in to ne le umetnostnih kritikov - dolocitev razmerja med umetnostjo in etiko, umetnostjo in moralo. Res se je pogumno spopadel s to temo v članku Umetnost in nravni zakoni (Dom in svet 1914, str. 321-327), vendar se je tu še bolj kot v prejšnjem načelnem razmišljanju opri na tuje avtoritete. Nič ni bolj značilnega kot to, da so izvajali svoje teze z zastavitvijo temeljnega vprašanja, kaj je z goloto v upodabljalajoči umetnosti. Res priznava z drugimi tujimi avtorji, na katere se opira, da tu velja brezpogojna umetniška svoboda, odvezana vsake moralne obveznosti. Vsebina je pač pomembna, toda še pomembnejši je način. Tu se začenja znova in znova načeto vprašanje razmerja med **kaj** in **kako**, ki je zaposlovalo katoliške mislece vse do začetka druge svetovne vojne. Opozarjam na znameniti Cankarjev Dialog o snovi in obliki, ki ga je objavil 6 let po tem Resovem eseju na straneh istega Doma in sveta, kar pomeni, da se tematika še zdaleč ni izčrpala. V Resovem zgodnjem tekstu skorajda ni moglo iti brez konkretnosti, oziroma praktičnih navodil umetnikom kot izključiti vse elemente, "ki erotično navadno silno dražijo" ali priporočilo, naj "se daje prednost idealizirajočemu oblikovanju pred realističnim". Lepo slovstvo in gledališče po tedanjem gledanju grešita bolj kot upodabljalajoča umetnost. Vendar je vmes najti tudi obetavnejša stališča, denimo Fr. W. Foersterja, ki je menil, da "kar je po estetiki dopustno, je tudi nravno dovoljeno." Res zaključuje svoje razmišljanje o golem in slečenem ter pribije, da "diskusija o nenravnosti veljaj tedaj le slečenemu predstavljanju teles." Ne pozabi pa se zavzeti za pravo nravstveno in umetniško vzgojo mladine in naroda v celoti.

Po tem besedilu je Res na likovnem področju umolknil za dolga 4 leta. Šele leta 1919 ga srečamo z besedilom o Ivanu Meštroviču (Njiva 1919, str. 213-217), ki pa v večjem delu navaja stališča umetnostnih kritikov o Kosovskem hramu, za

katerega je Meštrovič predstavil svojo zamisel leta 1914 v Benetkah, leta 1915 pa v Londonu. V uvodu k tem besedilom, ob katerih se mu ni zdelo vredno opozoriti, da so nastala pod vplivom aktualnih spopadov in zadržanja Srbije v 1. svetovni vojni in da s pravo umetnostno kritiko nimajo dosti zveze, je poln zanosa spričo združitve jugoslovanskih narodov v novo državo. Samo za zgled: "Vidov dan je simbol jugoslovanske smrti in vstajenja, upanja, vere in ljubezni, je pesem naših pesmi, je neusahljivi vir narodne moči, ki ga je Meštrovič, ta največji kipar modernega sveta, utelesil v svojem Domu." Naslednje leto ga spet srečamo v Domu in svetu s člankom, ki nadaljuje serijo poljudnoznanstvenih predstavitev velikih imen svetovne umetnosti. Gre za Rafaela, katerega štiristoto obletnico smrti se je spomnil ves kulturni svet in Dom in svet z njim (Dom in svet 1920, str. 302-305). Res je v spisu kritičen do Rafaela, ki po njegovem ni največji, pač pa najbolj popularen, ki da zavzema važno, čeravno ne popolnoma zasluženo mesto. Čutenju časa, in Res je bil med zmernimi modernistično usmerjenimi kritiki, se Rafael ni prilegal.

Alojzij Res (1930)

Da pa v resnici ne gre za samovoljno oceno tega njegovega prispevka, se pokaže takoj, ko ga primerjamo z enim zadnjih Resovih besedil o Jacopu Robustiju II Tintorettru (besedilo je prevedel in objavil France Stele v Domu in svetu leta 1936, str. 522-536, po besedilu predavanja, ki ga je imel Res leta 1934 v Uraniji na Dunaju). Ob mnenju, "da priznanje življenja in veselje nad bitjem zveni iz vseh beneških umetnostnih del, noben globlji problem ga ne moti..." se uveljavlja drugi trpeči, transcendentalni obraz Benetk v slikarstvu Tintoretta, osamljenega, borbenega slikarja. Res ga predstavi kot asketa, umetnika, ki živi samo za umetnost, ki ga vodi hrepnenje po nadzemeljskem in neskončnem. "V duši, ki je videla toliko gorja in revščine okrog sebe, se je vzbudila v njem volja dati soljudem v tolažbo in veselje najboljše, kar je imela - umetnost." Res najde v njegovem slikarstvu tudi hvalo vsakdanjega dela, "globoko socialno potezo torej, ki bi spadala v naš čas."

In medtem ko v vsem Resovem opusu ni niti ene kritike, ki bi se nanašala na sočasna slovenska ekspresionistična dela, je videl v Tintorettovih slikah zadnjega razdobja prav tisto, kar bi bilo moč najti v vrhuncih slovenskega ekspresionizma. Jezik kritike, formulacije bi bili lahko povsem enaki: "Tu ni več opojnih barv, ampak skrivenostna nasprotja med svetlogo in senco, ki se gibljejo po slikah kakor bliski in jim dajejo magično moč." Med besedilom o Rafaelu in tem o Tintorettru se je zvrstilo še nekaj Resovih besedil. O karikaturi (Mladika 1922), o Padovi, mestu sv. Antona (Mladika 1926) in dve poročili o beneških bienalih leta 1926 in 1928 v Slovencu (11. 5. 1926, št. 106, str. 6, oziroma 12. 5. 1928, št. 109, str. 7). Med temi bi morda največ pričakovali od onega o karikaturi, vendar se Res ni prikopal kaj dlje od splošnih ugotovitev, kot da se grotesknost pričenja tam, kjer se končajo vse možnosti ali da je karikatura sprico socialnih, kulturnih in političnih problemov silno agitatorično sredstvo. Je pa zanimivo, da karikaturi Hinka Smrekarja ni prisojal veliko vrednosti, ker da manjka notranjega daru in karakterizacije, pač pa je presenetljivo visoko ocenil karikature Lojzeta Spazzapanja. Žal se mu ni pokazala globlja vez med karikaturo in splošnejšimi tendencami v sodobni umetnosti. Tudi oceni dveh bienalov ne pretreseta. Pri drugem leta 1928 ponovi znano dihotomijo med sodobno umetnostno objestno razbrzdanostjo, bridko nemočjo in resnimi stremljenji. V vsej sodobni ali pravkar minuli umetnostni tvornosti ni našel stvari, ki bi ga ogrele; nemški ekspresionizem (Franz Marc) je denimo odklonil, oddahnil pa se je, kot piše, ob kmečki svatbi Toneta Kralja. Tako je njegova ocena, da je bienale korak navzgor, čeprav raztrgane, prehodne dobe še ni konec. "Preveč skaljenega, nečistega vina nam je natočila, preveč mukopolnega iskanja gredi čisto ugodje, a preko tega in kljub vsemu temu čuti človek iz tega kaosa močan klic, krepko stremljenje po odkritem, iskrenem, neoskrunjennem izrazu višjih lepot, ki ga bo le prerojena, od Boga zaznamovana umetnost podarila v bridkosti izčiščenemu človeštvu."

Navedek je kar pravšnji za začetek kratkega sklepnegra razmisljanja o kritiskem in teoretskem delu dr. Alojzija Resa. Kaže namreč na določeno stanje duha na strani slovenske katoliške kritike v času med vojnoma, ki se ne more ali pa noče sprijazniti z nekaterimi dejstvi, prihajajočimi z moderno dobo. Podobno kot Izidor Cankar tudi Res pričakuje, sicer manj določno, pa vendarle skorajšnji

ROŽICE SV. FRANČIŠKA

POSLOVENIL IN
UVOD NAPISAL
ALOJZIJ RES

NA SVETLO DANO V GORICI MCMXXVII

Naslovni list knjige Rožice sv. Frančiška

konec raztrganosti, motnosti sedanjega umetnostnega vrenja in začetek nečesa novega, kar bo po njegovem po Bogu prerojena in izčišena umetnina. Izidor Cankar je pričakoval novo umetnost evropskega (krščanskega) duha in od tod ponovno vzrasli enotni stil nove dobe. Tok dogodkov in nova, po oblikah pojavljanja še bolj vznemirljiva dejanja, kot je bil denimo nastop zgodovinskih avantgard, so oba vsakič znova demantirala, tako da se je Izidor Cankar sploh umaknil od pisanja kritike o sočasnih umetnostnih dogodkih. Res pa jih je kar obšel, če v njegovem pritoževanju nad kaotičnostjo dobe, raztrganostjo, mukopolnem iskanju in podobnem ne prepoznamo prav teh ekstremnih umetnostnih dejanj, ki jim ni vedel ne imena in ne pomena. Velika načelnost, ki jo je izkazal v svojem pisanju, mu ni bila prav dober vodnik po novem. Prej narobe, omejevala mu je pogled, preprečevala pot do resničnih umetnostnih vprašanj sodobnosti. Kljub temu je razprl dokaj široko področje likovnih in filozofskih problemov, nanje reagiral v skladu s pričakovanji miselnega okolja, iz katerega je izhajal, in se šele tik pred prezgodnjim smrtjo v besedilu o Tintorettu zelo približal kritiskemu idealu razdobja, ki ga je živel: krščansko-socialno angažirani kritiki. Le kako, da v sočasni slovenski umetnosti ni našel zadovoljivega motiva, ki bi lahko ista dognanja kot o Tintorettovi umetnosti napravil sploh za aktualna in zato daje in globlje učinkujoča?

PRISPEVEK K BIOGRAFIJI DR. ALOJZIJA RESA

Branko Marušić

I.

Tudi v kulturni zgodovini primorskih Slovencev so razdobja, ko so nekatere zunanje okoliščine prisilile (ali omogočile), da so se idejno različne skupine odločale za skupne nastope. Taki zblizevalni nastopi so bili kratkotrajni in potem, ko so minili, so razmere potekale po ustaljenih vzorcih. Z dvema zblizevalnima epizodama je povezano tudi ime dr. Alojzija Resa (1893-1936).

V začetku maja leta 1919 je v Trstu izšla revija *Njiva*. Izdal jo je Visji kulturni svet, nekak kulturni forum socialistične stranke. 10. oktobra 1919 je izšla zadnja, 17. stevilka revije. *Njivo* je urejal učitelj in pisatelj Jože Pahor. Za sodelovanje mu je uspelo pridobiti ljudi različnih strok pa tudi svetovnega nazora. Poleg pisatelja Iva Šorlija so za revijo pisali Josip Agneletto, France Bevk, Andrej Budal, Lavo Čermelj, Igo Gruden, Pavla Hočevarjeva, Franc Milost, Ivan Regent, Henrik Tuma, Narte Velikonja in drugi. Sodeloval je tudi dr. Alojzij Res, imeniten kulturni delavec katoliškega tabora; v stirinajstti stevilki je objavil razpravo o kiparju Ivanu Meštroviču.

Združevalnemu poskusu okoli *Njive* je sledil *Jadranski almanah*, ki je Resovo uredniško dete. Za razliko od *Njive* pa je bila v almanahu idejna pestrost manjša. V obeh letnikih *Jadranskega almanaha* (za leti 1923 in 1924) se je kot izrazit socialist opredeljeval le dr. Henrik Tuma. Z njim se je dr. Res povezal 15. maja 1922, ko mu je poslal pismo: "Kakor ste gotovo zaznali iz časopisa, izda 'Naša založba' za prihodnje leto 'Jadranski almanah', ki naj poda strnjen oris vseh življenskih vprašanj našega ljudstva na Primorskem. Za ta almanah prosim Vašega sodelovanja, in sicer za kratek, informativen članek o toponomastiki naše pokrajine, vprašanje, ki ste o njem podkovani, kakor nihče izmed nas." V opombi pod pismom je Res dodal: "Lepo prosim, da bi rokopis izročili vsaj do 30. junija g. Francetu Bevku, Gorica, Via Carducci 4, s pripombo 'za almanah'."

Tuma je pritrdirno odgovoril 17. maja 1922, Resu je poslal v objavo članek Krajevno imenoslovje in ga 3. avgusta 1922 prosil za korekturne odtise. Res mu je odgovoril s Srpenice (od tod je bila doma njegova mati) 30. avgusta 1922. Tumova obširna razprava je bila seveda objavljena.

Po skoraj natanko letu dni se je Res ponovno javil dr. Tumi. 10. maja 1923 mu je pisal: "Kakor lani izda Naša založba tudi letos 'Jadranski almanah'. Uljudno Vas prosim zopet za sodelovanje in sicer s kratkim, informativnim člankom 'Plansarstvo na Goriškem'. Z upanjem, da ne odrečete svoje pomoći pri važnem kul-

turnem delu..." In zopet je pripisal v opombi: "Ker se je lanska izdaja znatno zaksnila, Vas prosim, da posljete Vaš prispevek najkasneje do 15. junija na naslov: France Bevk, Gorica, Via Favetti 11/I." V odgovoru na povabilo je goriški odvetnik potrdil, "da sem pripravljen zopet sodelovati pri 'Jadranskem almanahu' s poročilom: 'Naše planine po vojni'. Opisal bi pregledovanje goriških planin 1. 1918, naročeno mi od vzpostavitevnega odbora. Podal bi stanje planin pred vojno ob enem pa zanimal tudi negospodarje za opis s turističnimi podatki. Predmet 'Plansarstvo na Goriškem' bi zahteval strogo vesčasko poročilo, ki mi je odležno."

Alojzij Res

Resov odgovor je bil naslednji: "Vaše pismo prejel po dolgih ovinkih, a po moji krivdi, ker Vam nisem poslal natančnega naslova. Vse kar se tiče 'Naše založbe' in 'Almanaha' (ki mu ostanem jaz urednik) sprejme Fr. Bevk v Gorici, ul. Favetti 11/I. S spremembo snovi članku, ki ga hočete izročiti za 'Almanah', sem zadovoljen. Na žalost pa Vam moram javiti, da mi je letos prostor močno skrčen radi prevelikih stroškov. Na razpolago bi Vam mogel dati le 10-12 strani lanske velikosti s petit-tiskom, več mi pri najboljši volji ni mogoče." Tuma je sodil, da članka ne more pripraviti v obsegu, ki mu ga je Res predlagal: "V obsegu, kakor želite. Vi je pa mogoče napisati le nekaj žurnalistično ali pa kratke statistične podatke. Ker vidim, da ste preobloženi oziroma, da imate pretesen prostor, ne vem ali mi bo mogoče skrčiti svoj članek tako, da bo imel smisla. Če ga sploh priredim, pošljem

ga do konca tega meseca, sicer lahko smatrate, da odpade." Še pred odgovorom se je Tuma javil Francetu Bevku (4. junija 1923) in sporočil, da bo najavljeni članek podobnega obsega kot predhodni. Sodeč po objavi v Jadranskem almanahu za leto 1924 je Tuma upošteval urednikove nasvete.

Tako se je sodelovanje med dr. Alojzijem Resom in dr. Henrikom Tumo končalo. Tretjo knjigo *Jadranskega almanaha* za leta 1925-1930 je uredil Rado Bednarič; bila je zaplenjena. V tej knjigi pa je sodeloval zgodovinar Franc Kos, nekdanji goriški srednješolski učitelj, ki se je med prvo vojno podal v begunstvo in je leta 1924 umrl v Ljubljani. V Kosovi zapuščini (Zgodovinski inštitut ZRC SAZU, Ljubljana) sta ohranjena Resovo pismo in dopisnica, poslal ju je dr. Kosu v zvezi s pripravo prvega zvezka *Jadranskega almanaha*. 15. maja 1922 (prav na isti dan je pisal dr. Tumi) piše dr. Kosu: "Kakor ste mi obljudili zadnjič v kavarni 'Union' sodelovanje pri 'Jadranskem almanahu' in sicer s kratkim in informativnim člankom 'Zgodovinski obris Julisce krajine' tako bi Vas danes le ponovno prosil, da mi ne odrečete pomoči pri tako važnem kulturnem delu." Tudi dr. Kosa je prosil, da pošlje rokopis Francetu Bevku. Franc Kos predloga ni popolnoma upošteval, saj je za almanah pripravil razpravo o Brdih v srednjem veku in o tem obvestil Resa, ki je 19. junija 1922 odgovoril: "Vaše pismo prejel šele te dni, ko sem se vrnil iz Florence. Najiskrenejša Vam hvala za trud in ljubezen, ki jo imate do našega kulturnega delovanja. Članek 'Goriška Brda v srednjem veku' bi z največjim veseljem sprejel, ako mi ga naklonite za 'Almanah'. Te dni pride Fr. Bevk v Ljubljano in se oglasti pri Vas. Najbolje bo, da izročite rokopis njemu."

Dr. Franc Kos je sodeloval tudi v drugi knjigi almanaha za leto 1924 z razpravo o Solkanu v srednjem veku. V tretji, zaplenjeni knjigi almanaha (1925-1930) pa je Kosov članek o prebivalstvu Gorice v kasnem srednjem veku izšel posmrtno.

II.

Pravkar ponatisnjeni drobci iz Resove korespondence se po količini pa tudi po vsebini le težko primerjajo z gradivom, ki je nastalo v dopisovanju med Resom in Francetom Bevkom ter je ohranjeno v Bevkovi zapuščini. Veliko Resovih dopisov (pisma, dopisnice, razglednice) pa hranijo njegovi sorodniki. Tako je Resov nečak dipl. ing. elektrotehnike Savo Trebše iz Ljubljane omogočil vpogled v družinski arhiv, v katerem je 167 Resovih dopisov (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici) in sicer je med njimi 122 razglednic in eno pismo namenjeno Resovi sestri Gusti (poročeni Trebše), ena razglednica, ki je namenjena skupno sestrama Gusti in Mimi (otroški vrtnarici). Ohranjeno je še šest razglednic sestri Mimici, ena razglednica materi Mariji, ena dopisnica Ani Ivantič (Resova teta), 13 dopisnic svaku Antonu Trebšetu, 20 dopisnic družini Trebše ter dve dopisnici nečakinji Marti Trebše.*

* Po letu 1993 je Pokrajinski arhiv v Novi Gorici pridobil iz družinskega arhiva Trebšetovih še nekaj korespondenčnih enot, ki v številki 167 niso zajete (glej članek Ivanke Ursičeve v tem zborniku).

„Naša založba“ v Trstu
vpisana zadruga z omejeno zavezo

v Trstu, dne 15. maja 1922

Hč. gospod profesor!

Kakovost mi je objavili v svoji v Ravni.
„Miso“ sodobno je mi. Jedenosten izmenični
in zanči v naslov in informacijem članek.

„Zadomesti obis Julijotke Vragine.“

Tore k. Vas danes le ponovim pravil, da mi ne
adresice posviti pri tistih vseh nujnih delih.

I skrivnji razgovor v tiso razloženost

odam vam

Op. Resov pogoje, jmeni, g. Franca Bevka, Gorica.
Via Cerarca 4, "Resova" je imenik "čimprej vam
le - mojice.

Resovo pismo Francu Kosu (15. 5. 1922)

Ves ta obširen sklop je namenjen v prvi vrsti tistem, čemur razglednice služijo (pozdravi, voščila, drobna sporočila), vendar prinaša veliko koristnih podatkov za Resovo biografijo. 13. julija 1922 je iz Firenc, kjer je študiral, vpraševal svaka Trebšeta, če je oddal članek Francetu Bevk. 8. novembra 1924 pa mu je sporočal, da je delo na disertaciji končal in da ga čaka še rigoroz. Res je svojo prvo disertacijo branil na ljubljanski univerzi leta 1921 (Bistvo narodne pesmi).

Prvo sporočilo sestri Gusti je iz leta 1908 na razglednici, ki so jo založili goriški dijaki. 18. maja 1913 je pisal sestri iz Gorice med drugim tudi: "Danilovo dramo še zdaj nisem prebral. Stiskam za počitnice na vseh koncih in krajih, da pojdem v Benetke. Molitvenik bom moral končati sam hitro po šoli." Leta 1913 je bil Res

zares v Benetkah in se na povratku 21. avgusta zaustavil na Trsatu nad Reko in se udeležil seje nekega celodnevnega posvetovanja, kot je sporočal sestri. S Trsata je odšel v Ljubljano, 28. avgusta pa se je udeležil odkritja spomenika pisatelja Antona Medveda v Kamniku. Na razglednici, ki jo je poslal sestri, so podpisi dr. Ivana Grafenauerja, dr. Jože Lovrenčiča, dr. Franceta Steleta in najverjetnejne tudi F. S. Finžgarja. 29. januarja 1914 je sestri pisal, da je iz Ljubljane dobil honorar (verjetno za kako objavo v Času ali Domu in svetu) in da molitvenika še ni končal. 6. avgusta 1914 se je oglasil s Sv. Jošta nad Kranjem, na razglednici je podpisani Izidor Cankar. Septembra meseca tega leta je moral na nabor (dopisnica iz Celja 26. 9. 1914), vojaščine je bil oproščen in se vrnil v Gorico. Ob začetku bojev na reki Soči se je skupaj z goriškimi semeniščniki umaknil v Stično. 2. decembra 1915 je pisal sestri, da je prav razočaran, ker je več pričakoval, kot se jim v resnici nudi: "Zato sem pripravil velik koš potrpljenja in zatajevanja." 14. maja 1916 je pisal iz Stične: "Mama naj se pazi če ne radi sebe, radi nas. Mislim, da se pusti preveč vplivati od čustev. Ali ni Boga nad nami in se ničesar ne zgodi brez njegove volje? Ali vemo mi za njegove načrte z nami? 'Zgodi se Tvoja volja!' To je moj življenjski princip in drugo je postranska stvar!"

Sestri Gusti se je oglasil 21. maja 1918 iz Barkovelj; na razglednici je podpisani dr. Anton Korošec (takrat je bil Korošec v Trstu ob proslavi prve obletnice majniške deklaracije). Kasneje se je Res sestri večkrat oglašal iz Firenc, kjer je začel leta 1919 univerzitetni studij. Naslednjo jesen je bil že v Ljubljani, odkoder je sestri 29. novembra 1920 sporočal, da je v mestu pusto in dolgčas: "Kako lepo bi bilo na Dunaju!" Junija leta 1921 je sporočal, da ima obilo dela s študijem (13. junija 1921 je branil disertacijo) in da ima obenem veliko dela s knjigo. Ta knjiga je bila slovenska verzija zbornika Dante (Ljubljana 1921), leta 1923 je objavil tudi italijansko verzijo. Najverjetnejne je zadnje sporočilo sestri Gusti pismo, ki ga je napisal 29. aprila 1936 v bolnišnici v Benetkah. Takrat je še upal na ozdravitev, da pride na zdravljenje v Nemčijo in da se na povratku oglesi pri sorodnikih v Sloveniji. 17. maja 1936 je umrl in bil dva dni nato pokopan na Sveti Gori pri Gorici.

Za Resov grob so skrbeli njegovi goriški prijatelji. Pisatelj France Bevk, eden Resovih intimnih prijateljev, je Gusti Trebše 23. oktobra 1936 sporočal, da vsi upajo na spomenik, ki ga bo na Resovem svetogorskem grobu postavil slikar in kipar Tone Kralj, pred tem pa so na grob postavili skromno ploščo z napisom. Zamisel, da bi na Resovem grobu stal Kraljev kip, se ni uresničila, morda zaradi namere, da se svetogorsko pokopališče preseli zaradi namestitve postaje bodoče svetogorske vzpenjače. Grob s ploščo, za katero je prispeval napis Tone Kralj, je ostal nespremenjen do leta 1974, ko so na grob dodali večjo ploščo stari goriški studentje. Leta 1993 sta novogoriški slavist Viktor Nemeč in založnik Branko Lusina preuredila Resov grob tako, da ga je prekrila granitna plošča, ki jo je oblikoval kipar Janez Lenassi.

III.

Res si ni slučajno izbral Sveti Gore za kraj svojega zadnjega počitka. Sveti Goro je večkrat obiskoval (sestri Gusti je poslal svetogorske pozdrave 13. maja

1913 in 10. oktobra 1927). Antologische so postale Resove besede, s katerimi je v svoji zbirki literarnih utrinkov o soškem bojišču *Ob Soči* (1916, 1917) opisoval obstreljevanje Svetе Gore poleti leta 1915 (*Srce Primorske, srce naših src, pa je izgorevalo polagoma vso kresno noč, dokler niso mladi žarki še rosnega sonca poljubili očrnelega samostanskega zidovja in razdejane cerkve. "Marija!" "Mat!"*).

Doktorska disertacija Alojzija Resa je obravnavala narodno pesem (referent prof. dr. France Kidrič). Nekaj odlomkov iz tega dela je objavil v reviji *Dom in svet* (1923, 1924). Morda pa ni nezanimivo vedeti, da je prav Resova osebnost postala predmet ljudske poezije. Na Sveti Gori je živila po drugi svetovni vojni kot samostanska gospodinja Neža Rejec. Obiskovalcem Svetе Gore je bila dobro poznana. Napisala je sledeče verze (7. 10. 1956):

Dobri brat Dr. A. Res !

*Tvoj tihi grob, najdražji mi.
Na primorskih tleh leži.
Na Sveti Gori pri Mariji
in duša v njeni kompaniji,
se pri Bogu veseli -
tako se njeni sestri zdi.
Tuja roka grob opleta -
da veliko cveta,
na sredi groba vrha srca,
cveti rdeča rožica.
Na željo Tvoje sestre blage -
so tudi svečice migljale.
Da tebi v raju sreča,
Marija še poveča !
Nasvidenje nad zvezdami!
Dobri Lojze slava ti!*

Prav zato tudi ni bila Sveti Gora slučajno izbrana za strokovni posvet ob stolnici rojstva dr. Alojzija Resa. Leta 1993 je izšel tudi tretji natis Resovih črtic *Ob Soči* (s spremno besedo Marijana Breclja). Za proučevanje in spoznavanje kulturne zgodovine Primorske ter za zgodovinski pregled kulturnih stikov med Slovenci in Italijani pa bi bila potrebna tudi objava zbranih Resovih spisov in bibliografije.**

** Poleg gradiva iz zapiščine dr. Henrika Tume (Raziskovalna enota Zgodovinskega instituta ZRC SAZU, Nova Gorica) in gradiva iz zapiščine dr. Franca Kosa ter družinskega arhiva Trebšetovih iz Ljubljane se je pisec članka posluževal tudi objave Resovih pisem Francetu Bevkmu (objavitev Marijan Breclj v Zalivu, ponatis v tem zborniku).

RESOVA KORESPONDENCA¹

Marijan Breclj

I. RESOVA PISMA FRANCETU BEVKU

Leta 1936 in 1937 sta bili za primorske Slovence, zlasti za našo kulturo, posebno boleči. Iz srede naše narodne skupnosti v Italiji sta bila iztrgana izredno lepa in bohotna cveta; eden na področju glasbe - Lojze Bratuž, drugi na področju literarne zgodovine - Lojze Res. Ne enemu ne drugemu se slovenska (zakaj bi morali tu zapisati primorska, ko pa sta oba prispevala v zakladnico obče slovenske kulture?) kulturna zgodovina ni primerno oddolžila. Podobo prvega, umirajočega, ob vsaki priliki izrabljamo le kot politični moment in argument, drugega pa je naše občestvo zagrnilo v skrivnosten molk, ki kaže dvoje: ali nepoznavanje naše lastne preteklosti ali pa hoteno zapostavljanje. Čas bi že več ko bil, da bi Bratužev delo videli nekje objavljeno, zbrano in primerno ocenjeno, kakor je tudi že mimo čas, ko bi moral biti ovrednoteno in prikazano Resovo delo in njegova osebnost, zakaj tistih nekaj občasnih zapisov ali mimogrednih omemb nam res ne more niti od daleč izrisati profila tako vsestransko bogate osebnosti, kakršna je bila Resova.

Po kraju rojstva je bil Gigi (rad se je tako podpisoval in tudi drugi so ga tako klicali, saj je bila Goriška kar bogata na umetnikih - Gigitih: Gradnik, Bratuž) Goričan, po materini strani pa s Srpenice na Bovškem. Rodil se je v desetletju (1. julija 1893), ki nam je dalo tako bogato bero besednih ustvarjavcev: Bevka, Lovrenčiča, Velikonja, Čeboklija, Lokarja, Grudna, in še bi lahko naštevali. Z nekaterimi od teh ga je vezalo prisrčno priateljstvo. Po gimnazijskih študijah, ki jih je končal v Gorici, je stopil v goriško bogoslovje, se z njim med prvo svetovno vojno umaknil v Stično, kjer je zaradi intenzivnega študija zdravstveno opečal in je moral ordinacijo prenesti za nekaj mesecev. V tem času se je zatekel iskat zdravja k sestri Gusti, ki je učiteljevala v Boljuncu pri Trstu. Tu si je sredi narave opomogel. Vojake je služil na Dunaju, kjer se je tudi vpisal na univerzo. Kasneje je študije nadaljeval v Zagrebu in Ljubljani in še v Firencah. Leta 1922 je promoviral iz slavistike, kasneje postal docent in profesor za srbohrvaščino na višji

¹ Pričujoča objava je v prvem delu, označenim z I., popravljen, deloma izpopolnjen ponatis besedila, ki je izhajalo v tržaški (Pahorjevi) reviji *Zaliv* in sicer v številkah od 1 do 81 (1968-1973).

Pričujočo objavo je narekoval kulturni, še posebej literarni zgodovinski nagib, saj zaradi težav, ki jih je imela revija pri prehajjanju meje, je bila ta v slovenski matični sredini težko dostopna, zato sirska kulturni publiku skoraj nepoznana. Ponatiskujemo pa jo skoraj docela nespremenjeno. Nove, dodatne opombe skušajo vnesti vanjo novo gradivo, ki se je nabralo v skoraj tridesetih letih po prvi objavi. Še posebej opozarjam na gradivo, ki ga je prinesel svetogorski simpozij o Resu in ki ga objavlja pričujoča številka Goriškega letnika.

trgovski akademiji Ca' Foscari v Benetkah, kjer si je uredil družinsko življenje ob ženi Dini, Italijanki, ki mu je podarila tri otroke. Umrl je skoraj nenadoma 17. maja 1936 in je bil na lastno željo pokopan na Sveti Gori pri Gorici. Nad njegovim grobom je vzidana skromna pravokotna plošča, s črkami Toneta Kralja.²

Ni mogoče trditi, da bi bilo Resovo delo obsežno, moramo pa vedeti, da je kvalitetno in pomembno in vsaj v nekaterih primerih še veliko vrednejše zaradi organizatorične plati in namenov, zaradi katerih je bilo ustvarjeno, kakor pa zradi same vsebine posameznih tekstov. Posebej pa moramo še pomisliti na to, da je Res umrl, ko je pravzaprav šele začel pošteno delati, da je vse njegovo ustvarjanje, vsaj tisto, ki je šlo v klasje, nastalo v dobi 15 let, se pravi vsa dvajseta leta in prvo polovico tridesetih let. In vendar, koliko se je moral Res bojevati z nevšečnostmi življenja, od iskanja zaposlitve do urejevanju lastnega doma!

Če opustim vse to, kar je Res prispeval v revije (izvirna proza, članki o umetnosti, ocene, itd.), potem bi kazalo omeniti tistih nekaj knjig, ki jih je izdal, in tiste, ki jih je oskrbel. Najprej kronične zapiske prvih dni svetovne vojne na Goriškem "Ob Soči", ki je izšla v Trstu v dveh izdajah (1916, 1917),³ ker je bila prva naklada razprodana v treh tednih. Skupaj z Anžlovarjem sta izdala brošuro "Visokošolski študij v Italiji" (Trst 1921). Sledita potem oba zbornika "Dante" (1921, 1923), v katerih je pravzaprav Res stopil na takratno literarno zgodovinsko pozornico tako v Sloveniji kakor v Italiji, saj mu je uspelo zbrati za sodelovanje v omenjenih zbornikih toliko in tako vrednih imen, da se kaj podobnega ni zgodilo več v slovenski literarni zgodovini. Leta 1927 so izšle "Rožice svetega Frančiška", prevod prelepega srednjeveškega teksta o življenju in delovanju asiškega Ubožca.

Res je bil izredno fin estet. Že med 1. svetovno vojno in deloma po njej je pravzaprav bil Izidorju Cankarju pri oblikovanju nove, moderne podobe Doma in sveta desna roka, tako na literarnem kakor na umetnostnem polju. Če gledamo to slednje, potem moramo zabeležiti tu izdajo dveh knjig Naše založbe, ki ju je on oskrbel. V mislih imam knjižna dvojčka: Bevkovega Faraona in Pregljevega Plebanusa. Za to delo je pritegnil takrat vodilnega umetnika, ki je bil na vrhuncu svoje moći, Toneta Kralja. Bila sta si s Kraljem ne le človeško, marveč tudi umetniško sorodni duši. In res mu je Tone Kralj izdelal prelepi opremi Bevku in Preglja in poskrbel za krasne ilustracije Rožic. Res je tudi v knjigi gledal umetnino; mnogo mu je bilo do tega, da je že posoda, v kateri so podane duhovne stvaritve, kar moči lepa in vredna. Od tu ne le skrb za opremo, marveč celo za papir in tisk, saj sta se obe knjigi (in kasneje še Dante) tiskali na Dunaju in bili za tiste čase in prilike naravnost razkošno opremljeni in natisnjeni.

Zamisel in ustanovitev Naše založbe je bila Resova. V Bevku in drugih je našel le somišlenike za to dejanje. Želel je in, čeprav za kratko dobo in komaj nekaj naslovov, uspel pokazati to, kar je z ustanovitvijo založbe hotel doseči: poleg leposlovnih knjig v lepi opremi je nameravala izdajati vsako leto "Jadranski

almanah", ki naj bo "leto za letom verno, neizpačeno zrcalo vsega našega življenja, obračun čez naše delo na vseh poljih kulturnega, gospodarskega, socialnega in političnega udejstvovanja našega ljudstva od Triglava do Kvarnera."

O tem govorita pravkar omenjeni deli, o tem posebej spričuje prvi Jadranski almanah, ki ga je sam uredil, o tem še izredno finančno tveganja, a sicer strokovno visoka zamisel izdaje slovensko-italijanskega slovarja.

Res ni bil le umetnik pisane, marveč tudi govorjene besede. Po značaju zivahn, družaben, se je znal približati vsakemu, še tako visokemu družbenemu krouzu. Imel je zveze, poznanstva in prijateljstva z največjimi umetniškimi imeni svojega časa. In ta zmožnost govorjene besede mu je tudi omogočala, da je imel v več krajih predavanja o slovanskih slovstvih in drugih kulturnih pojavih, da je govoril v italijanščini, predaval na dunajskem radiu o Tintorettu v nemščini, itd.

"Klasičen lik kulturnega delavca, ki mu utesnjenost malega naroda ne brani, da se svoji življenjski nalogi ne bi posvetil s totalnostjo, ki jo zaslubi sama sebi, in ki se z nasmehom na obrazu, brez priznanja in brez zagrenjenosti, izgara v vročini vinograda.

Alojzij Res - se je tega primorskega Evropeca spomnil en sam članek v našem povojnem zamejskem časopisu?

Nepomirljiv intelektualец, ki si širi obzorje od Dunaja do Zagreba, od Firenc do Benetk, ki se ujet v zadnje evropske duhovne tokove suvereno sprejava od literature do likovne umetnosti, ki mu - v fašistični zarji leta 1921, ko stoji med dvema sosednjima narodoma zmrcvarjeno telo Primorske! - uspe - celo če ga gledamo iz naše koeksistenčne perspektive - komaj verjeten podvig, da združi v svojem Dantecjem zborniku takšne predstavnike dveh nacionalnih intelektualnih elit, kakršni so bili na eni strani Gaetano Salvemini, Tommaso Gallarati Scotti, Guido Mazzoni, E. G. Parodi, Benedetto Croce, Vittorio Rossi, na drugi strani pa Aleš Ušenčnik, Josip Debevec, Oton Župančič, Josip Punčar, Vojeslav Molè, Milko Kos, Francè Stelè! In potem ko je tako zbral sodelavce iz dveh držav, da natisne svoj zbornik v tretji, na Dunaju!" (Alojz Rebula)

Res je bil v resnici Evropejec, sodoben Evropejec dialoga. Po prepričanju katoličan, je vse svoje življenje uravnaval po tem idealu, vendar je imel široko odprt "uh in oko" za vse, kar se je okoli njega dogajalo v času in družbi. V občevanju z ljudmi ni poznal nobene razlike; vsem se je enako zaupal, bil je globoko človeški in odprt. In pisma več kot zgovorno pripovedujejo o takem Resu.

Pogostokrat se pogovarjam z njegovim duhom. Zdi se mi, kakor da je on edini, ki lahko pove pravo pot, ko gre za probleme, ki se tičejo našega naroda na zahodu, naše kulture, naše biti. Veliko prezgodaj smo izgubili dr. Resa, preveč bi ga potrebovali. Ko bereš njegova pisma, vstaja pred teboj podoba tega kulturnega velikana: pesnika in prozaista, izredno tenkočutnega kritika, velikega poznavalca likovne umetnosti, zavzetega občudovalca in pravega mentorja mlade slovenske umetnosti, ki se je v drugem in tretjem desetletju našega stoletja porajala, posredovalca velikih misli tujih umetnikov, predvsem pa prefinjenega esteta in tihega borca za slovenstvo v zaslužnjeni domovini. Škoda, da imamo delo Alojza Resa tako raztreseno. Treba bi ga bilo zbrati, mu dodati njegova čudovito bogata pisma, (ta, ki so tu objavljena, in še nekatera druga) in potem bi vstala pred nami

² O podrobnejših podatkih iz Resovega življenja in dela, glej gradivo simpozija, prav tako tudi o novi ureditvi Resovega groba.

³ Ponoven natis je delo doživeloval leta 1993, pri založbi Branko v Novi Gorici s spremno besedo Marijana Breclja.

prava slika tega resnega in vztrajnega služabnika besede in lepote.

V tem kratkem prikazu pa ne moremo mimo razmerja Res - Bevk. Res se je na mladega Bevka, ki je delal prve korake po gredah slovenske literature, izredno močno navezel. Imel pa je tudi takoj srečno intuicijo, da je prišel v stik z osebnostjo, ki bo v slovenski literaturi več kot nekaj pomenila. Res se Bevkovega literarnega poslanstva neprestano zaveda in mu skuša pri tem biti mentor. Imel je pri tem nekaj lastnosti, ki so ga nekako usposabljale, da je to svoje poslanstvo vršil, predvsem izbrušen čut za lepoto in za sestavine umetniškega dela. Največja skrb je veljala seveda junakom Bevkovih tekstov, ki jih je obravnaval psihološko poglobljeno v času in razmerah, ki so jih dela opisovala. Pa tudi drugače se je Res čutil pritegnjen na Bevka zaradi splošnih življenjskih razmer (zivel je nekoliko odmaknjен slovenskim središčem, potreboval je povezave z matično domovino in ljudstvom zaradi tiska, itd., vse, kar mu je Bevk kot kulturni in literarni delavec v Gorici lahko nudil), medtem ko se Bevk na Resa, kakor se zdi, ni čutil kdove kaže vezanega. Vsekakor pa je pričajoča korespondenca izredno lep dokument dveh za umetnost in literaturo vnetih osebnosti, in kot tak, cloveški dokument sožitja, spoštovanja in ljubezni, nadvse pomemben tudi za okolje, v katerem sta delala.

Toda Res je tudi ljubil to zemljo, zemljo ob Soči, kjer se je rodil in študiral, in zemljo ob morju, kjer je ustvarjal in delal. In kot poslanica se mi zdi njegova želja in volja, naj bi Naša založba, to njegovo dete, v katerega je polagal toliko svojih sanj in nad, imela za svoj sedež Trst.

Soca pa že dolgih trideset in več let dolbe strugo pod Sabotinom in plemeniti Resov duh jo s Sveti gore nedvomno sprembla vsa ta težka leta. In je lahko tudi nam poslanica.

Splošne opombe k nastisu Resovih pisem

Opombe ob koncu vsakega dopisa vsebujejo najprej podatke o njegovi vrsti (pismo, dopisnica, itd.), nato ostale podatke (poštni žigi, datum itd.), in še kratke komentarje o osebah, ki so v dopisih omenjene, ali literarnih del, ki se citirajo, kakor tudi o splošnih literarnozgodovinskih ali drugačnih dogodkih. Seveda je vse to gradivo v bistvu le nakazano. Kjer se mi je zdelo nujno, sem dodal vir, ki prinaša izčrpnejše podatke o obravnavanem.

Besedil Resovih tekstov nisem v ničemer spremenjal ali popravljal, ker ima objava znanstvenokritičen značaj. Zato je torej izvirno besedilo podano natančno takó, kakor je v rokopisih in ga ima navado objavljati slovenska literarna zgodovina. Vsepovsod sem ohranil, kjer so te bile, tudi napake, ki se jih je - vsaj nekaterih - Res sam zavedel in jih kasneje prečrtal. Take besede sem dal v oglat oklepaj, medtem ko sem najbolj očitne lapsuse calami (izpuščene besede) ali kakrsnekoli svoje vrinke dal v dvojen oglat oklepaj. To pa le takrat, ko bi izpuščeno besedilo oteževalo pravilno branje in umevanje tekstov. V nekaj redkih primerih sem tudi napravil odstavek, toda le tam, kjer ga je Res nakazal, ne pa morda izpeljal.

V izvirniku podčrtane ali kako drugače poudarjene besede ali stavki so tu tiskani ležeče.

Pri komentiranju posameznih mest so mi s podatki pomagali France Bevk, Gusti Trebše, g. Dina Frosali vd. Res, roj. Piacenti iz Milana ter nekateri Resovi prijatelji in sošolci. Vsem zares iskrena hvala!

1.

18. 1. 1915

Dragi France!

Vračam Ti "Nočnega znanca".¹ Jasen je vpliv Gorkija,² ki si še ga nisi otresel. Mislim, da si v vezani besede[[i]] neprimerno boljši, nego v prozi. V črticah se ti vse preveč razblini, zgubi, medtem ko si v pesmi koncentriran, markanten. Proza ti pa kljub temu koristi [ker] da se vedno bolj omejuješ na bistvene stvari, da povdardaš vedno močnejše glavno misel. Dober si v slikanju dušnih občutij, pričankuje ti logike in brzdanja čuvstev, kar se v prozi takoj opazi. Zopet ti ponavljam staro pesem: uči se logike in psihologije, ki sta ti nujno potrebni. Čim bolj se boš poglabljaj vase, čim bolj boš snov obvladal, tem boljši boš. Zdaj te se obvladuje čuvstvo, v katerem je skrita morda dobra misel, ki se pa v razblinjenem slikanju obližja izgubi.

Pošiljam Ti "Norca" Garšinova,³ in videl boš, kje je "Rdeča razglednica"⁴ pomanjkljiva. "Nočnega znanca" pusti zaenkrat ležati, ga mogoče pozneje bolje obdelaš. Ne vrži vsega prehitro na papir, kar v tebi išče izraza, ampak pusti, da dozori; neguj misel, izčrpaj jo, ljubi jo, obvladaj jo - dokler se ne ustali. Potem ji daj obliko, ki bo pečat tvoje osebnosti in dušnega življenja tvojega. Vsaka stvar, ki jo pa napišeš, mora biti boljša od prejšnje, sicer na ogenj žnjo! "Der Weg zur Vollkommenheit in zu jedem Fortschritt ist fortwährende Selbtkritik!" (Böcklin).⁵ Bodи neusmiljen do lastnih proizvodov! Amen.

Ob koncu moje pridige bodi mi iskreno pozdravljen!

Tvoj

Gigi

Kuverta ohranjena, a brez slehernega podatka na njej. Pismo je bilo morebiti dostavljeno osebno po kom, ki je iz Gorice prišel na Cerkljansko.

1 Naslov ene izmed zgodnjih Bevkovih črtic, ki - po izjavi pisatelja - ni bila nikoli objavljena.

2 Gorkega je Bevk zelo zgodaj in rad bral. Sam pravi, da je bil pod njegovim vplivom. Spominja se, da ga je bral v hrvaščini v izdaji Matice Hrvatske (M. Gorkij, Izabrane pripovesti, v Zagrebu 1906, strani 294, Slavenska knjižnica, 14). Med njimi so mu bile najbolj vsec in se jih se danes spominja Čeljkaš, Starka Izergil, Makar Čudra. Prim. studijo Vena Tauferja Prvi odmevi Maksima Gorkega v slovenski javnosti, Slavistična revija XIII/1961-62, 117-180.

- 3 Vsevolod Mihailovič Garšin (1855-1888), ruski pisatelj, znan po delu "Nadežda Nikolajevna", ki je prevedeno tudi v slovenščino.
 4 Naslov ene izmed zgodnjih Bevkovih črtic. Pisatelj se spominja, da je v njej opisal človeka, ki je nekoč po pošti prejel rdečo razglednico. Bil je nekoliko prirknjen in ga je mučilo, da bi izvedel, kdo mu je razglednico poslal in zakaj. Zgodba je posneta po resnični osebi in dogodku.
 5 "Pot do popolnosti in do vsakega napredka je neprestana kritika samega sebe."

2.

Dragi France!

Hvala Ti za pismo! Dela čez glavo, zato ti nisem mogel odgovoriti takoj.

"Črni piščanec"⁶ je dober, in sem ga z veseljem bral. Videl sem, da si zbral vso energijo, da se ti občutki ne razblinijo. Držal si jih dobro. A kakor kaže vse dobre tvoje strani, razkrije nujno tudi tvoje slabosti: za stil preveč lirike in besed, za idejo premalo duševnega poglobljenja, da bi jo popolnoma po svoje izčrpal. A to njene vrednosti nič ne zmanjša, in je, zame, tvoje najboljše delce v prozi. In zopet sem čutil, da je vsaka beseda, ki jo napišeš, dokument tvoje notranjosti, in kolikor boš rastel kot človek, boš tudi rastel kot umetnik!

O Veliki noči pride Izidor⁷ z Nartejem⁸ v Gorico. Pričakujemo te na vsak način, da bomo rekli kako vklj. Joža⁹ tudi ostane. In "fejst" bo! Podrobnosti ti še gotovo sporočim! Pridno delaj, in bodi do samega sebe neusmiljen! Kritiziraj se "brez pardona!"

Ves Tvoj

Gigi

24. III. 1915

Pismo. Naslov: Velecenjeni gospod France Bevk / učitelj / Orehek / p. Cerkno. Okrogli žig: Görz 4
 24. III. 15.

6 Črtica je bila objavljena v Domu in svetu (odslej: DS) 1915, 89-92 in v knjigah: Faraon (odslej: F) 61-71, Mlada njiva (odslej: MN) 74-72, Bevkovih Izbranih spisih 1951-1965 (odslej: IS z odgovarjajočo številko zvezka) I. 131-138. Prevedena je, med drugim, tudi v angleščino in kitajščino.

7 Izidor Cankar (1886-1958), umetnostni zgodovinar, pisatelj, prevajavec in literarni kritik, urednik DS 1914-18.

8 Narte Velikonja (1891-1945), pesnik, pisatelj, prevajavec.

9 Joža Lovrenčič (1890-1952), pesnik, pisatelj, prevajavec.

3.

Dragi moj France!

Vem, da mi ne zameriš, ko Ti nisem koj odgovoril! Izpite smo imeli in v tuji hiši begaš še par dni, dokler se ne udomačiš.

Pričakoval sem Te v Gorico, a ko se je pričelo bombardiranje,¹⁰ sem bil vesel, da Te ni bilo. Kajti varen bi ne bil nikjer. Hvala Bogu, da si zdrav, a pazi se,

dokler ne boš popolnoma trden!

Narteju¹¹ sem pisal v Judenburg,¹² a doslej nisem vdobil še nobenega glasu od njega. Morda ni bil naslov pravi ali kaj. Položaj njegov je neprijeten in mučen, ko bi bilo le kmalu vsega konec!

Tudi za Dom in Svet se bojim. Do zdaj je še dobro vzdržal. A upam, da ne pade preveč. Kar se tiče tvoje povesti,¹³ se strinjam. Dobro je, da se lotis daljše stvari, kjer boš moral paziti na kompozicijo, na dejanje, na enotnost razvoja. S tem boš koncentriral svoje moči v eno, jih pri tem poglobil in razširil, a le pod pogojem, da je ideja v tebi že dozorela. Potem sem prepričan, da Ti bo to delo zelo koristilo; spoznal boš ob njem svoje napake in vrline, svojo moč in svojo šibkost. In to je veliko. Loti se z ljubeznijo in veseljem stvari in ne boj se, da bo slaba. Problem je zanimiv, psihologije je v njem dovolj in z njو duševnih bojev - in dejanja, ki se bo logično razvijalo do katastrofe. Žal, da mi nisi povedal fabule, bi se bolje pomenila.

Glede uredništva se strinjam s Teboj in ne bi bilo dobro, ko bi ga ob teh časih zapustil Debevec,¹⁴ ki je še najbolj zmožen za to. Tudi je Puntar¹⁵ sicer izobražen, a ima za urednika DSa, kakršen je sedaj, preozko obzorje. Lovrenčič¹⁶ pa po mojem mnenju - ni za to.

Knjig nimam tu niti ene, in jih silno pogrešam. Dobro, da nimam mnogo časa. Zato Ti ne morem poslati nič. Vse je pri Tratniku.¹⁷

Zdaj šele nekoliko čutim usodo begunca¹⁸ in zdaj šele vem, kaj mi je Gorica. Na Kranjskem ne bi ostal za nobeno ceno. Sami nismo vedeli, kaj smo imeli prej. A dobro je, da človek prenese tudi ta udarec, ki mu le koristi, ako ga razume.

Tista judovska hiša¹⁹ je še stala. A sem prihajajo avtentične vesti, da so Lahi bombardirali tudi Ascoli, kar prej niso in zato ne vem nič gotovega.

Bodi mi prav iskreno pozdravljen in ne pozabi me! Ves Tvoj

Gigi

Zatičina, 17. XII. 1915.

Kuverta ni ohranjena.

10 Italijansko obstreljevanje Gorice sredi junija 1915.

11 Velikonji, ki je bil vpoklican v vojake.

12 Judenburg, kraj v Avstriji, znan po uporu slovenskih vojakov med prvo svetovno vojno.

13 Gre za povest o usodi natakarice, kasneje spremenjene v učiteljico na vasi. Rokopis tega dela ima pisatelj še ohranjen. Delo ni bilo doslej objavljeno.

14 Dr. Josip Debevec (1867-1938), pisatelj in prevajavec, urednik DS 1919.

15 Dr. Josip Puntar (1884-1937), literarni zgodovinar in prešernoslovec. V Resovem almanahu Dante, Ljubljana 1927, je objavil obsežno razpravo Dante in problem Prešernove Nove pisarije.

16 Glej opombo 9.

17 Fran Tratnik (1881-1957), slikar in risar. Med prvo svetovno vojno je bival nekaj časa v Gorici in Biljah, kjer je nariral veliko vojnih motivov.

18 Res se je z goriškimi bogoslovci umaknil v Stično na Dolenjskem.

19 Bevk je stanoval kot študent v Gorici v ulici Ascoli 31.

4.

Stična, 7. II. 1916

Dragi mi!

Vedi, da nisem len, le težko mi je tu vdobiti potrebnii mir in zbranost. Zato, odpusti! Glede Dom in sveta nisem tako črnogled, kljub temu, da se mu pozna, veliko pozna, da nekam omahuje, šepa... Resnici na ljubo ti moram povedati, da so me Tvoje stvari²⁰ - razočarale, ker nisem pričakoval, da bodo, tako slabe. Ne, da jim manjka ideje, ne, le kompozicije ni, vse je nekam razblinjeno, prelahko, naskicirano v nejasnost. Posebno "Otrok".²¹ Sam veš, da je treba za kratke črtice in skice silne kompozicijske moći, da izraziš v enem stavku, kar bi sicer lahko na eni strani. Po slovensko: veliko lažje napišeš daljšo stvar kot krajšo. Zato je nevarno, da si človek ob takih črticah, ki so v bistvu le poizkusi, razbije svojo moč, razblini idejo, ne da bi jo strnil s stvarilno silo, ne da bi jo zadostno izčrpal in ulil v pravo formo. (Najboljša reč je še "V parku",²² njena romantika mi je v tem času žeze in krvi - dobro děla.) Da si opustil roman,²³ je dobro. Posebno za Te. Pusti, naj se stvar poleže; ko bo dozorela, bo sama zahtevala obliko, ki bo vzrasla nujno iz nje same. Tako bi se pa ne mogel ubraniti občutka, da moraš spisati za vsak mesec,²⁴ da moraš nadaljevati. In če bi se sredi romana spomnil boljše rešitve problema, boljše motivacije, - bi imel vezane roke! Koliko to lahko škoduje stvari sami in Tebi, vidiš na Finžgarjevih povestih.²⁵ Da pa spremeniš v fabuli natakarico v učiteljico - je to zdrava, dobra in aktualna ideja. Mislim, da je problem učiteljice eden največjih v slov. narodu. S tem mnenjem se strinja tudi dr. Žigon,²⁶ ko sva o počitnicah to v neki gostilni debatirala. Pregelj²⁷ in Gaspari²⁸ sta se sicer temu smejala, a njih protidokazanje je temeljijo le [[na]] neslanih šalah. Učiteljsko življenje poznaš sam najbolje zato naj jaz - lajik - o tem raje molčim. Spominjam se pa, da sva z Nartetom o tem večkrat govorila in pričakovala velik roman - a zaman. Ob učiteljici se lahko dotakneš najbolj skelečih ran doline šentflorjanske in naših najglobljih stvari.

Kako Ti ugaja Lovrenčičev Očenaš?²⁹ Beseda 'molil' me je neprijetno dirnila, kakor bi bila iskana, neodkrita. Urbaniti se nisem mogel pri branju skritega občutka, da je v ciklu nekaj narejenega, ne popolnoma občutenega, da so mu najlepše, najskritejše strani begunskega gorja ostale v bistvu nepoznane, ker se ni dokopal do njih. Najbolj so [[se]] mu posrečile one stvari, ki se ga dotikajo kot človeka, ne kot pesnika, ker tam čustva niso iskana, ampak v resnici občutena. In v tem je jedro ustvarjanja.

Narte mi je pisal enkrat hudomušno karto, sicer nič. Njegovo 'Pismo'³⁰ je res dobro, in tudi po mojem mnenju njegova najboljša stvar. Če Joža spisuje za Mohorjevo družbo antologijo,³¹ je prav. Če jo pa lahko postavi na širok temelj, kot jo mislim jaz, dvomim, ker mora imeti vedno pred očmi komu jo spisuje. Ne omenjam pa mu ničesar o mojem načrtu³² (če mu nisi že?), bolje je, da ostane stvar najina. Bojim se pa, da bom moral delo za delj časa odložiti, ker me zunaj čaka obilo pastirskega³³ dela in poleg tega sem sprejel prevod velikega dela za [Mo-

horjevo] Leonovo družbo.³⁴

"Malenkosti"³⁵ sem bral z užitkom do konca. Tehnika je sicer neenotna, a me je bogastvo idej zato obilo odškodilo. V slikanju miljeja je Coloma mojster. Sicer pa tu ne čitam nič, ne pišem nič. Pripravljam se na ordinacijo, ki je pred vrati. Zato se vsa moja notranjost koncentrirata v nji, da se moje duševno življenje nekoliko pomiri, ustali, ki mi more le koristiti. Če prideš v Ljubljano v maju, skoči tudi v Zatičino, bi se osebno veliko pomenila in prerešetal. Ako ne, se vidiva na moji novi maši!

Iskreno mi bodi pozdravljen

Ti in Tvoji
Tvoj Gigi

Naslov na kuverti: Velecenjeni gospod / France Bevk / učitelj / Orček / p. Cerkno / Goriško. Okrogli pečat: Sittich 8/2/16 Zatičina. Poleg še žig cenzure (pravokotni): Zensuriert / k.u.k. Militärzensur / Laibach. Na hrbtni strani kuverte: Pošilja: Alojz Res, Zatičina, Dolenjsko. Znamka za 10 vinarjev.

- 20 Res ima v mislih črtici, objavljeni v DS 1915, kar je razvidno iz citiranih dveh naslovov.
- 21 Črtica, objavljena v DS 1915, 302-03, F 15-37, MN 25-26, IS I. 181-183.
- 22 Točneje: V starem parku (park Coroninjevih v Gorici). Objava: DS 1915, 299-301, F 68-72.
- 23 Glej opombo 13.
- 24 Podatek govori za to, da je imel Bevk v načrtu povest, ki naj bi izhajala v nadaljevanjih, verjetno v DS.
- 25 Pred očmi je imel Res morda Finžgarjeve dele Prerokovane (DS 1915) v treh nadaljevanjih.
- 26 Dr. Avgust Žigon (1877-1941), presernoslovec in literarni zgodovinar.
- 27 Dr. Ivan Pregelj (1883-1960), pesnik, prozaist, dramatik, prevajavec, literarni zgodovinar.
- 28 Maksim Gaspari (1883-1980), slikar.
- 29 Lovrenčičeva pesniška zbirka je izšla v Kranju pri Tiskovnem društvu, z letnico 1915. Oceno v DS 1916, 44 je napisal Izidor Cankar. Da bi bilo Resovo pismo bolj jasno, naj tu sledi popol bibliografski popis: "Oče na! V svojem in v imenu sorojakov molil Dr. Josip Lovrenčič."
- 30 Velikonjeva proza s tem naslovom je bila objavljena v DS 1915, 226-231, 286-296.
- 31 Lovrenčič je pripravljal za MD v Celovcu antologijo, ki je kasneje izšla pod naslovom: "Brstje iz vrta slovenskega pesništva. Natrgal dr. Josip Lovrenčič. Celovec 1918, 96 str." in sega do slovenskega naturalizma. Moderne še ni v njej.
- 32 Tudi Res je imel v načrtu neko antologijo, o kateri se je tudi - kakor pismo jasno dokazuje - pogovarjal s svojimi znanci. Bevk pa se danes ne spominja nobene podrobnosti v tej zvezi.
- 33 Res se je v teh mesecih poglobljeno pripravljal na duhovniško posvečenje in je že v duhu gledal svoje pastirske delovanje na tem polju.
- 34 Leonova družba - katoliško znanstveno društvo, ki je v Avstriji delovalo od 1892, in prav tako na Slovenskem, le da je bilo stvarno ustanovljeno konec 1896. Ko je leta 1914 postal književno društvo, je razvilo plodno književno delovanje. In tu je Res videl področje tudi svojega delovanja, da bi namreč prevajal zanj.
- 35 Prevod knjige španskega jezuita p. Luisa Coloma y Roldan (1851-1915) "Malenkosti" (Pequeñas), ki je umrl nekaj mesecev po izidu slovenskega prevoda, je oskrbet Paulus, kar je bil tedaj psevdonim za Antonom Jeharta. Kasneje sta bili v slovenščino prevedeni še dve njegovi deli: Boy (prev. Andrej Kalan) in Kraljica-mučenica (prev. Franc Poljanec).

5.

Stična, 22. III. 1916

Dragi moj!

Konečno sem vendar prišel do časa, da Ti napišem pismo. Z mano je letos težko. Stanovski študij mi vzame ves čas, da nisem še prebral letos niti ene knjige, razen šolskih. Upam, da mi ta odmor ne bo škodoval, pač pa še koristil. Zato sem izgubil stik z najnovejšimi stvarmi, le "Cicibana"³⁶ sem naročil in ga bil vesel. Mogoče se o njem pomeniva osebno, ko prideš k meni. Rad bi prelistal tudi "Zvon" in "Slovan". Zanimalo bi me, kako odseva naš čas v njiju.

O Lovrenčičevem "Očenašu" sva istih misli. Namenil sem se napisati oceno DSvetu, a sem opustil, naj ga prime kdo drugi.³⁷ Letošnje številke DSveta pa še nisem videl. Najbrže si jo ogledam šele o Veliki noči.

Ali Ti Izidor³⁸ kaj piše? Ali upa, ali se boji? Ali oboje? Dà, slovenski Kraus³⁹ kje si? Morda te bo vendar rodila krvava potreba!

Tvoje "Begunce"⁴⁰ pričakujem nestrpno. Kajti še se ne zavedamo dovolj, koliko lepote leži v Brdih, Ivan Cankar mi je pravil, kako jih je nekoč z rajnkim Dermotom⁴¹ obiskal: "A besed ni, da bi le od daleč upodobil njih lepoto", mi je rekел.

Še nekaj! Naša akademija priredi dr. Pavlici⁴² skromen večer k njegovi 25 letnici mašništva. Prosil bi Te, da nam spiše pesem prigodnico za to priliko in sicer kmalu, ker bi se vsa stvar vrnila še pred Veliko nočjo. Ali boš?

Nartetu sem v Scheinfling⁴³ odpisal. A vrag vedi, kje leži tisto gnezdo! Kaj pravi?

Iskreno pozdravljen Ti in

Tvoji!

Tvoj

Gigi

Kuverta ni ohranjena.

36 Župančičev "Ciciban" je izšel leta 1915. Glej oceno v DS 1916, 44-45 (Izidor Cankar).

37 Glej opombo 29.

38 Cankar.

39 Karel Kraus (1874-1936), avstrijski satirik, ki si je med prvo svetovno vojno dovolil marsikatero pikro in ostro, posebno proti vojni. Izdajal je revijo Die Fackel (1899-1936).

40 Navedba je nekoliko skrivnostna: ali je imel Bevk v delu tekst s takim naslovom in ga kasneje ni objavil (prim. Bevkove Izbrane spise I. Ljubljana 1951, str. 441-442, kjer takega ali podobnega naslova ni), ali besedilo meri na kaj v zvezi z Gradnikovimi Begunci, ki jih je ilustriral Fran Tratnik?

41 O Dermoti in Brdih prim. geslo v PSBL, 4. sn., str. 279-280 ter Boršnikove Pogovore s pesnikom Gradnikom, Maribor 1954, passim.

42 Dr. Andrej Pavlica (1866-1951), bogoslovni profesor, pisatelj, sociolog. Ordiniran 1891.

43 Scheifling, trg ob reki Muri, kakih 30 km zahodno od Judenburga.

6.

Stična, 12. IV. 1916

Dragi!

Hvala Ti za pismo! Pesem⁴⁴ dosega svoj namen, več pa ni treba za domačo rabo. "Honorar" že prejmeš!

DS je izborn! Če je v njem toliko volje, če je v njem toliko moči - potem naše delo ni zastonj, ker imamo pravico od življenja zahtevati vpoštevanje, ker imamo pravico do - obstanka! Zadnji Marijin praznik sem bil pri Izidorju⁴⁵. Govorila sva več nego 2 uri; pojasnil in povedal mi je vse težave DS, njegov pomen in njegovo moč in počasi je vstajal pred mojimi očmi DS, kakor še nisem sanjal o njem. In jaz verujem vanj, kakor verujem v dobro stvar, ker čutim, kako je DS, spočet iz notranje potrebe, postal otrok, krvni otrok ljudi, ki jim literatura in umetnost nista "luksus" in ne "potrata", ampak plod resnega dela, del kulture, potreba človečanstva. Tako je postal DS. legitimen otrok slovenske kulture, njen odseg in merilo njene moči. Neobhodno pa je potrebno, da se Dominšvetovci ne boje resnice, ne napram sebi, ne do "starih", ne do "mladih", da se med seboj o temeljnih nazorih svetovnega prepričanja Kristusovega in o različnosti umetniških poti in izražanja strinjajo, da se medsebojno spoštujejo in ljubijo. In to se je na zadnjem sestanku Dominšvetovcev tudi ugotovilo. S tem je predpogoj za razvoj DS. dan.

Tvoja "Oporoka"?⁴⁶ Jaz sem Ti hvaležen zanjo, hvaležen iz srca za uro čistega uživanja, ki sem jo imel pri njej. Več ne morem povedati, ker nimam besed.

Ves oni strah, vsi dvomi, ki jih imaš glede svojih stvari je *silno zdrav*. Dokler boš napram sebi *neizprosen* kritik, dokler boš s seboj vedno *nezadovoljen*, do tedaj vedi, da je v Tebi kal razvoja k vedno višji in popolnejši lepoti. Kakor hitro boš zadovoljen, tedaj vedi, da nimaš nikomur ničesar več povedati.

Še nekaj! Za izpit⁴⁷ - uči se! Ker Dunaj za Te še ni predaleč, kakor pravi Izidor. Čim bolje rede - tem bolje priporočilo za ljudi, ki rede potrebujejo!

K praznikom Tebi in Tvojim: vesela Aleluja!

Ves Tvoj

Gigi

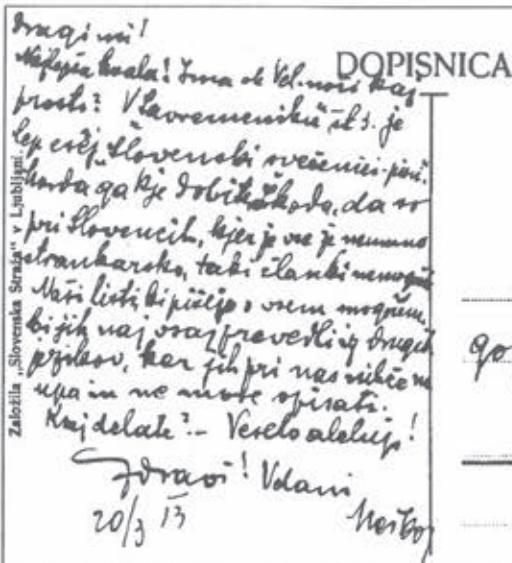
Kuverta: Velecenjeni gospod / France Bevk, / učitelj / Orehek / p. Cerkno / Goriško. Poštni pečat: Sittich / 13/4/16. Cenzurni žig: (podočkovat) Zensuriert k.u.k. Militärzensur / Laibach. Na hrbtni strani kuverte: Alojzij Res - Stična - Dolenjsko.

44 Gre za prigodnico, o kateri je govora v prejšnjem pismu.

45 Pri Izidorju Cankarju je Bevk bil 25. marca.

46 Črtica je bila objavljena v DS 1916, 16-19, F 97-106, MN 48-54, IS 1. 181-191.

47 Gre za 2. učiteljski izpit.

Franc K. Meško piše Alojziju Resu (20. 3. 1913)

7.

27. VI. 1916

Dragi moji!

Odkar si odšel⁴⁸ iz Stične, sva molčala. Priznam svojo krivdo in Te prosim oproščenja, kar mi tem raje storil, ko veš, koliko dela me je čakalo. Po Tvojem odhodu sem koncentriral vse svoje duševne moči k učenju, kar mi je bilo tem lažje, čim bolj sem se zavedal, da bom kmalu prost, da konečno zapustim šolo za vedno. A kmalu so se pokazale posledice mojega duševnega napora: noč za nočjo se je vrstila brez spanja in moje fizične moči so pešale vidno. Predavanji nisem mogel več obiskovati, hodil sem po stiških gozdovih, a pomagalo ni nič. Konečno sem moral na izrecen ukaz zdravnikov pustiti vse in preložiti vse na jesen in uživati mir, popoln mir. Tako sem zdaj že 14 dni doma⁴⁹ in iščem zdravja po istrskih gričih med oljčami in ob morju. Duševnega dela ne zmorem nobenega in komaj čakam trenutka, da se lotim zopet učenja. Tako, vidiš, je z menoj in moj položaj ni kakega zavidanja vreden. A kako je s Teboj? Kaj delaš? Zadnji DS je prav dober, proza boljša kot vezana beseda. Izidor je vedno bolj korajzen⁵⁰ in starine dokumentirajo že javno svoje umikanje. Piši mi kmalu in dosti

Tvoj Gigi Res
Boljunec, p. Boršt
pri Trstu

Dopisnica za 5 vinarjev. Naslov: Velecenjeni gospod / France Bevk učitelj / Orehek / p. Cerkno / na Goriškem. Datum poštnega žiga: Boršt / 30/6/16. Tudi podolgovan žig: K. u. k. Militärzensur Triest.

- 48 Bevk je Resa obiskal verjetno v maju.
49 Pri sestri Gusti, učiteljici v Boljuncu.
50 V mislih ima Izidorja Cankarja in njegovo urejanje DS.

8.

Boljunec, 17. VII. [1916]

Dragi moji!

Tvoja karta me je čakala doma, ko sem se vrnil iz Ljubljane, kjer je pel Ciril⁵¹ novo mašo. Upal sem, da najdem tudi Tebe. Šla bi v Jakopičev paviljon in dobro bi se nama godilo. Tako sem bil sam z Jakopičem, ki je fotografiral najlepše stvari za "Dom in Svet", ki izidejo najbrž že v prihodnji številki. Ocene za DS pa nisem maral napisati, kljub temu, da je Izidor to želel. Žal mi je, da ne boš videl v originalu lepe plastike Dolinarjeve, Jakopičeve "Pravljico" in dve Tratnikovi študiji.⁵² Eno sem pobral jaz in jo prinesel v Boljunec. Zadnji večer sem bil pri Ivanu Cankarju s Tratnikom in Smrekarjem. Na moje vprašanje "Kako sodite o Dominštvetovcih?" mi je odgovoril Ivan: "Zelo dobro. Le Lovrenčič pada vedno bolj in Bevk je v zadnji štev. zagrešil tak verz, da bi ga kar na klop dal!"⁵³ Kateri je ta verz, veš bolje od mene. Kaj je bilo pri naboru?⁵⁴ Si potrjen? Tvojega pisma pričakujem v to istrsko samoto. Tvoji želji glede Dunaja pridružujem svojo. Da bi se je le uresničila. Iskreno pozdravljen Ti in Tvoji

Tvoj Gigi

Dopisnica za 5 vinarjev. Naslov: Velecenjeni gospod / France Bevk / učitelj / Orehek / p. Cerkno / na Goriškem. Datum poštnega žiga: Boršt / 17/7/16. Tudi podolgovan žig: K. u. k. Militärzensur Triest.

- 51 Ciril Munih (1893-1963), Resov sošolec, kasneje župnik na Šentviški gori.
52 Nekaj posnetkov s te XII. slovenske umetniške razstave je izšlo v DS 1916, od štev. 17 dalje do konca leta, med njimi tudi nekateri, ki jih Res v tem pismu omenja. Ocene razstave je napisal Izidor Cankar.
53 Bevk in Lovrenčič sta bila tudi v tem letniku DS njegova najplodovitejša in najmočnejša predstavnika poezije. Bevk ima 10 pesmi, Lovrenčič 7.
54 Bevk je bil trikrat na naboru. Potrjen je bil še na zadnjem leta 1917, ko so ga maja meseca poslali v Galicijo in Bukovino.

9.

Boljunec, 19/8 1916.

Predragi

Ko bi Ti le mogel, vsak dan bi Ti pisal pismo. Češče mislim nate in Te želim v svoji bližini, ko sem tako sam. Sedel bi večkrat in Ti pisal to in ono, a morda nisem bil se nikdar tako prazen kot sedaj. Ne berem ničesar, razun Tolstega ljudskih povesti, prebiral sem stare "Slovane" in čakam nestripcno vsako novo štev. DS. To je vse. Sicer se učim 5-6 ur na dan, ki me pa tako utrudijo, da nisem potem za nobeno rabo. Vendar upam, da koncem septembra položim izpit in vse drugo. Tolažim se z dejstvom, da vplivajo zunanje razmere tako težko name, ki jih bolj podzavesino čutim, kot se pa jasno zavedam, ki mi pa tembolj pijejo kri iz možganov. A mislim, da mi ta odmor nele ne škodi, ampak se koristi. Vederemmo...

Toliko bolj sem vesel Tvojega dela. Silno energijo imas, da v teh časih pišeš in se toliko pišeš.⁵⁵ Narte je umolknil,⁵⁶ jaz sem se skril v Istro - le ti vztrajaš, trdno vztrajaš. Vesel sem Te in verujem v tvoj poklic.⁵⁷

Kaj pa Joža?⁵⁸ Tudi jaz menim, da je dobro zanj in za Te, če sta malo vkljup. Literarnega zbljanja pa se boj, ker sta se v par pesmi kopirala v lastno škodo.

Če moreš in če si "Kajna"⁵⁹ že spravil celotno na papir, mi ga pošlji kot rekomandirano tiskovino. Izgubi se gotovo ne. Rad bi Ti napisal par literarnih razmotrivanj, a veruj mi, France, da nisem zmožen, pri vsej volji in veselju, ki ga imam. Misli mi leže kot vklenjene v glavi, vse sem pozabil, še slovenštine ne znam več in pametnega pisma nisem zmožen napisati.

Glede Tvojega načrta o dunajskih študijah⁶⁰ se strinjam. Več pa Ti bom sporočil o tem v jeseni, ker ni izključeno, da ne greva skupaj gori.

Aduci⁶¹ bolna na smrt. Tako mi je pisal neki begunec iz Ljubljane. Čul sem, da si v maju⁶² preveč občeval z njo? Kaj je na tem? Da si mi zdrav Ti in Tvoji

ves Tvoj Gigi

Kuverta ni ohranjena.

⁵⁵ Misli na sodelovanje pri DS.

⁵⁶ Velikonja je bil že pri vojakih, zato DS 1916 nima niti enega prispevka izpod njegovega peresa. V ohranjenem dopisu Bevkovi piše Velikonja v tem času: "Pišem prav nič ne, kajti v baraki ni mogoče drugega, kakor da jem komis" (13. XII. 1915). Res misli na objave v DS 1914, 1915.

⁵⁷ Poklic pesnika in pisatelja.

⁵⁸ Lovrenčič.

⁵⁹ Bevkova drama "Kajn" je prvič izšla v DS šele leta 1925 v treh nadaljevanjih, in se isto leto v knjigi pri Novi založbi v Ljubljani (69 str.).

⁶⁰ Bevk je odšel na Dunaj približno za mesec dni. Podrobnejše o tem: Marijan Breclj: "Osem dopisov Marija Kogoja Francetu Bevkemu" v brošuri: Ob stoletnici kanalske čitalnice... Nova Gorica 1967, 43-52, opomba 14.

⁶¹ Aduci Simčič, sovrstnica skupine Res-Bevk-Velikonja, učiteljica. Mladostna ljubezen Narteja Velikonje.

⁶² Simčiceva in Bevk sta v Ljubljani skupaj opravljala učiteljski izpit.

10.

Boljunec, 10/9. 16.

Dragi moj!

Tvoje pismo je zame vedno dogodek. Kajti v tako mrzličavem, zbegancem doživljjanju raznih vtisov še nisem visel kot sedaj. Razen učenja ne delam ničesar. Tem več notranje, ko si ustvarjam bodočnost. Pač nekaj sem naredil: velik literaren greh, ki izide prih. teden pri Štoki. Cankar me bo zlasal. Brošura je, 36 tih strani: "Ob Soči", o kteri doslej še nihče ne sanja. Koj, ko izide, Ti pošljem izvod. Tratnik mi je nariral naslovno stran, ki je od vsega še najboljša.⁶³ A molči o tem!

Glede Dunaja je boljše, da za letos odložiš. Prvo je zdravje, ki si ga dolžan sebi in - drugim, ki upajo vate. "Zapiski"⁶⁴ me zanimajo in ob tej priliki bi te spomnil na Andrejeva "Rdeči smeh" (zapiski blažneža), ki ga je prevdel VI. Levstik. Dobiš ga v Ljubljani (1.50 K). Preglej! Te dni sem vkupil "Fackel".⁶⁵ ki me je pozivila. Izborna je. Glede Aduči⁶⁶ sem vesel. Vedel sem to že prej. Zdaj udarim vsakega v obraz, ki se Te bo upal blatiti. Len sem in ne pišem nikomur razun Tebi. Tudi Narteju⁶⁷ ne. Pozdravi ga in reci mu, da mu dolgujem dolgo, dolgo pismo.

"Praznota"⁶⁸ je dobra. Pozdrav znancem in Tvojim

Ves Tvoj Gigi

Kuverta z naslovom: Velecenjeni gospod / France Bevk, / učitelj Orehek / p. Cerkno / na Goriškem. Zadaj: Alojzij Res - Boljunec - Istra. Tudi pečat cenzure: Zensuriert! K. u. k. Militär-Zensur Triest. Znamka za 10 vinarjev. Poštni pečat Boršt / 10/9/16.

⁶³ Brošura, o kateri je tu beseda, je izšla dvakrat: prvič leta 1916 v nakladi 3000 izvodov, drugič leta 1917 v nadaljnjih 2000 izvodih. Bibliografski popis dela je sledeči: "Alojzij Res: Ob Soči. Vtisi in občutja. Iz mojega dnevnika. Naslovno risbo je risal Fr.(an) Tratnik, Trst, J. Štoka 1916, 33+(I) str. 80." Drugi natis se razlikuje po straneh (36) in po dodatku: 3.-5. tisoč. Vsehina brošure je pravzaprav ponatis Resovega teksta, ki je bil objavljen v Slovencu. - O tisku je informativno poročal Bevk v Slovencu in DS (1916, 334). V kazalu tega letnika recenzija ni zabeležena!

⁶⁴ Ta Bevkov tekst ni bil nikoli objavljen, a ga pisatelj še vedno hrani. Pisatelj misli, da Andrejev res ni utegnil delu "botrovati".

⁶⁵ Znana nemška revija, ki jo je izdajal Karel Kraus. Glej še opombo 39.

⁶⁶ Glej opombi 61 in 62.

⁶⁷ Velikonji.

⁶⁸ Bevkova crtica, izšla v DS 1916, 206-07. F 28-31, MN 12-14, IS I, 191-193.

11.

13./X. 1916.

Dragi moj!

Vem, da ne boš hud, ko sem cel mesec molčal. Najraje bi zavpil od bolesti, a resnica mora zdaj molčati. Koncem tega m[eseča] pridem v Ljubljano, kjer bi Te silno rad vdobil. Sporočim ti dan, ki ga še ne vem, v kratkem. Če le moreš, pridi!

Oceno v "Slov." sem bral in je bil vesel, vesel najbolj, da si povemo resnico v obraz, brez fraz in ovinkov. To je znak zdravja. Izidor mi je pisal, da jo napišeš tudi za DS.⁶⁹ Tudi v "Zvonu"⁷⁰ je že bila - v par vrsticah je dobro ocenjena. Več ne zasluži. Napačno bi bilo, ko [[bi]] človek iskal v brošuri literaren dogodek, a kljub temu sem pazil, da se izognem vsaki senzaciji in hlastanju po efektih, čepravno snov kar vabi k temu. Zavedam se vseh šibkih stvari v njej, a mislim, da je notri par stranij, ki mi jih ni treba biti sram. Izdal sem knjižico s čistim namenom in spisal sem jo kot človek, ne kot poročevec, o čemur živo priča vsaka vrsta. Toda, čemu Ti to pišem, ko vem, da me razumes in poznaš? Oprosti mi!

V Trstu sva se našla z Jožom Lovrenčičem, ki mi je povedal, da Ti na svoje zdravje premalo paziš. Prosim Te kot brat brata: čuvaj se in ne razsipaj moči, ki jih boš šele največ rabil. Malo brzdanja bi ne škodovalo tudi v literarnem oziru.

Pošiljam Ti "Fackelco",⁷¹ da Te malo poživi, kot je mene, saj je Kraus⁷² še edini človek pri nas, ki v *javnosti* pametno govori. V Slovencih bi ga zadušili.⁷³

Kaj naj Ti pišem? V meni peče in gori, da trpm *fizično* pri vsaki besedi, ki Ti jo sporočam. Čakam hip, ko si pogledava iz oči v oči.

Ves Tvoj
Gigi

Piši!
Pozdrav Narteju!⁷⁴

Kuverta ni ohranjena.

69 Glej opombo 63.

70 Pet vrstic poročila je napisal neki Goričan (ps.) (LZ 428).

71 Glej opombo 65.

72 Glej opombo 39.

73 Primerjaj bele strani cenzure v DS 1916 (Bevkove Črne pike).

74 Velikonji. Bevk je Velikonjevo korespondenco redno prejemal, Res pa, kakor kaže, ne.

12.

Boljunec, 24. I. 1917

Predragi!

Konečno vendar zamorem napisati pismo! Kartu od sestre⁷⁵ si menda prejel, kjer Ti je naznanila, da ležim bolan. Pred par dnevi sem toliko okreval, da sem lahko zapustil posteljo, ki mi je izsesala vse moči. Tako je utonil mesec, meni pa so bile zvezane roké in misli. Zdaj zopet pletem niti, ki me vežejo z gorkim življenjem.

Tvojega potovanja na Dunaj⁷⁶ sem se vzveselil, kakor hitro mi je povedal Izidor⁷⁷ o njem. Nič nisem bil hud, da me nisi čakal v Ljubljani. Vedel sem, da Ti veliko mesto odpre oči, kar bi doma zaman poizkušal. Človek sam ne ve, kako se spoznanje bogati v njem, kakor iz vse drugega, širšega, predvsem pa prostejšega stališča opazuje življenje. To spozna šele, ko se vrne v samoto, ko se množica naj-

različnejših vtisov v njem pomiri, poleže. S tem spoznanjem sem se vrnil predlansko poletje z Dunaja in Prage⁷⁸ (še največ mi je dala Praga) in od takrat gledam ne-le osebnega življenja, ampak vsak najmanjši kulturni pojav z vse družbenimi očmi, ki razovedajo prave vrednote v pravem razmerju do celokupnosti. A vendar (mislim da je isto s Teboj) bi delj časa v velikem mestu ne vztrajal, ker bi me sila neprestano menjajočih si vtisov, vplivov, doživljanj - dušila, dokler bi polagoma za dušne vtripe ne otopel. Vsaj zdelo se mi je tako, ko sem pohajal po dunajskih ulicah. Morda se pa le motim in bi se v velikem mestu vendarle udomačil, ko bi imel stalno stanovanje in delo. Enega se pa z vso jasnostjo zavedam: da rabim veliko mesto, da moram vsako drugo, tretje leto vsaj za štirinajst dni v veliko življenje, da se razkrešeo misli, da zavalovi kri, da se napoji duša, trudna vsakdanosti in miru, kot gladen volk. Potem pa zopet nazaj v mir, samoto, v delo.

Gledé Dom in Sveta sem istih misli ko Ti. V njem se zrcali ves oni zdravi optimizem in vera v bodočnost, ki nam je zdaj tako potrebna ko zrak. Kakor da bi strašne sedanjosti ne videl, niti hotel videti, gre mimo vsega, in vendar zajema kri iz iste sedanjosti, ju požlahti in ustvarja iz nje življenje, ki ne umre. Zato ali pa kljub temu živi Dom in Svet in bo živel. Vse pregloboko je že zasadil svojo življenjsko moč, vse prepotreben je postal lačnim dušam, da bi ga mogli le enkrat pogrešati tudi tisti, ki se ga branijo in obsojajo. Jubilejno številko⁷⁹ čakam vsak hip. Vsebino nekoliko poznam, ker mi je Izidor pravil o njej. Grafenauer⁸⁰ mi je rekel: "Do zdaj smo se gibali pod mizo, od zdaj hočemo delati na mizi, *čisti mizi*". Lepo je bilo tisti večer pri Izidorju. Pridružil se nam je še Jakopič,⁸¹ ki je kljub svojim sivim lasem še poln mladeniškega duha in energije. Izidorju se je smehljal obraz: "Vsak članek v jub. štev. bije po dr. Ušečničnika⁸² nazorih. Zdaj smo si na jasnen: ali tako - ali nič!" V pogovoru z Jakopičem, ki me je z lahkim, prožnim korakom spremljal do Tratnika,⁸³ sem videl, kako silen vpliv ima Dom in Svet tudi na kroge, ki so nam idejno nasprotni. "Mi gremo naprej!"

Prihodnji dan sem obiskal Župančiča⁸⁴, ki me je v Unionu⁸⁵ povabil na pogovor. Znano Ti je, da je sprejel uredništvo Zvona.⁸⁶ A kakor mi je pravil sam, ga je sprejel le nezadovoljno in z veliko skepso o uspehu. Njegov načrt je bil, da bi Zvon sploh prenehal vsaj za dve leti in potem vstal nov, močan, preskrbljen z mladimi močmi, ki jih sedaj nima. A niso ga hoteli poslušati: bila bi kapitulacija pred Dom in Svetom. Tega že iz političnih ozirov ni mogoče prenesti. "Tako sem hočeš nočeš prevzel uredništvo". Ko sem mu izrazil svoj dvom, da vzdrži do konca leta, je skomizgnil: "Mogoče!" Čutil sem, da se dobro zaveda, da samo s svojim imenom ne napolni lista 56. strani. "Najbolj sem vesel dr. Prijatelja,⁸⁷ ki mi je obljudil pomoč. A prozaistov ni."⁸⁸ Kraigher⁸⁹ mi je dal roman⁹⁰ za 6 številk. A potem?" Vse te skrbi ga tlačijo in prepričan sem, da ne ostane urednik do konca leta. Škoda! "Zdaj je cincanja konec!" sem mu rekel ob toplem slovesu. "Da, zdaj ga je končno konec! Doslej smo životarili, odslej hočemo živeti!"

Morda se bo šudil, da nimam v DS.⁹¹ nobene stvari. Kljub Izidorjevi želji ("Ti ne smeš manjkati!") mu nisem mogel poslati ničesar, ker je vsem bogoslovcem prepovedano sodelovati pri kakršnemkoli listu... Imam članek "Izza prerojenja",⁹² ki čaka boljših časov. Jaz sem pa vesel in zadovoljen kakor še nikdar in čakam le nestrpno ordinacije, ki jo je moral škof preložiti, dokler ni zame mesta,

ker bi me sicer vlada ne priznala.⁹³ Da ste mi Ti in Tvoji prav prisrčno pozdravljeni! Ves Tvoj Res Alojzij.

Naslov na kuverti: Velecenjeni gospod / France Bevk, / učitelj / Orehek / p. Cerkno / na Goriškem. Znamki za 10 in 5 vinjarjev. Žig pošte: Triest-Trieste / 25. 1. 17 ter podolgovat žig: Zensuriert / K. u. k. Zensurstelle Triest. Na hrbtni strani: Res Alojzij - Boljunc - Istra.

75 Resova sestra Gusti, poročena Trebše, ki je tedaj učiteljevala v Boljuncu.

76 Glej opombo 60.

77 Cankar.

78 Res ima v mislih obisk Prague v času, ko je bil v vojnem dopisnem uradu na Dunaju.

79 Jubilejna številka DS je izšla kot prva številka XXX. letnika (1917). Številka je bila dvojna (1-2) na 80 straneh.

80 Ivan Grafenauer (1880-1964), literarni zgodovinar.

81 Rihard Jakopič (1869-1943), vodilni slovenski slikar impresionist, ki mu je bilo takrat že 48 let.

82 Aleš Ušeničnik (1868-1952), slovenski filozof. V tej zvezi seveda je treba upoštevati Ušeničnikove trditve o umetnosti, po katerih je lepo le to, kar je tudi etično dobro. Kasneje je te svoje trditve omislil oz. razširil v: "Umetnina, ki je po svoji formi transcendentalno lepa, je po isti formi tudi dobra in resnična, četudi je morda po predmetnosti etično grda."

83 Glej opombo 17, ki ji dodaj še: Podrobnejše o tem glej Marijan Brecelj, Gradnikova bibliografija, Nova Gorica 1964, str. 11-12.

84 Oton Župančič (1878-1949), slovenski pesnik.

85 V ljubljanski kavarni Union se je zbiral zaključeno kulturniško omizje.

86 Uredništvo (ali souredništvo) Ljubljanskega Zvona je Župančič imel od 1917-1919. Do leta 1916 ga je imel Janko Šlebinger.

87 Dr. Ivan Prijatelj (1875-1937), slovstveni zgodovinar. V letniku XXXVII (1917) je priobčil le eno študijo v dveh nadaljevanjih Pesniki in občani ter prevod po ene finske ter ene ruske pesmi.

88 Med prozaisti tega letnika Zvona so: Fran Albrecht, Ivan Cankar, Anton Debeljak, Marija Kmetová, Ferdo Kozak, Alojz Kraigher, Emil Leon (=Ivan Tavčar), Rado Murnik, Anton Novačan, Stanko Svetina, Ivo Šorli.

89 Alojz Kraigher (1877-1959), pripovednik, predstavnik slovenskega naturalizma.

90 Res misli na Mlado ljubezen, ki je res začela izhajati v 1. številki, a se je vlekla do konca letnika in še dlje v novi letnik do 6. številke. V 4. številki tega letnika Zvona se je oglasil tudi Emil Leon (pseudonim za Ivana Tavčarja) z delom Cvetje v jeseni. Daljšo stvar pa je prispeval tudi Rado Murnik (Na Bledu).

91 Res tem letniku DS ni priobčil ničesar.

92 Članek morda ni izšel, vsaj ne pod tem naslovom.

93 Res verjetno misli na "titulus mensae", po katerem škofi ni posvetil nikogar, za katerega ni bilo zagotovljeno, da bo lahko tudi dobil mesto, ki bi ga preživiljalo.

13.

Moj France!

Odgovoriti bi Ti moral koj, ko sem prejel Tvoje pismo, a me je vedno nekaj zmotilo in pisma pišem vedno le v dneh, ko sem miren in zbran. Ena ura mi ne zadostuje.

Vse moje misli so zadnje tedne počivale ob jubilejni številki Dom in Sveta. Vsako stran so božale, vsako stran poljubile in bilo mi je, kot da je vse moje bolestno hrepenenje od šeste⁹⁴ šole dalje, ko je začelo vreti v nas, zadobilo namah

trdno oporo, jasno luč in ogenj neomahljive, trdne vere v našo pošteno pot. In ko sem čul razne vesti o odstopu Izidorja, sem se nasmehnil. Vedel sem že naprej, da je vsak boj proti DS. brezuspešen: življenje s tako silo se ne dá zatreći! Na vseh vseh, resničnih in potvorjenih - je bilo vendarle nekaj resnice.

Ob sklepu letnika 1916 je odbor Kat. tis. društva⁹⁵ naročil Izidorju, naj urejuje Dom in Svet tako, da bo tudi za odraslo mladino, kar je Izidor odklonil in odložil uredništvo. Kmalu nato so se zbrali Dominsvetovci (28 po številu) pri Stanku Premrlu,⁹⁷ kjer so sklenili izdajati revijo z isto smerjo kot Dominsvet. V isti seji so zbrali tudi kapital, tako da bi novi Dominsvet brez skrbi lahko izsel. Ta sklep so naznani K.T.D.,⁹⁸ ki je nato svojo zahtevo umaknil in stvar je - za enkrat - rešena. Odboru so Dsvetovci pripoznali nujno potrebo družinskega lista, obljudibili svojo pomoč - a od dosedanje poti DS ne odneha v nobenem oziru. Vse ono veselje, ki so ga občutili Ušeničnikovci⁹⁹ je bilo prezgodnje in skodoželjna radost onih, ki zavidajo DStu njegovo moč in vpliv - je dobila ledeni curek. Iz vsega tega je Dominsvet izsel močnejši, kot je bil kdaj prej.

Z uspehom vendarle nisem popolnoma zadovoljen. Raje bi videl, da bi se ne pobotali, ker bi Izidor in mi z njim imeli proste roke. Tako je pa vse to le posiljena reč. Istega mnenja je tudi Izidor, ki mi je pisal: "Zopet smo se poravnali. 'spravili' in sedaj porivam to šajtrgo dalje, dokler se me ne naveličate. Bil je le neznaten [uspeh] kuplet v tej opereti, ki jo gledamo sedaj na Slovenskem."

O vsebini jub. štev. bom približno istega mnenja s Teboj. Pesmi¹⁰⁰ so nekako potisnjene v drugo vrsto in čudim se, da Izidor ni zbral boljših, ko je bilo dovolj časa. Od proze je najboljša Cankarjeva "Na dnu".¹⁰¹ Mislim, da ni v svetovni literaturi črtice, ki bi na tako čudovit način podala vso tragiko in duševno moč umetniškega stvarjanja. Cankar je ubral z zadnjimi črticami¹⁰² novo pot - pot optimizma, ki ga zastruplja ono vedno se ponavljajoče čustvo onemogočnosti: "Usojeno ti je!" - O Mešku¹⁰³ pa je pravična sodba težka. Večkrat sem se že vprašal, kako je iz realista v romanu "Kam plovemo?"¹⁰⁴ nastal Meško sladkootožne, ženske nemožatosti. Ali ni morda krivo tega dejstvo, da ob pričetku njegove umetniške poti ni bilo človeka, ki bi mu z umevanjem določil trdo, moško misel in čustva in ga rešil iz one čustvenosti, ki odbija zrele ljudi. - Narte¹⁰⁵ je res premarejen [!] in prenejasen. Preveč spekulativne psihologije razvija on v svojih novelah, ki so brez krvi in sočnatega življenja. Niso toliko umetnina, kot fino znanstveno razglašljanje. V celoti imam vtis, da je hotel Izidor v tej štev. povdariti predvsem programatično plat, zato je leposlovje - ne da bi bilo slabo - z manjšo skrbjo izbrano. To misel mi podkreplja tudi Finžgarjev članek.¹⁰⁶

V Trstu sem pregledal 1. štev. "Zvona", ki pa od daleč ne dosega bogate vsebine DSa. Župančič ima zelo lepo pesem,¹⁰⁷ Novačan¹⁰⁸ dobro novelo in Prijatelj¹⁰⁹ izborni članek o občinstvu in umetnikih. Drugo je srednja reč, kakor smo jo navajeni najti v "Zvonu". Cankarja ni notri.

Jožo¹¹⁰ večkrat vidim v Trstu. Zdi se mi, da je on predvsem profesor in potem šele pesnik. Manjka mu tudi primerne družbe in nagibov, ki bi mu pri pesnikovanju koristili. O jub. štev. DSa. je napisal še precej dolg članek v "Edinosti".¹¹¹ a se je omejil bolj na poročanje posameznih stvari, ne da bi povdaril glavni namen in pomen Dominsveta.

K Tebi pridem prvi teeden po Veliki noči. Ako ne, se najdeva v Ljubljani. Bodim najiskrenejše pozdravljen Ti in Tvoji! Piši!

Ves Tvoj

Alojz Res

Boljuneč, 16. februar 1917.

Napis na kuverti: Gospod / France Bevk, / učitelj / Novaki / p. Cerkno / na Goriškem. Na hrbtu: Res Alojzij - Boljuneč - Istra. Znamka za 15 vinarjev. Žig pošte: Triest - Trieste... II. 17. Podolgovat pečat cenzure: Zensuriert K.u.k. Zensurstelle Trieste.

94 Okoli leta 1910. Leta 1911 prideta prvič v DS Bevk in Lovrenčič, se pravi mlajša goriška generacija.

96 Katoliško Tiskovno Društvo je bilo izdajatelj Doma in sveta od leta 1894 na ponudbo urednika dr. Franciska Lampeta.

97 Stanko Premrl (1884-1965), glasbenik-skladatelj.

98 Glej op. 96.

99 Z drugimi besedami: nasprotniki moderne preobrazbe Doma in sveta, ki je zadobival podobo pod uredništvom Izidorja Cankarja, in uresničevalci njegovih idej o odprti, idejno in umetniško visokokvalitetni leposlovnici reviji, med katerimi so bili pretežno člani generacije iz devetdesetih let (Bevk, Lovrenčič, Res, Velikonja, Majcen itd.).

100 Pesmi so v to številko prispevali: Debevec, Sardenček, Lovrenčič.

101 Res je tu napačno napisal ali bil napačno informiran. Cankarjeva črtica je objavljena na straneh 25-27 pod naslovom "Iz dna". Kasneje jo je Cankar vnesel v Podobe iz sanj kot uvodni tekst brez kakršnegakoli naslova.

102 Pod zadnjimi črticami misli Res nedvomno Cankarjeve objave v DS, LZ in Slovanu, ki so kasneje izšle združene v Podobah iz sanj.

103 Franc Ksaver Meško (1874-1964), pesnik, pripovednik in dramatik.

104 Roman je izhajal najprej v LZ 1897, v knjižni obliki je izšel leta 1927.

105 Velikonja. Res misli na črtico "Okameneli kralj".

106 Fran Saleški Finžgar (1871-1962), pripovednik, je prispeval članek "Dominšvetovci" (str. 8-9). V njem obravnava problem sodelavcev revije.

107 Misljena je pesem "Joži Bercetu v spomin".

108 Anton Novačan (1887-1950), pripovednik in pesnik. V prvi številki je objavil prozo "Muri preganja vrane" (str. 24-34).

109 Glej opombo 87. V prvi številki je izšlo prvo nadaljevanje študije Pesniki in občani. - Cankarja ni notri... Cankar se je pojavil takoj v naslednji številki z dvema črticama, "To so pa rože!" in "Tisto vprašanje".

110 Lovrenčiča.

111 Članek z naslovom "Dom in Svet. Trideseti letnik 172 štev. 1917" je izšel v Edinosti številka 35 z dne 4. februarja 1917, str. 3. S podpisom Dr. J. L.

14.

Predragi!

Doslej mi ni bilo mogoče ti odpisati. Če ostaneš tam,¹¹² odpisi, da ti nekaj pošljem. Z menoj je isto kot s Teboj, a ne omagaj! Več v pismu. Sporoči mi naslov!

Ves Tvoj

Gigi

3/9.17

Res Alojzij
Boljuneč b./ei/ Triest

Dopisnica: Naslov: Eign. Freiw. / Franz Bevk / Inf. R 97 / 1/XXXII Marsch Komp. / Feldpost 650. Datum poštnega pečata: Dolina - bei Triest - pri Trstu / 2/10 [1917]. Žig cenzure: Zensuriert K.u.k. Zensurstelle Capodistria.

112 Septembra 1917 se je Bevk nahajal v Podkarpatski Rusiji, od koder je potem na zimo bil premeščen v Bukovino.

15.

Predragi! - Čakal sem odgovor na moje zadnje pismo. A ni ga bilo. Tako nisem vedel naslova, dokler nisem prejel Tvoje karte.

Dela imam preveč, ki ga z ene strani blagoslavljam, z druge mi pa ne dopušča duševne zbranosti in poglobitve. Kar želiš, Ti odpošljem čimprej, pismo že jutri. Upam, da bo prošnji za oprostitev¹¹³ ugoden, toda stvar se vleče dolgo, ker si na fronti. Pogum! Iskreno pozdravljen

Ves Tvoj

Gigi

13/III. 18

Res Alojzij / Boljuneč / p. Boršt pri / Trstu.

Dopisnica. Naslov: Gospod E. F. / France Bevk / J.R. 97 / X. Feldkompanie / Feldpostamt Nr. 638
Datum poštnega žiga: Dolina pri Trstu - bei Triest 13/3/18.

113 Pod Avstrijo so bili učitelji, ki so službovali v bližini fronte, oproščeni vojaške službe, če so bili politično zanesljivi. Bevk pa je bil pri oblasti zapisan kot nezanesljiv, zato ga tudi niso dali v oficirsko šolo, čeprav bi do te imel pravico. Bevk se je torej v prošnji za oprostitev vojaške službe skliceval na učiteljski poklic.

16.

Zgb. [Zagreb] 4/VI. 19

Dragi France!

Dolgo sem odlašal z dnevnim sklepom, da bi Ti pisal obširno pismo. Toda tako razbitega duševnega razpoloženja že dolgo nisem imel, kot ga imam tu. Vsako intenzivnejše delo, vsako razglabljanie je tu nemogoče. S par tovariši sem nekolič podobatiral načrt,¹¹⁴ ki sva ga gojila v Ljubljani, in čutil sem, da bi šli vsi, ki jim je resno do dela in ne do koritarstva, za nami. Dijaštvvo se nahaja v moreči letargiji, visi med nebom in zemljo in ne čuti tal pod nogami. Vsi vedo, da po sedanji poti ne gre več naprej. Kovač je menda pisal župniku Bajcu¹¹⁵ v Šentjanž, o katerem sva oba prepričana, da je naših misli, o popolni reorganizaciji. On bi nam še najlaže preskrbel potreben kapital. Morda bo šlo.

Kaj je s Teboj? Si napisal še kaj za "Njivo"?¹¹⁶ V ponедeljek ali torek pride k Tebi jurist Vovk¹¹⁷ iz Trsta. Napravi mu kaj in zberi gradivo pri onih, ki so obljudibili (dr. Puntar,¹¹⁸ Narte,¹¹⁹ Majcen¹²⁰) in mu izroči. Kdo je prevedel Gorkijevo "Na patrulji" v "Slovencu"?¹²¹ Če si ti, prepiši in mu tudi daj.

Simon Gregorčičeva knjižnica¹²² me tirja knjige, ki sem jih tebi izročil, oziroma pustil zate v "Brezalkoholni".¹²³ Te prosim, nesi jih takoj nazaj, ali pa podaljšaj rok, ker sicer bom imel sitnosti. Ne zabi!

Kaj je novega v ljubljanskem gnezdu? Piši!

Tvoj
Res Alojzij

Zgb. Vseučilište

Kuverta ni ohranjena.

¹¹⁴ Težko je reči, za kak načrt tu gre, tudi pisatelj Bevk se tega ne spominja. Utegnili pa bi biti tu zarodki kasnejše Naše založbe.

¹¹⁵ Kovač (?). Ludvik Bajec je bil rojen v Hrenovicah, v Št. Janzu na Dolenjskem je služboval od 1911 do 1926. Leta 1939 je bil še v Stari Gradiški. (Po ljubeznivem sporočilu ljublj. nadšk. ord.).

¹¹⁶ Tržaška socialistično usmerjena leposlovna revija, ki je izhajala le eno leto (1919) in jo je izdajal Višji svet strokovnih in kulturnih delavskih organizacij. Izšlo je 17 številk.

¹¹⁷ Dr. Viktor Vovk (1893-1968), planinec. O njem glej: Planinski vestnik 1968, str. 227-29 (Ludvik Zorut), ter str. 547-53 (Tine Orel). Verjetno je - po Bevkovi - tudi prevajal Gorkega.

¹¹⁸ Glej opombo 15.

¹¹⁹ Velikonja.

¹²⁰ Stanko Majcen (1888-1970), pisatelj.

¹²¹ Prevajalec Črtice Gorkega je se danes neznan.

¹²² Ena izmed takratnih ljubljanskih ljudskih knjižnic.

¹²³ Takrat v Unionu.

Alojzij Res

17.

Trst, 11. XII. 19.

Dragi moj!

Odkar sva se zadnjič poslovila, so se zgodile z mano prečudne reči. Obsojen na večno romanje in nemir, sem se znašel lepega dne v Firenzi,¹²⁴ sam samcat med tujimi ljudmi. Toda kmalu sem se udomačil in se pričel poglabljati v italijanskega duha. Seznanil sem se z nekaj inteligenti, napredoval v znanju jezika - ko sem naenkrat čutil, da je listnica prazna. Dva tedna sem kosil in večerjal obenem, a ko pričakovane pomoći od nikoder ni hotelo biti, sem se vrnil domov.

Po Božiču se vrnem, naj stane kar hoče. V enem mesecu, ko sem bil doli, sem toliko profitiral, da je bilo odtehtano vse moje pomanjkanje in glad. Rad, rad bi Te obiskal vsaj za dan, a vožnja stane toliko, da me strese mráz. Svojih doživljajev ti ne morem opisati - razgovarjati bi se morala več ur, da bi vdobil pojma, kako se živi, misli, govori in dela v deželi citron in Leonarda da Vinci.

Kako je s Teboj? Radi stavke počivas in čutiš ljubljansko¹²⁵ blato do grla. Ne menjal bi s Teboj. Kolikokrat te išče moja misel, željna razgovora, kresanja in

poglabljanja! Trdno upam, da se vrneš, vrneš tja, kamor edinole spadaš - k morju,¹²⁶ ki Te bo obogatelo in oplodilo. Pridi!

Kaj pravijo literatje in slikarji? Zadnjič je bil tu Pavel Golia,¹²⁷ a mi ni vedel povedati ničesar. Ali si dal v tiskarno moj rokopis?¹²⁸ Prosim Te, naloži moj honorar v Jadransko banko na moje ime. Knjižico pa shrani Ti. Prilagam Ti 40 lir (320 K), ki jih izroči Dolinarju¹²⁹ in povej mu, da naročam 3 odlivke Jakopičeve glave.¹³⁰

O počitnicah jih pridem ponj. Piši mi na moj florentinski naslov: Via S. Orsola 4/III. in mi (kasneje prečrtana beseda) bodi prisrčno pozdravljen Ti in vsi znanci!

Tvoj Gigi

Kuverta ni ohranjena.

124 Kako in kdaj je točno Res prišel iz Zagreba v Firence, ni znano. SBL poroča o letu 1923 (!).

125 Bevk je bil nekaj časa v uredništvu Slovence in Vecernega lista.

126 Na Primorsku, v Trstu.

127 Pavel Golia (1887-1959), slovenski pesnik.

128 Verjetno gre za kak Resov prispevek za tržaško ali goriško časopisje.

129 Lojze Dolinar (1893-1970), slovenski kipar.

130 Lojze Dolinar je portretiral Jakopiča v seriji znanih portretov.

18.

Boljune, 27/X. 21

Dragi moji!

Na Dunaj sem odposlal vse¹³¹ in pa priloženo pismo, da boš vedel kako in kaj. Pred odpošiljatvijo sem znova prebral Tvoje stvari (ki so dobre) in pa Joannesa,¹³² ki me je prevzel vsega. Spomnil sem se pljunkov, ki so jih izmetali nanj gotovi ljudje in sem sklenil, da mu napišem predgovor.¹³³ Ali je prav? Pošljem Ti ga čimprej iz Florence, da ga ti oddaš po pregledu Jasperju,¹³⁴ Wien III. Thongasse 12. Vidi naj ga tudi Pregelj.¹³⁵

Gildo¹³⁶ je menda že poslal za tisk 500 Lir. Dobro je. Le za tvoje novele¹³⁷ je svetoval, naj jih izdamo v 1500 izvodih, ker itak lahko ponatisnemo, kar bo še večja reklama. Jaz sem se mu vdal. Saj nisi hud? Za Plebanusa sem določil tudi inicjalke in pa rdeč naslov na naslovni strani (samo ime romana)¹³⁸ tudi Kralju¹³⁹ sem pisal (velikost 14x18). Glej, da prideš v Florenco!

Da si mi iskreno pozdravljen

Tvoj

Gigi

Kuverta: Gospod / Francè Bevk / Gorica / Via Carducci 2. Poštni pečat: Sant'Antonio... Borst. datum nečitljiv. V pismu ohranjeni tudi 3 odtisi klišejev, ki jih je objavila Mladika 1921. Prvi odtis predstavlja "Telovadno dvorano v Rojanu", požgano 8. septembra 1921, st. 19-20, IV. stran platnic; drugi odtis "Dantejevo jamo pri Tolminu", st. 19-20, str. 230; tretji "Grad v Premu, na

katerem je bil rojen dr. Lavrič*, štev. 23-24, str. 379.

131 Tu ima v mislih knjigi, ki ju je kot prvi nameravala izdati pravkar ustanovljena Naša založba, in sicer Bevkovo zbirko novel Faraon ter Preglevega Plebanusa Joannesa. Obe knjigi je Mladika napovedala v svoji prilogi na str. 5, in sicer da v nekaj dneh izideta... (letnik III/1922). Pregleva knjiga je izšla še z letnico 1921, medtem ko nosi Bevkova že letnico 1922.

132 Preglev roman Plebanus Joannes.

133 Res se je kasneje premislil. Bodisi že kakorkoli, predgovora v knjigi ni. Niti kasneje, ko je že izšla, in sicer v drugi izdaji v Kranju (1925). Tretjo izdajo je delo doživelovalo še v Izbranih delih III, Celje 1964, z obširnim komentarjem Franceta Koblarja. Pač pa je Res napisal nadvse navdušen prikaz tega dela v Mladiki III/1922, str. 93.

134 Tiskarna Miroslava Jasperja na Dunaju. Tja so dali tiskat zaradi nizkih tiskarskih stroškov, pa tudi zaradi kvalitete tiskarskega dela.

135 Pregelj je bil tedaj profesor na gimnaziji v Kranju.

136 Virgil Šćek (1889-1948), duhovnik, politik, poslanec v rimskem parlamentu.

137 Zbirko Faraona.

138 Inicialk v Preglejem romanu ni, tudi naslov na naslovni strani ni tiskan v rdeči barvi. Morda pa misli Res tu na ovojno stran, kjer je Kralj uporabil rdečo barvo. Za initialke je po vsej verjetnosti bil tudi naprošen Tone Kralj, ki je bil takrat poleg Bevka, Resa in še katerega izredno aktiven umetniški oblikovalec podobce slovenske knjige na Primorskem.

139 Tonetu Kralju. Format knjižic se nekoliko razlikuje od tu citiranih mer (17,8x12,8).

19.

Firenze, 18. XI. 21.

Dragi Francè!

Ali si prejel Kraljevo risbo?¹⁴⁰ Čakam Tvojega odgovora. Ko izide "Mladika",¹⁴¹ pošlji mi jo sem. Bral sem v "Edinosti" nekaj opazk k Tvojemu članku o kulturnih delavcih. Dobro! Napisi se enega, ki naj bo dopolnilo prvega in se vlijudno zahvali vsem. Sporoči mi, ali je "Učiteljski list"¹⁴² priobčil moj članek, če ga ni, priobči ga Ti v "Straži" in v "Edinosti" s sledečo opazko pod črto (! črto): "Ta članek sem najprvo poslal uredništvu 'Učiteljskega lista', ki ga pa ni priobčilo. Zato ga objavljam na tem mestu s popravkom, da je število učiteljev-naročnikov 'Mladike' poskočilo na..., ki je pa vseeno premajhno, da bi smatral članek za neaktualen in brez podlage".

Prosim Te še nekaj. Pošlji mi za gotovo:

1) Dostojevskega štev. "Slovenca"

2) Grešnika Lenarta¹⁴³

3) Trije labodi¹⁴⁴

4) "Dom in svet" (g. Tomazič Ti ga rad izroči zame) zadnjo štev.

5) "Zbornik za umetnostno zgodovino" (Izidor Ti ga da za "Edinost")¹⁴⁵

Ali boš?

Za Božiče Te pričakujem. Vreme je tako lepo in gorko, da imam občutek spomladi v srcu. Tako rad bi Te imel pri sebi vsaj za par dni - ali prideš? Nalašč nisem še obiskal muzejev, ne cerkva - samo da bi bil bolj svež, ko prideš Ti, da

bova skupno uživala. Ali prides? Danes sem prejel naslovno stran "Dantejevega zbornika".¹⁴⁶ Izvršena je z vso nemško vestnostjo, da Ti diha z nezmanjšano silo original.

Kaj si ukrenil glede "Naše založbe"?¹⁴⁷

Še nekaj: ali ne bi kot sotrudnik mogel prejemati zastonj "Gor. Straže"? Pošljaj jo sem do Novega leta. - Ostal sem tudi brez sredstev; pojdi k g. drju Orlu,¹⁴⁸ ki je predsednik "Dijaškega podpornega društva" in vprašaj ga, kaj so ukrenili glede moje prošnje za podporo.

Oglasí si se kmalu.

Tvoj

Gigi

Kuverta z naslovom: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Carducci 2 / (Venezia Giulia). Znamka za 40 centezimov. Poštni pečat: Firenze ferrovia 20-21 / 18. XI. / 1921.

140 Misli na risbo za opremo v prejšnjem pismu citiranih knjig.

141 Novembrska ali decembska številka Mladike 1921.

142 Učiteljski list (leto II, 1921, št. 22, str. III) je prinesel v tem pismu omenjeni Resov članek "Kulturni greh", v katerem se Res zgraže nad omalovaževalnim odnosom, kakršnega je kazalo primorsko učiteljstvo do revije Mladika in drugih publikacij na Primorskem. V isti številki mu na dolgo odgovarja ("Nekoliko odgovora") pisatelj Jože Pahor, ki je bil malo prej prevzel urednistvo Učiteljskega lista.

143 Gre za Cankarjevo delo "Grešnik Lenart", ki je izšlo pri Schwentnerju v Ljubljani leta 1921.

144 Revija "Trije labodje" je izhajala v Ljubljani od 1922. leta dalje. Bila je glasilo mlajše slovenske moderne generacije med obema vojnoma. Urejali so jo A. Podbevsek, J. Vidmar, M. Kogoj.

145 Mišljen je tu kot recenzijiški izvod.

146 V mislih ima kliše Kraljeve opreme za zbornik "Dante".

147 Verjetno je slo za kake uradne korake glede delovanja Naše založbe.

148 Dr. Filip Orel.

20.

Dragi! - Česar si me prosil, bi storil rad, a moram prej imeti list v rokah.¹⁴⁹ Vsebino Mladike¹⁵⁰ sem že končal, le na čisto Ti jo preprišem šele, ko se vrnem iz Ljubljane. (v soboto). Prihrani rubriko "Iz naše književnosti" za Jadranski Almanah.¹⁵¹ Napiši vanjo kratek pregled vsebine. Če ne moreš, storim to jaz. Ponudi naše knjige "Prosveti"¹⁵² (Trst, Via Fabio Filzi 10) s popustom kot trgovcem, a proti takojšnjemu plačilu. Danes sem, hvala Bogu, končal Danteja.¹⁵³ O Božiču izide prav zares.¹⁵⁴ A ti? Delaj pridno, da Te ne prehite in reci B. naj gre v Ljubljano glede slovarja.¹⁵⁵ - Če je kaj pošte zame, shrani do sobote, ko se vidiva.

Najlepše pozdrave!

Tvoj Res Alojzij

Bolj. 26./XI. 22.

Dopisnica z naslovom: Gospod / France Bevk / Gorica - Gorizia / Via Favetti 11/I. Poštni pečat: Trieste centro 19-20 / 27. XI. / 1922 ter Gorizia Centr. 28. 11. 22. Znamka za 25 centezimov.

149 Verjetno ga je Bevk prosil za oceno Mladike.

150 Gre po vsej verjetnosti za kazalo letnika, ki nosi prav oznako "vsebina".

151 Mladika je imela posebno rubriko "Iz naše književnosti". O Jadranskem almanahu je prinesla oceno izpod Resovega peresa na str. 380-81 (leta 1922).

152 "Prosveta", matica vseh slovenskih prosvetnih društev v Italiji, ki je v svoje delovanje vključevala tudi oskrbo ljudskih knjižnic s knjigami.

153 Misli na zbornik Dante, in sicer slovensko izdajo, ki je izšla v Ljubljani, medtem ko je italijanska izšla v Gorici leta kasneje (1923). Slovensko izdajo je napovedal tudi Jadranski almanah 1923 na zadnji strani.

154 Zbornik "Dante" seveda ni izsel za božič, marveč šele kasneje.

155 Gre za Valjavčev slovensko-italijanski slovar, ki pa je izsel šele leta 1924 v Gorici. Tiskan je bil v Ljubljani pri Jugoslovanski tiskarni kakor že njegov predhodnik italijansko-slovenski del (1914). Pravzaprav je slo le za odkup določenega števila izvodov, ki ga je z novim naslovnim listom posredovala Naša založba, na ščitnem ovitku celo Katoliška knjigarna v Gorici, kasneje.

21.

Firenze, 27/XII 22

Dragi! -

Vesela vest: Dedalo¹⁵⁶ posveti eno številko slov. mod. umetnosti. V ta namen Te prosim, da mi pošlješ nemudoma Vybíralov¹⁵⁷ album (Slovenské uměny), da more urednik izbrati, kar mu prija. Seve, da Ti ga prinesem nazaj, ko se vrnem v Gorico. Dodaj tudi Kraljevega "Kralja Matjaža"¹⁵⁸ in pa Župančičeva "Mlada pota".¹⁵⁹ Pošli rekomandirano, in to takoj, ko prejmeš. Nestrpno pričakujem novic od Tebe. Ali je "Slovenec" že pisal o "Almanahu". (Edinost? Straža?). Bodи tako dober in pošlji vse, tudi Mladiku in Slovenko. Torej: Slovenské uměny, Kralja Matjaža, Mladiku, Slovenko in Mlada pota. Ostanem tu do Treh Kraljev najmanj! Bog s Teboj.

Tvoj Gigi

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via C. Favetti 11/I. Poštni pečat: Firenze - ferrovia 20-21 / 27. XII. / 1922. Znamka za 25 centezimov.

156 "Dedalo" - italijanska umetnostna revija, ki je izhajala v Rimu pod uredništvom Uga Ojetija od 1920-1933. Poskus kaže, kako je znal Res prodreti kar v sredino umetnostnega in kulturnega dogajanja neke dežele in kako je znal slovensko umetnost postaviti ob bok italijanski.

157 Bohus Vybíral, češki prevajalec iz slovenščine in dober priatelj tudi primorskih Slovencev. Obiskal je Bevka v Gorici. O njem glej še članek: Marijan Breclj, Pisma Bohuša Vybírala Francetu Bevku, Gorški letnik 1974, str. 113-132.

158 Res misli na knjigo: "Kralj Matjaž. Ilustriral France Kralj. Založil dr. Albin Stele. Tisk in klišeji Jugoslovanske tiskarne. Ljubljana 1922." 19x21. Album. Besedilo je ročno pisal ilustrator.

159 Župančičeva zbirka Mlada pota je izšla v Založbi Omladine v Ljubljani leta 1920.

22.

Trst, 27./VII. 23.

Dragi!

Te dni je prišlo ali ima priti pismo zame iz Vidma¹⁶⁰ na Tvoj naslov. Ker je nujno in ker najkasneje v sredo odpotujem, Te prosim, pošlji mi ga ekspresno v Boljunc. Gre za uslugo, ki sem jo obljudil prijateljem in ki jo hočem in moram izpolniti.

Najbrže se vidiva šele 7. ali 8. avgusta. Ali boš še doma? Ako ne, shrani in izroči Tvoji gospe vse, kar pride zame in za Almanah.¹⁶¹ Opozori Kralja,¹⁶² Rustjo¹⁶³ in Doktoriča¹⁶⁴ in Besednjaka,¹⁶⁵ naj store svojo prokletno dolžnost in Ti izroče prispevke. Opozori tudi Batagelja.¹⁶⁶

Da si mi zdrav! Pazi na svoje zdravje!

Tvoj

Gigi

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Favetti 11/I. Poštna žiga: Trieste centro / 11-12 / 27. VII. / 1923. Gorizia centro (3 A) / 27. 7. 23. Znamke za 10, 5 in 15 centezimov.

160 Po vsej verjetnosti gre za kako Trinkovo pismo.

161 Jadranski almanah, drugi letnik, 1924.

162 Dr. Janko Kralj (1898-1944), strokovni pisatelj in politik.

163 Inž. Josip Rustja (1894-1967), javni delavec, kmetijski strokovnjak.

164 David Doktorič (1887-1962), duhovnik, javni delavec in glasbenik.

165 Engelbert Besednjak (1894-1968), publicist in politik.

166 Toneta Batagelja, pesnika (1894-1974). - Vsi zgoraj našteti so se s svojimi prispevki pojavili v drugem letniku Jadranskega almanaha.

23.

Srpenica, 21/VIII. 23

Dragi!

Poslani članek sem dobil.¹⁶⁷ Čakam še naročeno knjigo.¹⁶⁸ Ali si jo res že naročil in nisi pozabil?

Za Almanah mi manjkajo še vedno članki Kralja, Rustje, Doktoriča, Besednjaka,¹⁶⁹ Glaserja, Pahorja, Staniča in Rejca.¹⁷⁰ Če do konca t. m. ne dobim vsega, izročim vse gradivo Rustji, naj naredi ž njim, kar hoče.

Rad bi se naročil pri Tebi na delo "Das literarische Handbuch", ki bo sedaj pričel izhajati v Lipskem v mesečnih zvezkih. Ali bi bilo mogoče. Plačeval bi v obrokih. Sporoči še to in ne zabi poslati za menoj pošte, kar jo pride k Tebi. Pozdrav Tebi in Tvojim Tvoj

Gigi

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorica-Gorizia / Via Favetti 11/I. Poštna pečata:

Serpenizza Friuli / 21. 8. 23. Gorizia centro 2 D / 21. 8. 23. Znamka za 30 stotink.

167 Gre verjetno za prispevke za Jadranski almanah 1924.

168 Za knjige, omenjeni v opombi 158 in 159.

169 Glej opombe 162 do 166.

170 Dr. Vlado Glaser (1894-1975), sin Karla Glaserja, notar na Bledu in v Vojvodini; Jože Pahor (1888-1964), pisatelj; Stanko Stanič (1893-1955), duhovnik, zgodovinar; Ivan Rejec (1877-1958), teološki pisatelj, filozof in idejni vodja katoliške mladine na Primorskem.

24.

Srpenica 19/IX. 23

Dragi!

Ali si prejel iz Trnovega¹⁷¹ od društva "Buhev"¹⁷² prošnjo za nabavo knjig s plačevanjem v mesečnih obrokih? Lahko ugodis brez skrbi, ker so člani premožni in neverjetno požrtvovalni. Seznam knjig, ki bi jih kupili, Ti pošljem jaz. Ravnotako naroči tudi tuk. društvu 50 knjig, ki jih zberem sam, ko pridem prih. teden doli. Si zadovoljen?

Almanahovci mi doslej niso odgovorili. Vse, kar sem zbral, pošljem Rustji¹⁷³ in odložim vso odgovornost. Ko bodo gospodje malo manj komodni - se bo dalo spet delati.

Kako je s Teboj? V naših gorah dežuje, a še nikdar mi ni bila samota tako draga in potrebna. Piši in mi pozdravi vse znance

Tvoj Gigi

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorica-Gorizia / Via Favetti 11/I. Poštna pečata: Serpenizza Friuli / 19. 9. 23. Gorizia centro D 19. 9. 23. Znamka za 30 centezimov.

171 Trnovo ob Soči pri Bovcu. Kraj v neposredni bližini kraja, od koder je izhajal Resov rod po materini strani (Srpenica).

172 Prosvetno društvo "Buhev", ki je delovalo do ukinitve vseh društev na Primorskem.

173 Ker na ponovno urgenco Res ni prejel obljudljenih člankov, se je "razjezik" in vrnil gradivo, ki ga je že imel.

25.

Firenze, 25/X. 23

Dragi France,

Že par dni sem tu, potem ko sem si v Benetkah ogledal obilježje, ki mi je še precej všeč. S predavanji pričnem šele okoli 20. novembra, a opustiti sem moral misel in želje, posvetiti večino ur slovanskim slovstvom. Omejiti se bom moral, vsaj za sedaj, na praktični poduk jezikov in le mimogrede orisati v grobih potezah razvoj literature. Če je to veliko lažje, nudi pa meni samemu tem manj notranjega zadoščenja, ki si ga bom poiskal pa v privatnem delu. Slutim, da hranijo bene-

čanske knjižnice obilo gradiva, še neznanega in neobdelanega, posebno iz dubrovniške dobe. In tega se bom z veseljem lotil.

Kako je s Tabo? Mizo¹⁷⁴ sem ti poslal in upam, da si jo že davno napolnil s papirji in da ti dobro služi. Tudi moje knjige so priomale sem, a gmočni udarec, ki mi ga je povzročil prevoz (225 L!) je težek! Tolažim se s tem, da so na varnem, in to ni malo.

Čuj, še nekaj! Prof. Debevcu¹⁷⁵ sem pred odhodom poslal kritično izdajo Dantega, ki me je stala s poštino vred 42 L. Prosil sem ga, naj mi takoj nakaže to vsoto potom Ljub. kredit. banke na tvoj naslov. Ali je že kaj prišlo? Kakor hitro prejmeš, poslji mi takoj tiste lirce, ki jih ni mnogo, a človeku, trpečemu in bolehačemu na suši, silno prav pridejo. Te prosim, stori to čimprej!

Kaj je novega v Gorici? Kaj bo z Almanahom? Ali kaj delaš? Pozdravi mi vse znance in prijatelje.

Tebi pa stiskam roko

Tvoj Gigi

Tu ostanem do 15. nov. Rad bi Ti poslal malo toskanske lepote, ki jo čudovita jesen raztresa nad to mesto. Ali prideš v goste? Ne zabi, česar sem te prosil!

Pismo. Kuverta ohranjena. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Favetti 11/I / (Friuli). Poštni pečat: Firenze ferrovia / 18-19 / 26. X. / 1923. Znamka za 50 stotink.

¹⁷⁴ Gre za pisalno mizo, ki jo je Res podaril Bevku.

¹⁷⁵ Dr. Josip Debevec (1867-1938), pisatelj in prevajavec, dantolog.

26.

Benetke, 29 XI. 23.

Predragi!

Po dolgem romanju v Neapelj je prispevala Tvoja karta - v moje roke, zal, da oblube ne morem izpolniti. Poleg predavanj na visoki šoli, podučujem se nemščino na znanstvenem zavodu (nov tip ital. srednjih šol), kar pa mi vzame ves čas. Saj je gradiva itak dovolj! Ali je napisal Mesesnel članek o Pilonu?¹⁷⁶ Kake reprodukcije si izbral?¹⁷⁷ Glej, da bo format isti kot lani, le papir naj bo debelejši in h koledarju dodaj slov. krstna imena (kar je sklenil I redni občni zbor N.Z.), dobiš jih v koledarčku Edinosti.¹⁷⁸ Kaj je novega v Gorici? Ali je moj Dante¹⁷⁹ prispel in ali je izšla kaka ocena? Če, pošlji mi jo, te prosim! Pozdravi mi toplo vse znance in prijatelje in vse Tvoje!

Tvoj Res Alojzij

Naslov: Cà Foscari, Venezia.

Pošlji mi knjige Gor. Matice!

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Favetti 11/I. Poštna pečata: Venezia ferrovia / 23-24 / 29. XI. / 1923. Gorizia centro / 30. 11. 23. Znamka za 30 centezimov.

¹⁷⁶ V Jadranskem almanahu 1924 ni članka o Pilonu.

¹⁷⁷ Objavljena sta posnetka dveh Pilonovih olj: "Slika moje sestre Milke" in "Lojze Špacapan". - Papir je bolj hrapav. Koledar ne prinaša nobenih (svetniških) imen, tudi ne slovanskih krstnih imen.

¹⁷⁸ Koledarčki Edinosti so bile drobne koledarske publikacije; izhajali so kot beležni notesi poševnega formata z navpičnim tiskom. Podrobnejše glej: Marijan Breclj, "Slovenski primorski koledarji" v reviji "Knjižnica", Ljubljana 1966, in razširjeni ponatis v Novem listu 1969.

¹⁷⁹ Že večkrat citirana knjiga - zbornik "Dante", slovenska izdaja.

27.

Benetke, 11/XI - 24

R. ISTITUTO SUPERIORE DI SCIENZE ECONOMICHE E COMMERCIALI DI VENEZIA¹⁸⁰

Dragi Moj France!

Dan za dnem sem Te čakal, ne da bi prišel k meni, ampak da si ogledaš razstavo, vsaj ruski paviljon. Bil je tu Pilon,¹⁸¹ z njim dr. Dobida¹⁸² in Jože Vidmar,¹⁸³ čul sem, da je bil tudi dr. Besednjak¹⁸⁴ - a tebe, ki sem te najbolj želel, ni bilo. Vem, da si imel ob početku solskega leta obilo dela,¹⁸⁵ da si pravzaprav sam vse vodil, a zdaj, mislim, se je naval polegel in bi se bil lahko odtrgal za dva dni. Za razstavo je prepozno: zaprli so jo preteklo nedeljo. Ali prideš vseeno na kratek oddih in pomenek? Benetke so zdaj brez tujcev, zaprte v svojo lastno lepoto, ki ima zame še večji čar. Tako rad bi se izgovoril [pogovoril] s človekom, nujnega dela imam te dni še malo in pokramljala bi o vsem, kar naju zanima. Čutim, da je s Teboj isto kot z menoj: treba je razgiba misli, treba je konfermacije lastnih idej, ki si je sami često ne moremo dati. In bojim se, da ni v Gorici nikogar, ki bi Ti nudil zvesto prijateljsko rokó in srce.

Nekaj vprašanj imam, ali kaj, ko Te ni? Pridi!

Tvoj Res Alojzij

Ali je Zvon prenehal izhajati? Kaj je z Gor. Matico in Gor. Mohorjevo družbo? Če utegneš, pošlji mi 1 izvod Almanaha I. letnik, ki jih je še nekaj v Tvoji sobi.¹⁸⁶

Kuverta. Naslov: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Favetti 11/I. Poštni žig: Venezia ferrovia / 23-24 / 11. XII. / 1924. Zadaj: tiskana glava (kakor zgoraj, le brez beneškega grba) in poštni pečat: Gorizia centro 12. 12. 24. Znamka za 50 stotink.

¹⁸⁰ Na tej šoli - višji trgovski akademiji - je bil Res izredni profesor za srbohrvaški in ruski jezik. Pesnik Stanko Vuk, ki je leta 1934 prišel na to "univerzo" in obiskoval predavanja iz političnih in

- diplomatskih ved, je tudi poslušal Resova predavanja in navezel z njim tesne stike. Pripomogel je, da se je Resu izpolnila zadnja želja biti pokopan na Sveti gori. (Podrobnejše o tem glej: Stanko Vuk, Zemlja na zahodu, Koper 1959, str. 14 - uvod dr. Lina Legiše.)
- 181 Veno Pilon, slikar (1896-1970).
- 182 Dr. Karel Dobida (1896-1964), prevajalec in umetnostni zgodovinar, ravnatelj Narodne galerije v Ljubljani.
- 183 Josip Vidmar (1895-1992), predsednik SAZU, publicist, literarni kritik in prevajalec.
- 184 Glej opombo 136.
- 185 Naval Šolarjev na šolske potrebštine v začetku šolskega leta. Bevk je vodil knjigarno "G. Carducci" v istoimenski, nekoč Gosposki ulici v Gorici.
- 186 Knjige obeh družb so redno izšle. - Res prosi za "Jadranski almanah" 1923.

28.

30/XII 1924

Dragi! - čakal sem Tvoje pismo, a ga nisem dočakal. Tudi "Zvona" od 9. številke dalje ni več. Ali ne izhaja več? Upal sem, da mi pošlješ nove knjige, ki so izšle: Goriške Matice in Moh. družbe. - Vem, da si imel oktobra mnogo dela - a novembra do srede decembra? Ali zato ne pišeš, ker prideš? Srečno! Jaz stajujem še vedno v Benetkah, S. Gregorio, 187. Tvoj

Res Alojzij

Razglednica, ki prikazuje delo Giov. Bellinija "La nuda verità". Naslov: Gospod / France Bevk / Via Carducci 7 / Narodna knjigarna / Gorizia. Datum poštnega žiga: Venezia ferrovia / 23-24 / 30. XII. / 1924. Znamka za 30 stotink.

29.

Dragi! - Konečno vsaj glas od Tebe! Za pust pričakujem Tvoj obisk. Jaz sem prost od 19-26. Pridi! - Nekaj pa Te prosim, da urediš v svojih uradnih urah. "Zvona" od avgustove štev. dalje nisem več prejel. Ti veš, kakšnega pomena je zame. Te prosim torej, da mi pošlješ vse manjkajoče številke (9-12) in pa letošnji dve! Pridi brezpogojno! Čaka Te

Tvoj Gigi 15-II-1925

Razglednica, ki prikazuje (v barvah) delo Ferruccia Scattola "Venezia - Ponte del Redentore". Naslov: Gospod / France Bevk / Via Carducci 7 / Narodna knjigarna / Gorizia. Datum poštnih žigov: Venezia ferrovia / 19-20 / 16. II / 1925. Gorizia centro D/ 17. 2. 25. Znamka za 30 stotink.

Naslovna stran Dantejevega zbornika (1921)

30.

Benetke, 22-VI-1925.

Dragi Francè!

Od samega čakanja, da se oglaši vsaj z eno besedo, mi je brada trikrat okoli mize zrastla. Ali res nimaš zame niti minute? Niti toliko, da bi odredil redno pošiljanje "Zvona" (imam le prvi 2 ali 3 številke), niti toliko, da bi prišel za dan ali poldruži na obisk in bi se dodobra razgovorila? Ali pa si hud name? Pri Bogu - oglaši se!!

Tvoj

Lojze

Dopisnica. Naslov: Gospod / Francè Bevk / Via Carducci 7 / Gorizia. Datum poštnih pečatov: Venezia ferrovia / 7-8 / 23. VII / 1925. Gorizia centro (2 A) / 23. 6. 25. 17. Znamka za 40 stotink. Dopisnica ima tiskano glavo zavoda in grb sv. Marka.

31.

[Grb Kraljevine Italije]

R. ISTITUTO SUPERIORE
DI SCIENZE ECONOMICHE E COMMERCIALI DI VENEZIA

Benetke, 15 / VII-25

Dragi moj Francè!

Ali si sklenil, da se več ne oglašiš? Poslal si mi Zvon in s tem opravil svojo dolžnost. In vendar sem pričakoval vsaj kratko pismo. V kolikor me spomin ne varja, ti ravnateljstvo knjigarne v tem mesecu ne jemlje preveč časa... Ali pišeš noč in dan?

Poslušaj me: v soboto in nedeljo je tu velik praznik. Ali bi ne mogel priti za dva dni k meni? Tako rad bi se pomenil s Teboj. Pridi! Pričakujem Te z vso gotovostjo. Okrog 23. t. m. se pa z Dino¹⁸⁷ popeljem na Srpenico. Pridi!

Tvoj
Lojze

S. Gregorio, 187

Kuverta ni ohranjena.

187 Dina Res - Frosali - Piacenti, Resova žena.

32.

Srpenica, 29/VII. 25

Dragi moj!

Sem tu in Te čakam! Prinesi, če moreš, julijsko štev. Zvona in pa prevod Cankarjevega "Hlapca",¹⁸⁸ me zanima. Pridi čimprej.

Tvoj Res Alojzij

Razglednica, Fotografija: V Koritih pri Tolminu - presso Tolmino. Naslov: Gospod / France Bevk / Via Carducci, 7 / Gorizia. Datum poštnega pečata: Serpenizza Friuli 29. VII. 25. Gorizia centro Friuli / 29. 7. 25. 20. Dve znamki po 20 stotink.

¹⁸⁸Težko je reči, kateri prevod Cankarjevega "Hlapca Jernea" ima v mislih Res, to pa zato, ker sta se v istem letu (1925) pojavila kar dva prevoda. Prvemu je bil avtor Giovanni Lorenzoni. Knjiga je izšla v Gorici pri Paternolliju v mali osmerki (17,3x12,2) z naslovom "Il servo Bortolo e i suoi diritti", drugemu pa sta prevajavca Ivan Regent in G. Sussek. Ta poslednji prevod je izšel pod rahlo različnim naslovom ("Il servo Bortolo e il suo diritto"), in sicer v Trstu pri Casa editrice "Parnaso" (tip. Moderna M. Susmel & Co.) Izšli sta pravzaprav dve izdaji tega tržaškega prevoda: ena je namreč bibliofilska, ostevilčena ter z Bambičevim ilustracijami.

33.

Benetke, 22/IX 25

Dragi moj Francè!

Na Srpenici sem Te zaman čakal, kakor sem zaman čakal na Tvoje pismo. Kako to, da nisi prišel? Ali naj Te čakam tu potem, ko bo šel mimo pričetek šol? Pridi, da se spočiješ in da mi napraviš veliko veselje!

Prof. Debevec mi piše, da je poslal 13. okt. 1923 na Tvoj goriški naslov *zame* Vodnikovo "Povjest hrv. književnosti",¹⁸⁹ ki jo rabim kot vsakdanji kruh. Ti najbrže nisi vedel, da je delo moje, Debevec¹⁹⁰ (ki sem ga v Ljubljani videl) me ni obvestil in odtod skrb in strah. Te prosim, pošlj mi ga čimprej z zadnjo štev. Zvona. In povej, kdaj prideš!

Tvoj Gigi

S. Gregorio, 187

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Via Carducci, 7 / Libreria Nazionale / Gorizia. Poštna žiga: Venezia ferrovia / 22-23 / 22. IX/1925. Gorizia centro (2A) / 23. 9. 25. 12. Znamka za 40 stotink. Dopisnica ima tiskano glavo zavoda in grb sv. Marka.

¹⁸⁹ Branko Vodnik: Povijest hrvatske književnosti, I. dio, Zagreb, Matica Hrvatska 1913.

¹⁹⁰ Jože Debevec (1867-1938), duhovnik, prevajavec "Divine Commedie".

34.

Benetke, 19/IX. 25

Dragi!

Sestra¹⁹¹ mi piše, da niti ne veš, kako je naslov knjige, ki mi jo moraš poslati. Ne vem, ali se briješ norca ali pa si res pozabil. Hočem verjeti prvo; tu imaš naslov: *B. Vodnik "Povjest hrvatske književnosti"* izd. Matica Hrvatska.¹⁹² Ti veš, kaj je knjiga meni, zato Te rotim, da je končno poiščeš in mi jo nemudoma pošlješ! - "Zvona" si pozabil poslati mi 8. številko, priloži še publikacije Gor. Matice in oglasi se čimprej!

Tvoj Res Alojzij

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Via Carducci 7 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 19. XI/1925. Znamka za 10 stotink.

191 Gusti Res-Trebše.

192 Glej opombo 189.

35.

Lido, 3. I. 1926 [pravilno: 3. II.]

Dragi!

Končno si se odločil! Zvezo z Lidom¹⁹³ imaš celo noč (od 22.40 do 6.40 zjutraj vsako uro). Toda piši mi *ekspresno karto*, da Te pridem čakat na kolodvor, tako pojdeva skupaj na Lido. Ker hiša se nima hišne številke, bi jo sam tudi težko našel. Toda sporoči mi *natančno*, kdaj prideš, da ne bom zaman hodil na kolodvor.

Tvoj Gigi

Prinesi s seboj "Zvon".

Dopisnica. Naslov: Gospod / France Bevk / Via Carducci, 7 / Gorizia. Poštna žiga: Venezia ferrovia / 22-23 / 3. II./1926. Gorizia centro Friuli / 4. II. 26. 6. - Res se je v datiraju očividno zmotil, da je zapisal januar, namesto februar, za kar govorita oba poštna pečata.

193 Res si je bil kupil na Lidu hišo v Via Duodo. Glej še naslednje pismo št. 36.

36.

Benetke, 19 X. 25

Dragi Francè!

Dr. Debevec¹⁹⁴ mi piše danes, da je končno iztaknil, kje se nahaja "Povjest hrvatske književnosti". Zakaj mi nisi tozadenvno odgovoril, ko sem Ti pisal: vsaj pomiril bi me bil! Vem, da si v knjigarni čez mero zaposlen, saj je pričetek šolskega leta, a dve vrsti bi mi le utegnil napisati. Čakal sem Te zaman vse pretekle tedne. Ali res nočeš priti.

Ali veš, da sem po dveletnem iskanju našel stanovanje in da se o Božiču preselim na Lido?¹⁹⁵ Do zdaj nisem še okusil sladkost doma, svoje sobe in komaj čakam, da se življenje po mebliranih sobah konča, kjer nisi gospodar in nisi niti trenutek sam. Tedaj prideš? Da molčim kot grob, boš uvidel: zbrati moram s trudom par tisočakov, da zmorem ogromne stroške.

Piši, pošlji mi knjigo in Zvon čimprej!

Tvoj Gigi

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Carducci, 7 / Libreria Nazionale. Poštni žig: Venezia ferrovia / 14-15 / 20.X / 1925. Znamka za 60 stotink. Na hrbtni strani žig: Gorizia centro (2 A) 20. 10. 25. 2.

194 Glej opombo 175.

195 Glej opombo 193.

37.

Firenze 21/XII. 25

Predragi!

Ali si mi poslal, kar sem Te prosil? (Na razsvitu in Povjest).¹⁹⁶ Na Štefanovo sem zopet v Benetkah in če boš januarja le količaj utegnil, pridi! Blagoslovljene praznike Tebi in Tvojim!

Tvoj Gigí

Dina Resova.

Razglednica. Naslov: Gospod / France Bevk / pisatelj / Gorizia. Poštni pečat: Firenze ferrovia / 20.-2. / 22. XII. 1925. Znamki za 40 stotink. Razglednica predstavlja: Firenze - Cortile del Bargello.

196 Glej opombo 189. "Na razsvitu". Iz ohranjene korespondence ni razvidno, da bi bil Res prosil Bevka tudi za to delo. Utegnejo pa manjkati še kakšni Resovi dopisi.

38.

Lido, 31 - I - 1926

Predragi!

Januar je minil, a Tebe ni bilo. Čakal sem Te vse dni in ker ni bilo Tvojega pisma, sem bil prepričan, da prideš. Ali boš kaj prost za pust? Jaz imam par dni počitnic; pridi!

Ali se še spominjaš, da sva se menila o mojem prevodu Fioretov¹⁹⁷ za Gor. Matico? Ti si mi bil že napol obljudil, posebno ker si obljudil letos knjigo o sv. Frančku.¹⁹⁸ Skliči torej takoj odbor,¹⁹⁹ da definitivno sklenete o tem: čas beži in jaz moram vedeti, kdo delo priobči. Stavim sledeče pogoje:

- 1) Knjigo ilustrira Tone Kralj (vinjete in platnice - risba ali lesorez).²⁰⁰
 - 2) Poleg daru članom naj se tiska na dobrem papirju še 1500 izvodov za knjižni trg, od katerih dobim 10% za vsak prodan izvod.
 - 3) Honorar (1500 Lir) dobim takoj, ko izvršim rokopis in to najkasneje 30. junija t.l.
 - 4) Prevodu dodam obširen uvod in opombe na koncu dela.²⁰¹
- Vidiš, da so pogoji skromni za to klasično delo srednjeveške literature.

Čakam Tvoj odgovor in pa pogodbo *najkasneje do konca prih. tedna*. Stori vse, da se bo vse hitro rešilo. Vem, da bi mi Splošna knjižnica²⁰² plačala skoro dvojen honorar: a moja misel je na tej strani²⁰³ in rad bi, da bi delo tu izšlo.

Še enkrat: pridi čim prej Ti je mogoče!

Tvoj Res Alojzij

Naslov: Lido di Venezia,
Via Duodo.

Ali je "Zvon" že izšel?

Kuverta ni ohranjena.

197 Točnje "I Fioretti di San Francesco", ki jih je Res kot "Rožice svetega Frančiška" izdal leta 1927.

198 Bevkovo delo "Brat Francišek", ki ga je pisatelj napisal v goriskih zaporih. Doživel je izreden uspeh zaradi takratnega splošnega vzdušja ob frančkovskem jubileju, tako da je bilo prav kmalu razprodano in izšlo v ponatisu.

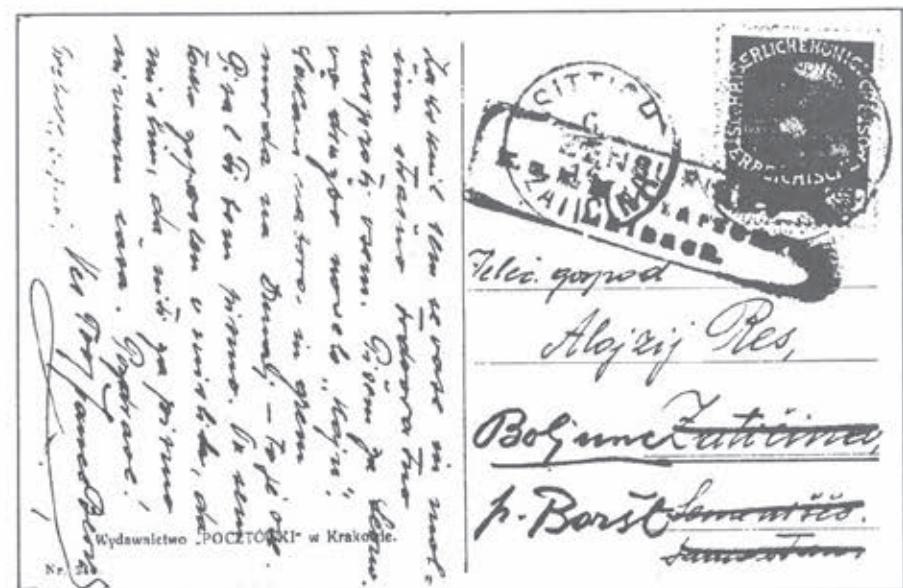
199 Goriške Matice. Knjiga potem ni izšla pri Goriški Matici, pač pa pri Nasi založbi.

200 Oprema in ilustracije (cinkorezi in ne risbe ali lesorezi, kakor piše Res) na posebnih prilogah so res delo Toneta Kralja. Ti podatki nam pričajo, da do januarja 1926 Kralj se ni imel - kakor tudi ne Res - točne predstave o likovni podobi knjige. Bila sta morda le domenjena za ilustriranje. Res je gotovo zelel imeti tudi vinjete in morda umetniško, ne le grafično oblikovane platnice kakor so v resnicici.

201 Uvod z naslovom "Aški ubožec" obsega 5 strani, opombe, zadaj, dve in pol strani ter se eno stran in pol zajema "Nekaj frančiškanske bibliografije".

202 Serijska publikacija (šteta knjižna zbirka) Zvezne tiskarne in knjigarne v Ljubljani, nekaka slovenska "reclamka". Zbirka je začela izhajati leta 1923 in je do Resovega sporočila v tem pismu štela že nad 50 zvezkov. Močno so bili zastopani prevodi iz svetovnih slovstev.

203 Na Primorskem.

France Bevk piše Alojziju Resu (3. 7. 1916)

39.

Lido, 6/III-1926

Predragi!

Dobil sem Tvojo karto, kjer mi poročaš o uspehu Tvoje drame,²⁰⁴ kakor ga še nisi doživel. Ko sem Tvoje delo zadnjič prebral, nisem dvomil o njenem oderskem uspehu. A vzrokov zato nisem videl, v notranji vrednosti dela samega, pač pa v raznih primesih, nebistvenih in deloma tudi neumetniških. Ko prideš prihodnjič sem, prinesi delo zopet s seboj, in pokažem Ti vsa mesta, ki morajo vplivati na lačen publikum, in pri tem se tako neizbirčen in nekritički kot je goriški. Svetoval sem Ti, da delo stisni, če Te že snov tako mika, na eno samo dejanje, ali, kar je še po mojem mnenju najbolje, v dobro zasnovan roman naše zemlje, to je kakega gorskega kota ali lame, kjer navidez tako tihov življenje večkrat plane v strašen ogenj. In to še posebno zato, ker v Tvojem novem realističnem načinu ustvarjanja zemlja in milje igrata tako važno vlogo. Vzemi samo Ruse v roke, pa boš videl, kaj mislim, in da pravo mislim. Karto si mi napisal pod trenutnim vplivom in nihče je ni bil bolj vesel kot jaz, a ne bi bil Tvoj prijatej, ko bi Ti iskreno ne povedal svojega mnenja: drama, taka kot je - je slaba. Ali vso predelati in izločiti iz nje vse, kar je nedramatskega in neumetniškega, ali pa jo prelit v roman.²⁰⁵

Rad bi prebral še enkrat Tvojo povest v lanskem "Ženskem svetu",²⁰⁶ a Te prosim, da malo potrpi; Stelè me tišci za Dom in svet,²⁰⁷ prevod Fioretov²⁰⁸ je

nujen, a poleg tega še pregled in popravljanje Kraljevega prevoda na laško "Pohujšanja v dolini Šentflorijansk".

Poročilo o "I nostri quaderni" za DiS.²¹⁰ je že gotovo, čakam le še številko o Župančiču,²¹¹ da bo vse v redu.

Glej, da se kaj kmalu oglasiš! Doma in Sveta letošnje številke še nisem prejel. Rad bi bral Twojo povest,²¹² a moram potrpeti.

Bog s Teboj!

Tvoj Res Alojzij

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk. / Gorizia Via Carducci, 7. Datum postnega pečata: Venezia ferrovia / 14-15 / 8. III./1926. Znamka za 60 stotink. Pečat goriške poste na hrbtni strani kuverte nečitljiv.

²⁰⁴ Gre za dramo v štirih dejanjih "Materin greh", ki je bila uprizorjena v Gorici 27. februarja 1926, kasneje predelana v igro z naslovom Krivda. Delo je Bevk še predeloval in mu dal končno obliko za premiero v počastitev svoje sedemdesetletnice v Novi Gorici 17. septembra 1960. Prvotni naslov tega dramskega teksta se je glasil "Sence greha. Drama v treh dejanjih."

²⁰⁵ Iz dramskega besedila je zdaj pod vplivom tega Resovega pisma nastal prvi zapis povesti, ki jo danes poznamo pod naslovom "Krivda", a ki je spočetka nastajala pod naslovom "Skrivnost" (rokopis v Bevkovi zapuščini obsega 6 solskih zvezkov; na drugem zvezku je označena še s tretjo varianto naslova "Skrivnost trojice"). Bevk je o tem menil, "da se spet pozna, da je bila [povest Krivda] iz slabe drame narejena. Nasvet je bil pameten: povest je boljša od igre." (Bevkova osebna izjava avtorju te opombe leta 1968. Prim. tudi Koblarjeve opombe v Bevkovih Izbranih spisih, 4. knjiga, Ljubljana 1955 ter M. Breclj: Gledališki list Gorisko gledališče 1960/61, št. 1 ter Gledališki list Primorsko dramsko gledališče Nova Gorica št. 5. Sezona 1970/71 - 8/3 premiera.

²⁰⁶ Res misli na povest "Ubožica", ki je izhajala v Ženskem svetu III/1925 v 11 številkah.

²⁰⁷ V tem letniku (1926) je DS prinesel izpod Resovega peresa le dva krajsa zapis, glej pod opombo 210.

²⁰⁸ Glej opombo 197.

²¹⁰ V 6. št. DS 1926 sta pod poglavjem "Beležke" dve Resovi poročili: "Novi prevodi naših del v italijanščino" ter "Italijani o Župančiču". V prvem Res poroča o Giustijevem prikazu Bevka v reviji "I nostri quaderni" (leto II/1925, 202-203). V naslednjem letniku iste revije (III/1926, str. 8-14) pa je Giusti prevedel dve Bevkovi črtici: "Most samomorilcev" ter "Rablji".

²¹¹ O Župančiču so prinesli "I nostri quaderni" Giustijev zapis v letniku I/1924, str. 317-324.

²¹² Bevk je v tem letniku DS (1926) objavljaj Julijana Severja.

40.

4. oktobra 1926

Da Ti nisem odgovoril takoj, ni bila kriva moja lenoba, marveč razstrgani dnevi, ki sem jih prebil. A tem več sem mislil nate s toploto prijatelja. Zame ta beseda ni prazen zvok in ne napišem je, če naj ne znači, kar je bil nje prvotni pomen: občevanje duha z duhom, duše z dušo v vseh najvažnejših, najlepših in najbridkejših urah in za zvestobo srca. Če se ozrem po ljudeh, ki sem jih toliko spoznal, čutim, da si mi najblížji in najdražji od početka. Kdaj je že bilo to? In kaj je življenje naredilo iz naju? A vendar ga blagosavljava oba.

Kar mi poročaš o Lukežiču,²¹³ sem skoraj pričakoval, kljub temu, da sva ga

oba še previsoko cenila. Bodи neizprosen. Ali imaš pogodbo? Ako ne, pritisni ga moralno potom javnega mnenja. Če se koga boji, če je kje strahopeten, je pred neimenovanim, brezimnim, živalsko režečim "javnim mnenjem". - Kam si se ogledal? S Ščekom²¹⁴ zadnjič nisva nič govorila, a ga bom potopal, ko pridev koncem tega meseca v Gorico. Nisem brez upanja, če se tudi zavedam vseh težkoč. Bilo bi zato idealno delo.²¹⁵ Bog daj!

Iz Ljubljane si prišel razočaran? Verjamem, le žal mi je, da nisi videl razstave.²¹⁶ Bila je, pravijo, izredno poučna tekma vseh upodabljalajočih moči, kar jih zmoremo. Jakopic²¹⁷ in Tratnik,²¹⁸ ki sta razstavila v oddelku mladih, sta s temile odnesla prvenstvo. Tako vesti, ki sem jih prejel. Da pa se vse mesto ob Cankarjevem škandalu²¹⁹ ne more in noče pomiriti, je umevno, sicer bi Ljubljana ne bila Ljubljana. Vedno težji se mi zdi Cankarjev položaj. Ne le da se je izključil iz naših²²⁰ vrst (kdor mu je bil pravi prijatelj prej, mu je ostal tudi poslej), a vstopa nima tudi tam, kjer bi ga pravzaprav z brezkonfesionalno vizitko moral imeti. A vse to bi ne bilo nič in brez pomena, v primeri s tem, kar sam trpi. Vse bi razumel, ko bi ga bila zagrabil strast, katerakoli: telesna ali duševna. A obe sam zanika na skoro bolestno ciničen način. Smili se mi (pri tem se ne smem spomniti na njegov obraz), in težko mi je, če pomislim na njegove besede, ki jih je rekел Steletu:²²¹ "Ne morem več nazaj; če je enkrat človek na poševni ploskvi, gre samo navzdol". Vsi, ki jim je vera zmisel življenja, bi morali moliti zanj...

Ti delaš ko po navadi? Vse preteklo poletje nisem prejel za nobeno knjigo in za nobeno revijo: od jutra do večera sem se gnjavil za kruh, da vsaj delno poplačam svoj dolg.²²² In v duši me žeja in skeli praznотa. Če sedaj primem za berilo ali za pero, me vsaka misel boli, me vsak lep stavek razvname ko vročicajetičnika. Ti poznaš to. Koliko časa bo še trajalo, da se najdem nazaj. Želim si jesenskih dni, ko bom sam, sam na tem otoku, v tej sobi, ki mi je tako draga. - Kdaj prides? To soboto mislim za dan ali dva v Bolzan,²²³ da se vsaj malo razvedrim. Pisi!

Tvoj Gigi

Ne zabi na "Zvon".

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Carducci, 7 / Libreria Nazionale. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 12-13 / 5. X/1926. Znamki za 30 stotink. Na hrbtni strani kuverte žig: Gorizia centro / 5. 10. 26. 19.

²¹³ Ludvik Lukežič (1881-1963), goriški tiskar in založnik. Do nesoglasij je prišlo pri vodenju Narodne knjigarne "G. Carducci", kjer je bil Bevk za ravnatelja v letih 1923-1926.

²¹⁴ Virgil Šček (1889-1948), glej opombo 136.

²¹⁵ Kakšnc namene je imel Bevk, ko je zaposljal Narodno knjigarno, bi bilo danes težko ugotoviti. Vse kaže, da je mislil na Ščekovo pomoč. In tu se mu Res ponuja za posredovalca. Toda Bevkovi nacrti in zelje niso mogli biti uresničeni, ker je Bevk odšel v Trst k Edinosti, katere dopisnik in sodelavec je bil že vsa leta v Gorici.

²¹⁶ Res ima v mislih razstavo Ljubljana v jeseni, ki je bila v okviru Ljubljanskega velesejma. Glej članek v DS 1927, str. 156-158.

²¹⁷ Prim. opombi k pismu 8 in opombo 81.

- 218 Glej opombo 17.
 219 Resov stavek meri na umik dr. Izidorja Cankarja iz duhovniških vrst (prim. kaj o tem piše Stele v ponatisu Uvoda v likovno umetnost, 1959; Koblar v opombah k "Leposlovje - Eseji - Kritika 1968"; DS o "izstopu iz katoliške cerkve", letnik 1926, str. 224).
 220 naših: katoliškega svetovnega nazora.
 221 Franc Čeple (1866-1972), umetnostni zgodovinar, velik priatelj Bevka, Resa, Izidorja Cankarja in sopotnikov.
 222 Nakup hiše v Benetkah.
 223 Bocen (it. Bolzano).

41.

Lido, 13/-XII. 26

Predragi!

Dolgo čakam glasu od Tebe, pa ga le ni. Kako si uredil za v bodoče?

Moje delo²²⁴ je zastalo. Ko bi že moral dati "imprimatur" za prve tri pole, me je popadla negotovost²²⁵ in poslal sem jih Brezniku²²⁶ v pregled. Od tedaj ni ne duha ne sluha od nikoder. Kaj tiskarna²²⁷ ne posluje več? Kaj se je zgodilo? Upal sem, da bom s "Fioretti" za Božič gotov, tako se zavlečejo najmanj za mesec dni.

Kaj delaš novega? Pošlji mi "Zvon" in bodi prisreno pozdravljen!

Tvoj Gigi

Naslov na kuverti: Signor / France Bevk / Libreria Nazionale / Via Carducci, 7 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 13. XII/1926. Na hrbtni strani kuverte: Gorizia centro (2 C) / 14. 12. 26-7. Znamka za 60 stotink.

224 Prevod Rožic sv. Frančiška.

225 Glede prevajanja.

226 Dr. Anton Breznik (1881-1944), slovenski jezikoslovec. Res je to Breznikovo pomoč takole označil ob koncu knjige: "Pri pregledovanju korektur mi je prijateljsko pomagal dr. Anton Breznik, za kar mu tu izrekam prisrčno zahvalo."

227 Katoliška tiskarna, ki je Rožice tiskala.

42.

20/V-27

Dragi!

Kdaj prideš? Morje sicer še ni pretoplo. Koncem tega meseca končam šolo. Potem sem prost. Prinesi s seboj kaj novih knjig. Morda kak svoj rokopis! Pozdrav nas vseh!

Tvoj Res Alojzij

Barvna razglednica (Venezia - Rio del Carmine). Naslov: Gospod / France Bevk / presso Biteznik / Via Rastello / Gorizia. Poštni žig: Venezia ferrovia / 22-23 / 20. V/1927. Znamka za 40 stotink, priložnostna, ob VII centenario francescano.

Osmrtnica Alojzija Resa (1936)

43.

Benetke, 5/VI-27

Dragi France!

Na Tvoje zadnje pismo sem čakal še da mi pošlješ svoj novi roman, kot si pisal. A do danes ni prišlo še nič in najbrže ga nisi še dokončal.²²⁸

V splošnem se z načrtom o popravi "Ubožice"²²⁹ strinjam. Možu moraš dati par lepih potec, ako hočeš, da se roman dvigne do etične višine, ki je sedaj nima. Kajti po mojem bi moralo biti delo vse več nego povest zapeljane dekllice z nebistvenim obeležjem narodnostnega nasprotja. Poklican si, da ustvariš roman, kjer se v dveh preprostih bitjih odigra vsa tragika dveh etničnih svetov, dveh čustvovanj, dveh mišljenj, ki sta sama zase sad stoletne narodne duševnosti dveh v bistvu tako različnih narodnosti. On in ona morata biti dva tipa, dva predstavnika teh narodnosti, z vsemi dobrimi in slabimi platmi, ki v intimnem življenju morajo

nujno privesti do poloma, ker nista višje izobražena in kot taka ne zmoreta novelirati ta nasprotja in dorasti v bogato življenje, ki pa more biti le izjema in ne pravilo. Govorim Ti iz izkustva: jaz bi danes ne hotel drugače storiti, kot sem storil pred tremi leti²³⁰ v Florenci, zato ker imam ženo z globokim čustvovanjem, izredno inteligenco, ki sama jasno loči vse, kaj je dobro in kaj ne, kaj naju loči in kaj naju druži in oba stremiva dati si najboljše, kar izvira iz najine etnične pri-padnosti. Zato sva bogata. A to je slučaj, to je izjema, in jaz bi bil prvi, ki bi se protivil posloševanju svojega koraka.²³¹

V ta široki globoki *cloveški* okvir bi hotel, da postaviš svoj roman, in iz njega ustvarisš delo, kakor ga naše slovstvo še nima in tudi drugi ne, kolikor vem (Čehi le par poizkusov). Tu bi se ti izplačal ves trud pri preustvarjanju: *tip* slov. dekleta - *tip* ital. fanta-moža, ki se v dobri veri združita, a ju nasprotja njih samih kot starogrška "nemeza" dovedejo preko njih volje v prepad razbitega življenja. Ogródje "Ubožice"²³² lahko ostane, a v tega (prečrtano) moraš vzidati novo stavbo, ki mora biti ena Tvojih najlepših, ako ne doslej najlepše delo!

Misli o tem, in ko prideš, se dodobra pomeniva.

Vesel sem, da so Ti "Rožice" všeč. Posebno Kraljeve ilustracije so izredno lepe: niso ilustracije v navadnem smislu besede, ampak paralelno upodabljanje in samostojno doživetje umetnika, ki je po duševnosti tako soroden Frančiskovemu svetu. Tudi v Florenci, kjer so ti 'cinkorezi' razstavljeni v "Mednarodni razstavi ujedkovin", vzbujajo veliko zanimanje.

Ti ne ves, kako Te čakam in morda si želiš tudi Ti k meni, da preživiva zopet par dni tako, kot jih znava le midva. Pridi kadar hočeš, a uredi tako, da ostaneš najmanj osem dni, in si s kopanjem tudi zdravje utrdiš. Prinesi s seboj vse, kar veš, da me zanima, poleg tega še Ivana Bloch-a,²³³ 3. in 4. in 5. zvezek "Našega glasa" in kar je še takega.

Da si mi iskreno pozdravljen od obeh

Tvoj

Res Alojzij

Prinesi s seboj tudi kopalne hlače!²³⁴ Vožnja v Benetke je polovična! Reci na postaji, da gres na letovišče in ker ostaneš najmanj osem dni, ti morajo dati polovično karto!

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk. / presso sig. Bitenik / Via Rastello. N. ? / Gorizia. Poštni zig: Venezia ferrovia / 8-9 / 6. VI/1927. Znamka za 60 stotink. Na hrbtni strani kuverte: nečitljiv zig, le datum: 6. 6. 27.

228 Iz kasnejšega dopisovanja (glej pismo št. 44) je mogoče razbrati, da gre tu za 1. del trilogije Znamenja na nebu, Krvari jezdenci.

229 Glej opombo 206.

230 Ko se je poročil z Italijanko Dino Piacenti (20. aprila 1924).

231 Gornjim čudovito lepim izjavam o ženi Dini velja na tem mestu citirati vsaj nekaj stavkov iz spominov, ki jih je komentatorju pričujočih Resovih pisem napisala g. Dina Frosali vdova Res

leta 1966. "L'ho amato immensamente, fino all'ultimo giorno della sua vita, gli sono stata sempre fedelissima, anche col pensiero. Non so se il nostro matrimonio si sarebbe dovuto fare. In ogni modo, se c'è stata della sofferenza, per cause spirituali, nobili, non meschine, non rinnego gli anni che gli ho dato la mia vita e lo ritengo ancora, a trent'anni dopo la sua morte, l'uomo più interessante che ho conosciuto... Forse lui aveva un'anima di artista che si nutriva di lontananza..." (pismo last M. Brecija).

232 Glej opombo 197.

233 Bloch Iwan, pisal pod pseudonimom Evgen Dühren (1872-1922), nemški znanstvenik, ki se je ukvarjal s problematiko spolnosti. Bevk je v svoji knjižnici imel več knjig s tega področja, tudi sodno-medicinskih, ki jih je "konsultiral", ko je njegovo pisateljevanje trčilo na takо problematiko.

234 Bevk je Resa obiskal. "Kopala sva se, se sprehabala po mestu, obiskovala galerije" (Bevkova izjava piscu opomb leta 1968).

44.

Lido, 30/VI - 27

Predragi!

Pa bi le bil ostal še par dni! Saj sva se komaj privadila - ko Te ni bilo več.

Hvala Ti za knjige. Pregledal sem obe. Prevod Dostojevskega²³⁵ se mi zdi zvest, a jezik šepa in ni brez slovničnih pogreškov. Te platnice bi bil izbral za svojo knjigo: so okusnejše od "Kresne noči".²³⁶ Zbornik ima prelepo opremo,²³⁷ a razen Tvojega članka²³⁸ in pa Slavčevega,²³⁹ prenostranski in suh. Če "Luč"²⁴⁰ ne stori drugega, ko da natisne dobre knjige in da podrega nekoliko v goriški krog - je mnogo storila. Zakaj si pokopal Našo založbo?²⁴¹ Pustil bi jo pri življenju!

Ali si že predelal roman?²⁴² Kak naslov si mu izbral? ne zabi dati *slov.* ozadja, to je, oris našega ljudstva! Ali ti je naslov "Črni jezdinci"²⁴³ všeč?

Če vidiš Kralja,²⁴⁴ reci mu, naj se oglesi. Te dni mu pošljem nakaznico Mesarja²⁴⁵ za "Rožice". Tudi na izvod Urbanaza²⁴⁶ ne zabi. Pa "Edinost"²⁴⁷ mi pošlji, če je prinesla Tvojo oceno.

Prilagam Ti fotografije. Uspele niso preveč, a so lep spomin.

Vračam Ti pozdrave svoje žene in gospodične!

Tvoj Lojze

Ali znaš za Ščekov naslov?

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Rastello 19/III. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 12-13 / 1. VII/1927. Na hrbtni strani kuverte pa goriški: Gorizia centro / 1. 7. 27. 21. Znamka za 60 stotink

235 I. Dostojevski, Fedor Mihajlovič: Tuja žena in mož pod posteljo. Iz rusčine prevedel C(iril) Cej. F. M. Dostojevski: Spisal France Bevk. Trst, Knjižna družina Luč 1927; 2. Poljudnoznanstveni zbornik Luč I. Uredil Lavo Čermelj. Trst, 1927. Opredmil Lojze Spazzapan.

236 Težko je tu presoditi, kaj Res s temi besedami misli. Platnice - ovitek - Dostojevskega so si skoraj enake oziroma enake platnicam Kresne noči, le da so prve v modri barvi, druge pa v rahlo rumeni. Ovitka se razlikuje tudi po velikosti črk. Vse ostalo pa je docela enako.

- 237 Opremil Lojze Spazzapan.
- 238-239 Bevk je prispeval pregled "Slovenske knjižne izdaje v Italiji", od 1918 do 1926 (str. 53-70), medtem ko je S. Slavec (pseudonim za Andreja Budala) napisal članek "Nekaj italijanskih glasov o Južnih Slovanih" (str. 53-70). Gotovo pa je Res v tej sodbi krivčen ostalima dverma pri spevkom: L. Čermelj, "Politično-upravna razdelitev Julisce krajine v razvojnem pregledu do 31. maja 1927" ter Čokovemu: "Korporativni red".
- 240 Književna družina "Luč" je bila ustanovljena na pobudo Trzačanov. S tem se je del založniške dejavnosti, s katero se je ponašala Gorica, prenesel tudi v Trst. Namen "Luči" je bil nuditi primorskim Slovencem čimveč slovenskega čtiva. V načrtu sta bili po dve seriji knjig na leto, tri knjige spomladni, a tri v jeseni. Vsaka serija naj bi prinesla po eno izvirno povest, po en prevod, po možnosti iz slovanskih slovstev, in zbornik "Luč" s članki, ki naj bi obravnavali v prvi vrsti pereča vprašanja Julisce krajine. Izdajateljica in založnica je bila tiskarna "Edinost" (po Bevkmu).
- 241 Resove besede merijo na podatek v zborniku Luč I., str. 60. Toda že Resov način stavka: "...pustil bi jo..." kaže, da je bilo to resnica. Vendar jo je Res le hotel imeti na vsak način "živo", saj je naslednje leto izdal Rožice pod njeno firmo!
- 242 Glej opombo 228.
- 243 Naslov, ki mu ga tu Res ponuja, je Bevk le rahlo spremenil: iz "črnih" jezdecev je napravil "krvave".
- 244 Toneta Kralja, ki je Rožice opremil in ilustriral.
- 245 Težko je reči, kaj naj bi ta stavek pomenil. Morda gre tu za kak honorar ali plačo, ki ga je nakazala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, ki je knjigo sprejela v zalogo in katere predstavnik je bil Mesar. Primerjaj še pismo 71, ki govorji za tako tolmačenje. Morda pa je to mišljeno kot naročilo.
- 246 Umberto Urbanaz, kasneje Urbani (1888-1967), dalmatinski in kasneje tržaški slavist, ki se je veliko ukvarjal z jugoslovanskimi pesniki in pisatelji ter jih prevajal. Resovo opozorilo verjetno pomeni, naj ne bi Bevk pozabil dati 1 izvod Rožic Urbaniju v recenzijo.
- 247 Bevkova recenzija je izšla v Edinosti.

45.

Lido, 4/VII. [1927]

Dragi France,

Prilagam Ti še nekaj odtisov fotografij.²⁴⁸ Če jih rabiš še več, kar piši mi!Ali si predelal svoje delo?²⁴⁹ Pa mi piši, kako in kaj in tudi tobaka²⁵⁰ mi poslji - nimam več niti "paketca".²⁵¹

Ali si še čutil ono slabost? Pazi se in se spočij!

Tvoj Gigi

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Rastello, 19/III. Poštni žig: Venezia ferrovia / 16-17 / 4. VII/1927. Znamka za 60 stotink. Pečat (goriški) na hrbtni strani nečitljiv. Pismu so priložene 3 fotografije (2 x Bevk z Resom, enkrat Bevk sam), format 6,5 x 4,5.

248 Ohranile so se fotografije Bevka in Resa v kopalnih hlačkah na beneški plazi.

249 Glej opombo 206.

250 Res je kadil tako imenovani "trinciato dolce", boljši tobak, ki so ga prodajali do Vidma, niže pa ne.

251 Zavitka.

46.

19/VIII - 27.

Predragi!

Iz letargije sem se sedaj zbudil, ko grem k Tratniku.²⁵² Več, ko se vrnem.Tvoj
Gigi

Razglednica (115. Venezia. Museo Correr. Due cortigiane veneziane - Carpaccio). Naslov: Gospod / France Bevk / pri g. Bitčnik / Gorizia / Via Rastello 19/II. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 4-5 / 20.VIII/1927. Znamka za 30 stotink.

252 Po vsej verjetnosti je bil Tratnik za kak čas v Benetkah. Tratnikovih obiskov, tako v Firencah kakor kasneje v Benetkah, se spominja tudi g. Dina Resova v zgoraj citiranih spominih.

47.

25/X - 27

Predragi!

Ali si prejel karto s pozdravom Giustija?²⁵³ Ustavl se je pri meni dva dni in veliko sva se menila o Tebi.

Kdaj prideš? Čakam Te že nestrpno! Da si mi iskreno pozdravljen.

Tvoj Gigi

Prilagam sliko, kjer si Ti najbolj fejst!

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Rastello, 19. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 25. X/1927. Znamka za 50 stotink. Na hrbtni strani kuverte goriški pečat: Gorizia centro (2 B) / 26. 10. 27. -8.

253 Wolfgango Giusti, italijanski slavist, roj. 1901. Prevedel je iz slovenščine med drugim Cankarja in tudi nekaj Bevkovih črtic, ki jih je objavil v reviji "I nostri quaderni".

48.

Fir. 26/XII - 27

Dragi!

Na vse moje klice nisi odgovoril. Ali si mi poslal domov²⁵⁴ tisto reč ali mi jo pošlješ *ekspresno sēm*? Ali si mari bolan? Vsaj odgovori mi!

Ali je za božič kaj izšlo? Sedi in napiši mi dolgo pismo! Tu dežuje neprestano

in človek je obsojen med štiri zidove. Vrnem se 2. jan.

Blagoslovljeno Novo leto!

Tvoj
Res Alojzij

Razglednica (Firenze. Dintorni - La Certosa - Panorama del Convento). Naslov: Gospod / France Bevk / pri Bitčnik / Via Rastello, 19 / Gorizia. To besedilo je bilo kasneje prečrtnano, zraven pa pripisano: Fermo posta Trieste. Poštni žig: Firenze ferrovia / 15-16 / 26. XII/1927. Znamka za 30 stotink. Dodani sta - kasneje - 2 znamki kazni za 5 in 20 stotink. prek pa žig tržaške pošte Trieste centro. Tudi na sprednji strani je žig: Trieste / 29. XII. 27. 21.

254 V Benetke.

49.

Lido, 25/I - 1928

Dragi!

Prejel sem vse, kar si mi poslal. "Tujci"²⁵⁵ so za moj namen dobrí - skrajšal jih bom in nekoliko popravil. Pošli mi čimprej nadaljevanje. A trud ne sme biti zastonj: priobči vse skupaj v "Edinosti" s pseudonimom;²⁵⁶ za naše buržuje čisto tečna hrana. Zbornik "Luči" sem pregledal: Širokov²⁵⁷ članek bi bil dober komaj za časnik, tako je slab in nesmiseln. Na Te sem se pa razjezik, ko si k "Rožicam" dodal čisto brezpotrebno: samozaložba.²⁵⁸ Že lani si "Našo založbo", tega najdražjega najinega otroka, ki je vsem napoti in vendar potreben, pokopal in zagrebel. Ali iz ljubezni do resnice in "znanstvene dognanosti"?²⁵⁹ Potem bi moral povedati tudi o "Luči".²⁶⁰ da je to samozaložba Wilfanova²⁶¹ pod okriljem tiskarne,²⁶² ki "izdaja; zalaga in tiska". Res sem Ti zameril to nepotrebno brskanje po stvari, ki sva ji žrtvovala (in ne zaman) toliko ljubezni in časa in ki ni izginila, zakaj čim se razmere urede, bo zopet delovala brez kopitarjev in ekonomov. Kaj Te je vraga napeljalo, da v tržaških publikacijah (ki bi brez Goričanov sploh ne bile mogoče)²⁶³ drezaš po rani, ki naju oba боли?

Praviš, da je Kraigher²⁶⁴ dovršil dramo,²⁶⁵ ki bi jo cerkev morala dati na indeks. Mislim, da je to čast, ki jo Kraigher zlepa ne doseže. Ali naj pride na indeks radi erotike ali radi ideje kot take?²⁶⁶ Ali je življenje človeka samo v spolu? Bojim se, da bo le dramatiziran Škobar.²⁶⁷

Vesel sem, da si se lotil morskih²⁶⁸ snovi. Nad morjem visiš, blizu ti je Sv. Križ - sezi v ribiško življenje in boš bogato razdajal!²⁶⁹

Če pomislim, da nismo bili zmožni (Slovenci) namreč napisati še knjige o Cankarju,²⁷⁰ da za Župančičeve petdesetletnico²⁷¹ izdamo - album slik slovenskih književnikov,²⁷² me je sram. Ali se res vse širokoustno debatiranje zgubi v pesku brezplodnosti? Za Boga, če bi mogel in smel, bi vrgel svoj "J'accuse" vsem literatom in kritikom v obraz!

Ali prejemaš kake časopise? Jaz sem tu popolnoma odrezan. Če jih imaš, prosi

svojo družico, naj jih shrani in mi jih Ti vsako toliko pošlješ kot tiskovino. Hvalezen Ti bom.

Oglasni se, napiši pismo (ne poročilo) in vedi, da sem vedno

Tvoj
Res Alojz

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk ; Rozzol - Via di Rozzol 696 / Trieste. Poštni žig: Venezia ferrovia / 22-33 / 25. I. 1928. Znamka za 50 stotink.

255 Prozni tekst.

256 Ni bilo mogoče ugotoviti, ali je Bevk to objavil.

257 Članek Alberta Široka: "Pri naših upodabljačih umetnikih" ("Luč. Poljudno-znanstveni zbornik" II., 1928, str. 43-65.)

258 Skoraj vsak zvezek Zbornika Luč je prinesel tudi bibliografijo publikacij, ki so izšle v določenem razdobju na Primorskem. V članku: Knjižne izdaje v letu 1927 je F(rance) B(ek), ki je vedel, da je firma Naša založba v resnici založba brez ekonomske podlage, da bi lahko delovala, marveč je le Resu in deloma Bevku tu in tam uspelo, da sta v njenem imenu poslala v svet nekaj knjig, napisal, da gre za "samozaložbo" (glej "Luč. Poljudno-znanstveni zbornik" II., str. 100), medtem ko je v pravem bibliografskem popisu Bevk seveda točno popisal po predlogi: Naša založba.

259 Bibliografske natančnosti.

260 Podobno kot za Našo založbo bi veljalo tudi za Založbo Luč. Res je tu iz svete jeze, da je Bevk razkril ozadje njegovega duhovnega otroka, razkril drugo tako ali vsaj podobno stanje pri "drugem taboru".

261 Dr. Josip Wilfan (1878-1955), politik.

262 Zadružne tiskarne v Trstu (Tipografia Consorziale).

263 V mislih ima publikacijo Založbe Luč, v katerih so sodelovali v veliki meri Goričani.

264 Dr. Alojz Kraigher (1877-1959), pisatelj.

265 Gre za dramo "Na fronti sestre Žive", ki je izšla naslednje leto pri Tiskovni zadruži.

266 Dva izmed najpogostejsih vzrokov, zaradi katerih je neko določeno delo katoliška Cerkev prepovedala (dala na indeks prepovedanih knjig).

267 Najvažnejše Kraigherjevo delo "Kontrolor Škobar", izšlo leta 1914 v dveh delih. V češčino je delo prevedel dr. Bohus Vybiral leta 1928.

268 Ko se je Bevk preselil v Trst (stanoval je v Rocolu), je prišel bliže v stik z obmorskim svetom in tako mu je ustvarjalska fantazija začela oblikovati obmorsko motiviko.

269 Tu je zarodek ribiške povesti "Vihar". Knjiga je izšla 1928, v Izbranih spisih 1934 ter 1953, ponatis 1970 pri Lipi v Kopru, z uvodom Franceta Koblarja. V češčino (Bouře, 1966) je delo prevedel Jan Severin (ps. za Jaroslava Svatoňa), v slovačino (Vichrica, 1968) Anton Kmet'.

270 Res misli na temeljite monografije.

271 Ob Župančičevi 50-letnici je sicer izšel Jubilejni zbornik za petdesetletnico Otona Župančiča, ki ga je uredil Fr. Albrecht, izdala pa Tiskovna zadruža.

272 V približno istem razdobju pa je Tiskovna zadruža izdala Album slovenskih književnikov v uredništvu dr. Janka Šlebingerja.

50.

Benetke, 15/V - 28

Dragi moj France,

Še nikoli bi Ti ne bil moral takoj odgovoriti kakor na Tvoje zadnje pismo, ki

mi je bilo najdražje, kar si mi jih poslal še izza naših goriških dni. A borba za kruh me je vkljenila na pusto delo, da sem bil pretruden, da bi Ti odpisal kakor se spodobi.

Ko sva z Dino zadnjič - na Cvetno nedeljo - bila pri Tebi in prezivala v vajini družbi tako lep popoldne in večer, sem takoj opazil v Tebi globoko izpremembo. Čutil sem, da gori v Tebi nova luč, da se je izvršil v Tebi preokret, ki je segel v vse Tvoje duševno življenje, ga zasidral, mu dal jadra in veslo. Kar sem čutil, si mi v pismu potrdil in če bi bil tu, bi Te od veselja objel.

Vso Tvojo bridko grenkost sem videl in - bral. Ali se še spominjaš "Klica žene"?²⁷³ Daleč je to, kakor mladostni sen v pomladnjem jutru. Nato je žolč zalil obraz žene in več nisi videl lepote in rešitve v njej. Danes bi članka "Umetnik in ženska"²⁷⁴ ne napisal tako, kot si ga napisal; in mojih besed nisi razumel, ker jih razumeti nisi mogel.

Odkar se poznavata (in poznava se skoro dvajset let - ali čutiš, kako sva mlada, kot se nisva bila?) nisem Te nikdar sodil ne obsodil: življenje me je izučilo, da je vloga sodnika najogabnejša stvar na svetu. Ali ne bi Te rad imel in ne bil bi Ti prijatelj ob veseli in žalostni uri, če ne bi gorko ževel, da bi kdaj objel bitje, ki si ga vreden ne samo kot mož, ampak še več - kot človek: bitje, ki je Tebe vredno, ker Ti je prineslo v dar na drobnih rokah vse bogastvo v bridkosti prerojene ljubezni in umevanja - to je Davorina.²⁷⁵ Le nikar se svoje ljubezni ne sramuj, visoko dvigni njen prapor, naj plapola kot plamen sredi noči.

Težko je vajino stališče, a Bog, ki vse ve in vse vidi, sodi drugače kot ljudje. Ne brigajta se za nikogar, storita v vsem vajino dolžnost, da bo vajina pot svetla in čista pred Njim, ki je rekel najlepše besede: "Kdor izmed vas je brez greha, naj prvi vrže kamen vanjo", in ki je še rekel: "Če je kdo žejen, naj pride k meni in naj piye! Kdor v me veruje, bodo tekli, kakor pravi pismo, iz njegovega osrčja potoki žive vode".

In ti potoki žive vode naj se razlijejo v vsa Tvoja dela in vse Tvoje nehanje. Živ dokument naj bodo Tvojega prerojenja, Tvojega pravega življenja, ki je začelo cesti - sredi trnja in osata, nič ne de - in mora obrodit najlepši sad.

Pa oglasi se še in Tvoja pisma naj bodo, kot zadnje, odmev vajine sreče, ki vama jo iz srca želi, kot jo more le želeti

vajin

Res Alojzij

Iskren pozdrav obema
Dina

Naslov na kuverti: France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni žig: Venezia ferrovia / 12-13 / 15. V. 28.VI°. Na hrbtni strani: Gorizia centro (2B) / 15. 5. 28. 21. Znamka za 50 stotink.

273 Črtica je iz zbirke Faraon, 1922.

274 Članek je izšel v Ženskem svetu V/1927, str. 47-49.

275 Bratuževa, Bevkova druga žena.

Naslovna stran Dantejevega zbornika v italijanščini (1921), izšel v Gorici leta 1923

51.

3/VI-28

Predragi!

Ali si prejel moje zadnje pismo? Dolgo molčiš, zato sem v skrbeh zate. V torek grem na sejm in se vrnem sredi meseca. Morda Te potem še obiščem. Vem, da si preobložen z delom. Dobil sem kulturno zgodovino srednjega veka, ki obsega ves zapad: George Grupp: "Kulturgeschichte der Mittelalters" 6 zvezkov - 54 mk Verlag F. Schöningh - Paderborn. - Piši! Tvoj Gigi

Razglednica. Naslov: Gospod / France Bevk / Via Salcano 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 12-13 / 4. VI. 28. VI°. Znamka za 30 stotink. Slika predstavlja: Venezia Isola S. Giorgio.

52.

Benetke, 25/VI. 28

Predragi!^{275a}

Bil sem že zopet doma, ko mi je došlo Tvoje pismo. Šel bi bil preko Gorice, da nisem privadel s seboj Tratnika,²⁷⁶ ki je tako potreben da se vsaj za par dni nadiha čistega morskega zraka. Bil sem tam skoro dva tedna, a že nisem mogel vzdržati več. V kulturnem življenju sem našel razdrapane razmere: iz odbora Narodne Galerije so izstopili Cankar,²⁷⁷ Stele,²⁷⁸ Steska²⁷⁹ in še nekaj drugih. Za Zormanu²⁸⁰ so glasovale - ženske in mu s tem zagotovile eksistenco. Narodni Galeriji pa zadale hud udarec. Mesesnel²⁸¹ tudi pojde in tako Bog ve, kam bo ta ustanova zajadrala. Poleg te, za našo umetnost najvažnejše predstaviteljice, se je ustanovila "Umetniška Matica",²⁸² katere prvo zamisel je imel France Kralj,²⁸³ a sta jo nato organizirala in jo idejno utemeljila Tratnik²⁸⁴ in Dobida.²⁸⁵ Ko pa je bilo vse pripravljeno, so jo naskočili pri ustanovnem občnem zboru besedno ekstremini elementi, ne likovni umetniki, pač pa literatje: Cerkvenik²⁸⁶ in Seliškar,²⁸⁷ vrgli s pomočjo glasov lastnih žen (ki so na skrivnosten način postale članice) s trudem in ljubezni ustanovljeno odborovo listo in s tem "Umetniško Matico" že ob porodu zadušili. Bil sem pri tej farsi navzoč in bridko mi je, če se nanjo spomnim. Tako so ženske "odločilno" posegle v razvoj slov. likovne umetnosti, ali bolje, v njeno udejstvovanje v narodnem življenju.

Sicer sem pa videl vse "glave". Izidor Cankar si je uredil rodbinsko življenje in veliko dela. Postal je nekako mehkejši, ko da bi njegov intelekt rabil roso toprega čustva. Ima svoj krog priateljev in z Glonarjem²⁸⁸ sta obudila "Slov. Matico",²⁸⁹ da lahko izdaja svoja dela. Mislim, da mu je hudo, ker se v Dom in svetu ne more več oglašati, Zvona pa ne mara. Ukvarya se z mislijo novega lista, a bojim se, da se gospodarsko to ne da uresničiti. Stele je vedno ista plemenita duša, ki ti vsak dobitik z njo dobro de. Pregelj²⁹¹ pripravlja svoje zbrane spise, Lovrenčič²⁹² se je dobra profilistril, Narte²⁹³ je uradnik od nog da glave, Anton Vodnik²⁹⁴ tolče mizerijo in je brez službe (kriv temu je "Križ na gori")²⁹⁵ in Koblarja²⁹⁶ je bole-

zen njegove žene hudo skušala in je revež ves nervozen. Čargo²⁹⁷ kolne kot fakin in slika razborite stvari po vežah in sobah novih vil. Otona Župančiča je petdesetletniško slavje ožarilo z novo lučjo, "Jeralo"²⁹⁸ bo končal, a ga neznosne razmere pri teatru vsega begajo, Novačan²⁹⁹ je postal advokat, a je kot kandidat za "Pen" klub propadel. Oba Kralja³⁰⁰ sta vedno zrelejsa, Tone ima na beneški razstavi³⁰¹ sila močno reč in se v avgustu oženi s hčerjo Vide Jerajeve.³⁰² Ostarij je v Ljubljani vedno več, saj jim niti imena več ne vem: "operna" klet, "pri Mucu", pri "Dalmatincu" in kar jih je še novih, kjer se vsak večer temeljito rešujejo umetnostni problemi, kjer so(!) globoko misli in se globokejše govorji. Pri Finžgarju sem tudi bil, pri zlati duši, in Te lepo pozdravlja. Novih hiš je vedno več, zida se vsevprek, prahu je vedno dosti in Gruberja kanal je še vedno tak, kakor so ga rajni oče Tavčar³⁰³ pustili: taka-le je prestolica, duhovno središče in žarišče vseh Slovencev, ki ga dobro poznaš in po katerem naj se Ti nikar ne toži.

Kakor je Tvoje pismo malo zasenčeno s skrbjo, me je vendar razveselilo. Reci Davorini naj bo močna, naj se ne briga zastrup, ki ga "dobromisleči" brigajo. Privij jo nase, vkleni jo v sebe in daj ji najlepše in najbolje, kar imaš. Ko boš mogel, pridita oba k nama na Lido, da se odpočijeta. Bodita nama od srca pozdravljen!

Tvoj Res Alojzij

Dina

Reci Urbancu, naj mi pošlje "Nečisto kri"³⁰⁴

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni zig: Venezia ferrovia / 12-13 / 26.VI.28. VI°. Na hrbtni strani: Gorizia centro (2 D) / 26. 6. 28. 23. Znamka za 50 stotink.

275a Ob tem še: "Topel pozdrav Tratnika".

276 Iz Ljubljane, skupaj s Franom Tratnikom.

277 Glej op. 7.

278 France Stele (1886-1972), umetnostni zgodovinar.

279 Viktor Steska (1868-1946), duhovnik in umetnostni zgodovinar.

280 Ivan Zorman (1889-1969), upravnik Narodne galerije.

281 France Mesesnel (1894-1945), umetnostni zgodovinar.

282 Umetniška Matica.

283 France Kralj (1859-1960), slikar in kipar.

284 Fran Tratnik (1881-1957), slikar in grafik.

285 Karel Dobida (1896-1964), umetnostni kritik.

286 Angelo Cerkvenik (1894-1981), pisatelj iz Istre.

287 Tone Seliškar (1900-1968), pisatelj in pesnik.

288 Joža Glonar (1880-1946), bibliotekar, prevajalec, kritik in urednik.

289 Prim.: France Bernik: Sto let kulturnega poslanstva, v: Slovenska Matica 1864-1964, str. 27-28. - Izidorja Cankarja je izdala Slovenska Matica "Zgodovino likovne umetnosti v Zahodni Evropi" (več knjig) ter drugo izdajo "Uvod v likovno umetnost".

291 Ivan Pregelj. Gre tu za Izbrane (ne: Zbrane!) spise. Glej še op. 27.

- 292 Joža Lovrenčič, Glej opombo 9.
 293 Glej opombo 8.
 294 Anton Vodnik (1905-1965), pesnik.
 295 "Križ na gori" od 1924-1927.
 296 France Koblar (1889-1975), literarni in gledališki zgodovinar, urednik ter kritik.
 297 Ivan Čargo (1898-1958), slikar.
 298 Župančičeva pesnitev "Jerala" se je pojavljala v večjih časovnih razmakih 1908, 1911, 1915, 1927.
 299 Glej opombo 108.
 300 Brata Kralja, France in Tone.
 301 Na beneškem bienalu.
 302 Maro Jerajevko-Kralj, roj. 1909 na Dunaju.
 303 Ivan Tavčar kot ljubljanski župan.
 304 U. Urbanaz-Urbani je prevedel v italijanščino roman Borisava Stankovića "Nečista kri", ki se je kot "Sangue impuro" pojavil leta 1928 v izdaji založbe Libreria Internazionale Treves v Trstu. Prevedel pa je tudi in 1937 izdal Bevkovo "Kresno noč" (I fuochi di S. Giovanni) z lepim uvodom.

53.

Iskreno pozdravljenja iz zlate Prage!

Lojze in Dina

12/VIII - 28

Dopisnica (Praha - Vyšehrad). Naslov: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia / (Italia).
 Pečat pošte: Praha / 12 VIII 28.

54.

Benetke, 18./X. - 1928

Dragi moj Francè!

V resnici sem že delj časa pričakoval Tvoje pismo. Odkar si mi pisal karto pred odhodom k morju - kako dolgo je že temu! - nisem vedel, kje naj Te poiščem. Medtem se je zgodilo toliko neprijetnih stvari, da sem bil zate tudi v skrbeh. S svojimi zadnjimi vestmi si me nekoliko pomiril, kljub temu, da slutim predobro, koliko težav in zaprek Ti križa pot.

A še nekaj berem iz Tvojega pisma, kar mi tako dobro de: da si notranje miren, da Ti je Davorina to, po čemur si preko tolikih bridkosti in razočaranj hrepnel. To je zate tako važno, kot zrak, ki ga dihaš; in vse drugo je postranskega pomena. Tako rasteš v novega človeka in vsa Tvoja dela bodo nosila ta pečat prerojenja in etičnega vstajenja.

S svojega pota Ti bom imel veliko povedati. Nemčija me je v gotovem oziru razočarala. Narod je kot celota hudo trezen, materialističen, duhovno omejen, zato tako skrupolozno točen in reden - masa, ki se na prvi ukaz od zgoraj vda, brez ugovora uboga in mu je vsa omika le nekako lepilo, ki zakriva trde, ostre,

skoraj bi rekel krute poteze njegovega obraza, ki na njem zaman isčeš duha, genijalnosti, globoke strasti, demoničnega plamena. Radi pomanjkanja teh elementarnih sestavin genijalnosti, Ti gre z umorom do kosti, Ti rije z muko po možganih, Ti vse secira, nedosegljiv v pridnosti, občudovanja vreden v vstrejnosti. Zato je za "povprečnost" tako "popoln", zato so vsa njegova mesta tako čedna, njegove knjige tako skrbno tiskane, vse je tako snažno in smotreno, da Ti postane že neprijetno. Nemce lahko občuduješ, vzljubiti jih ne zmoreš nikoli. Dobis pa posameznike, ki so izredni ljudje in s katerimi se lahko sijajno razumeš, a morajo stopiti iz celote, če naj so Ti to, kar Ti morejo biti.

Letošnje leto je zame minilo skoro brezplodno: v delu za kruh sem moral pozabiti na vse, bral ali študiral doslej nisem skoro nič, ves čas sem moral žrtvovati poslom, ki niso v zvezi ne z mojoim stremljenjem ne z mojo duhovno strukturo. A bil bi krivičen, ko bi si ne priznal, da sem kljub temu notranje rastel. V samoti doma in v osamelosti zunaj me obletavajo vprašanja, ki jim iščem rešitve v sebi, ki mi globijo pogled v življenje, ki mi klešejo samostojnost misijenja; in moje razmerje do vsega duhovnega udejstvovanja, do umetnosti in znanosti, se počasi lušči iz lastnega jaza do prostih pogledov, ki so mi jih prej zaplakale knjige. In to je tako velik plus, da je bridkost, ki sem jo ob tem času eutil, le poceni plačilo. Danes cenim knjigo vse drugače, danes uživam lepoto vse globlje, kot sem jo kdaj prej, a danes tudi vidim vse prej nego doslej, kje je izumetljeno, kje je laž in puhla fraza. Prej sem jo instinkтивno slutil, danes jo zgrabim za krinko in ji jo stržem z obraza.

Dina je postala hudo pridna kar se tiče literarnega dela.³⁰⁵ Nekega dne, potem ko je prebrala "Vihar",³⁰⁶ mi pokaže prevod Tvoje novele iz "Faraona".³⁰⁷ Delo ji gre lepo od rok in kmalu bo imela lepo zbirko črtic. Bog ve, da ne boš kdaj lepo presenečen!

Tone Kralj; veš?, se je oženil in bil tu s svojo nevesto. Spremljala sta ga tudi France³⁰⁸ in njegova žena. Tonetova nevesta je hči Vide Jerajeve [...].

Tudi Stele³⁰⁹ je bil tu in si ogledal razstavo. Imam ga še najraje od vseh: plemeniti človek je in pošten, da se ob njem spočiješ.

Seveda morata priti oba sem! Prostora je za vse in jedla bosta to, kar imava. Le hitro pridita, morda dobita se razstavo odprto.

Ne zabi mi poslati knjige Gor. Mat.³¹⁰ in reci Jankotu³¹¹ naj mi tudi on pošlje one Gor. M.D.³¹² V Gorico ne morem, (kako bi rad!) in se mi po Tebi in po Sv. Gori³¹³ toži.

Piši in nasvidenje! Pozdravljenja oba od obeh!

Tvoj Res Alojzij

Naslov na kuverti: Signor / France Bevk / Gorizia / Via Salcano, 14. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 19. X/28. VI°. Na hrbtni strani: Gorizia centro (2D) / 20. 10. 28. -7. Znamka za 50 stotink (IV centenario di Emanuele Filiberto - X^o annuale della vittoria).

³⁰⁵ Niže je to pojasnjeno, da je Resova žena Dina prevajala Bevkove tekste v italijanščino.

³⁰⁶ Glej opombi 268 in 269.

³⁰⁷⁻³⁰⁸ Glej opombo 300.

- 309 Glej opombo 278.
 310 Goriške Matice.
 311 Janku Kralju.
 312 Goriške Mohorjeve družbe.
 313 Že iz te bežne omembe lahko spoznamo, kako je bil Res navezan na Sv. Goro in ni zato nič presenetljivo, da si je za svoj pokop izbral ta kraj.

55.

21/XII 28

Blagoslovjen Božič obema!

Vajina
 Lojze in Dina

Razglednica (Tone Kralj: Slovo). Naslov: Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Salcano, 14. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 14-15 / 22. XII / 28-VII. Znamka za 20 stotink.

56.

Dragi France!

Danes mi je pisal Giusti³¹⁴ iz Prage, da mora napisati za novo revijo Slav. Rundschau,³¹⁵ ki bo v najkrajšem času pričela izhajati v Pragi, članek o literarnih in kulturnih delih, ki so izšla v Italiji od l. 1927 do danes. Zato pošli nele svoja dela, marveč vse, kar sta na tem polju izdala "Gor. Matica", "Luč" in Lukežič.³¹⁶ Naslov: Dr. V. Giusti, Praga, Vinohrady, Brandlova, 5. - Stori to čimprej!

"Črne brate" sem prebral³¹⁷ in se mi zde najbolji od vseh treh delov, le Izbor³¹⁸ je ponesrečena figura. Našel sem toliko prelepih mest, da se Ti dela ni treba sramovati. Danes bi ob eventuelnem ponatisu delo precej drugače zgradil, ga stisnil in podal ž njim enega najboljših slov. zgod. romanov. - O vsem tem in o drugem se pomeniva, ko prideta.

Da si mi zdrav in vesel, Ti in Davorina!

Tvoj
 Gigi

Naslov na kuverti: P.n. / France Bevk / Via Salcano 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 5. II/29. VIII. Znamke za 10 in 2x20 centezimov.

314 Glej opombo 210. Dodati je treba, da je Giustija, "mladega Florentinca... uvajal v slovanski svet misli in lepote..." Res sam.

315 Revija Slavische Rundschau je izhajala v Berlin-Leipzig-Prag od 1929. leta.

316 V založbi L. Lukežič - ali L. Lucchesi je izšlo v teku leta le nekaj izdaj za GM. dalje Vseznalec za 1928 ter Budalov Cvetnik.

317 Res je gotovo bral delo še kot rokopis, zakaj v nasprotnem primeru ne bi štiri dni zatem

povpraševal Bevka "ali je izšla tretja knjiga Tvoje trilogije?" Glej pismo 57. Tu je treba popraviti Koblarjev napačni podatek v zvezi z izidom prve knjige trilogije. Prva knjiga (Krvavi jezdeci) je izšla 1927 (in ne 1928, kakor piše Koblar. Glej Bevkovi "Izbrani spisi" 5. Lj. 1956, str. 580), v nakladi 1-3000 izvodov. Druga izdaja tega prvega dela pa takoj naslednje leto (1928) v nadalnjem dotoisu 1500 izvodov. Obe izdaji se tudi na zunaj nekoliko ločita, ker je druga izdaja po formatu (21,5x15) bliže 2. in 3. knjigi, medtem ko je prva izdaja za spoznanje manjša (20x14).
 318 Eden izmed junakov romana.

57.

9/I - 29

Dragi moj!

Čakava vaju, da se malo pomenimo. A pri tem mrazu, je bolje da še malo potrpita. Ali ne?

Te dni sem prejel prelepo knjigo, ki Ti jo toplo priporočam: "30 neue Erzähler des neuen Russland": najznačilnejše povedi in črtice novih ruskih pisateljev, ki jih ne poznamo. Knjigo je založil Malik-Verlag - Berlin, in stane okrog 25 lir, str. 776. Torej bore poceni! In še sem izvedel, da je Jasna Belovićeva izdala "Sitten-geschichte der Südslaven" (Aretz-Verlag), ki bo morda bolja kot prva, vsaj po zbranem materialu.³¹⁹ Če jo dobiš, prinesi jo s sabo.

Ali je izšla tretja knjiga Tvoje Trilogije?³²⁰ Dina pridno prevaja Tvoje novele in črtice, ki najbrže izidejo še letos. Založnika dobim z lahkoto.³²¹

Prilagam Ti izrezek iz Gazzettina,³²² ki ima snov za sijajno renesančno novelo. Sicer je malo opolzka, a jo lahko tako zavijes, da bo pršela smeha in drastične ironije, ki jo poznaš iz Balzaca.

Pri meni vse po starem: denarja malo, dobre volje veliko in tudi korajže, le časa za svoje delo bi rad imel več.

Piši kaj kmalu in bodita nama oba prisrčno pozdravljen!

Tvoj Gigi

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 23-24 / 10. I/29. VII. Na hrbtni strani pečat: Gorizia - Arrivi e partenze / 11. 1. 29. - 7. Znamka za 50 stotink.

319 Točen naslov dela je: "Die Sitten der Südslaven", knjiga je izšla na več kot 300 straneh kvarta in ima nad 100 prilog.

320 Črni bratje in sestre, 3. knjiga trilogije Znamenja na nebuh.

321 Glej opombo 307. Dobra dva meseca in pol po prvem sporočilu, kako Resova žena Dina prevaja Bevkove črtice, tu že veliko določnejši obet, da izidejo njeni prevodi tiskani.

322 Beneški dnevnik.

58.

24-I-29

Predragi!

Molčal sem, ker sem pripravljjal predavanje o Tolstem, o katerem Ti poroča priloženi listek.³²³ Mož me je tako zgrabil, da sem bil nekaj časa kot v hipnozi. Silen človek je! Mislim, da sem zadel, če pravim, da tiči vsa tragika Tolstojevega življenja v njegovem brezmejnem ponosu. Rad bi to globlje utemeljil in priobčil študijo, ali v Dom in svetu ali v "Času".³²⁴

Zadnji del Tvojega romana³²⁵ pričnem danes brati, a potem bi moral vse še enkrat prečitati, da bi si ustvaril sodbo. Ko prideš, se o tem in o marsičem pomeniva.

Prashaš me, ali je vredno kupiti novo revijo "Pegaso".³²⁶ Mislim, da ne, vsaj po tej prvi stevilki sodeč ne. Pregledaš jo lahko pri meni.

Ali si ti prejel prvo številko obeh mesečnikov?³²⁷ Jaz, razun "Mladike" nimam ničesar. Le Tratnik mi je pisal, naj mu preskrbim tisto štev. "Dom in sveta", ki jo je nekoč po Bertotu³²⁸ izročil adv. Targioni.³²⁹ Ali bi šel Ti pogledat k njemu? Stanuje na Corsu. Oglasi se v mojem imenu. Reci, da gre za revijo, vezano v sirovo rujavkasto platno (tela grezza), ki jo hrani v knjižnici. Stori mi to, ker s pisanjem nič ne dosežem.

Torej, nasvidenje čimprej. Iskreno pozdravljeni oba od obeh!

Tvoj
Gigi

Kuverta z naslovom: / Gospod France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 23-24 / 24. I/29. VII. Gorizia - arrivi e partenze / 25. I. 29. -6. Znamka za 50 stotink. V pismu je priložen odrezek iz Gazzettina, kakor omenjeno v pismu, s poročilom, ki ima naslov: "Il dramma spirituale di Leone Tolstoi".

323 Izrezek se je ohranil v pismu. Prim. opombo ob koncu pisma.

324 Dela verjetno Res ni nikoli napisal.

325 Ali misli Res na zadnji del (=kos) rokopisa Črnih bratov in sester ali pa se je morda v pismu 56 "prenagli" z izjavo, da je delo že prebral?

326 Mesečnik Pegaso je ustanovil Ugo Ojetti. Izhajal je od 1929 do 1933 (nakar ga je nasledil Pan). Spočetka brez ideološkega in literarnega predznaka, nekateri od piscev niso bili pogodu fašistični ideologiji. Med sodelavci E. Montale, E. Vittorini, E. Cecchi, N. Sapegno.

327 Doma in sveta ter Ljubljanskega zvona.

328 Engelbertu Besednjaku.

329 Advokat Arturo Targioni iz Firenc, za ženo je imel Slovenko Antonijo Jakončič.

58.

24-I-29

Predragi!

59.

16/II. 29

Predragi!

Kakor najbrže že sam čutiš, je mraz občutno polegel in so dnevi tu mili. Zvečer pa imata peč (ki gori dan in noč), tako da ne moreta zmrzovati. Pričakujem Vaju v najkrajšem času. Ne zabi Slov³³⁰ in pa malo duhana.³³¹ Na skorajšnje snidenje. Vajina

Dina Gigi

Razglednica (Firenze, Or San Michele) z naslovom: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia 14-15 / 7. II/29. VII. Znamka za 30 stotink.

330 Ni jasno, kaj naj ta kratica pomeni? Ali splošno slovenski tisk (revije, časnike, itd.), ki mu jih je Bevk v glavnem posredoval, kakor je razvidno iz drugih pisem, ali pa list Slovenec.

331 Tobaka. Glej op. 250-251.

60.

11/III-29

Predragi!

Ne vem, kako je prislo, da Ti nisem nič pisal. Skrbi so me tako potlačile, zagrabiha me je depresija, da bi vpil. Zdaj je bolje, kljub temu, da še sedaj ne morem ničesar napisati za se, ampak delati za kruh.

Kako sva vaju bila vesela, da sta prišla. Tisti dnevi so bili tako lepi; so tako hitro minili, da nama je nekaj manjkalo, ko sta odšla. Tako toplo je človeku, če ve, da ima prijatelja za vsako ceno, v polnem pomenu besede! Kdaj prideta zopet?

Prilagam slike iz Chioggie, kjer me je pa film osleparil: tako so posnetki zelo slabii, a za spomin naj bodo!

V Gorico me več ni bilo, ker sem Marijo³³² spremljal le do tuk[ajšnje] postaje. A na pomlad gotovo skočim za par dni ter vaju obiščem.

Bodita nam zdrava, vesela in korajzna ter iskreno pozdravljeni!

Vajin
Gigi
Dina

NB. Ali je Davorina kupila "Olio Sasso Medicinale?" - Naslov za oni roman bi morda bil: "Blodnje".³³³ Pišita kmalu!

Naslov na kuverti: Signor / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 11. III./29. VII. Na hrbtni strani: Gorizia - arrivi partenze 12. 3. 29. -8. Znamka odrezana.

332 Sluzkinja pri Resovih.

333 Tu je spet eden Resovih predlogov za naslove Bevkovih del. Po vsej verjetnosti gre za delo, ki mu je potem Bevk dal naslov "V zablodah" (Slovenska Matica 1929). Ob ponovni objavi (Koper 1963) pa se je spet pribljal Resovemu predlogu; delu je dal naslov "Zablode".

61.

5/VI-1929

Predragi moj France,

Mislil sem, da sem že preko težke depresije, tudi fizične, in da se končno vržem na delo, pa me onemoglost še davi, da bi kajkrat zavpil. Zakaj mora človek tako često preko puščave? Da izmeri svoje moči in svojo brdkost? Da bi le kmalu dospel do oaze! Potem bom zahvalil Boga za vso žgočo žejo: čutim, da dan ne more biti daleč, ko bom znova jaz: nepoboljšljiv optimist, ki ga življenje ne ukani za nobeno kapljo.

Nate mislim in mi je toplo pri srcu. Ženo pogledam, ki čaka svetega trenutka³³⁴ od dne do dne, in dete, ki se mi v dušo smehlja - pa ne klonim vsemu.

Ali si prejel Matične knjige, ki so oznanjeni (!) v Mladiki?³³⁵ Kdaj mi jih pošljejo?

Danes je prvi dan, ko sem doma, še par dni takih, pa bi bilo dobro. Pa kaj, ko je gmotna skrb za vrati!

Rad bi prišel k Tebi, a tudi to mi je nemogoče. Vedi, da si mi obljudil, da prideta z Davorino: julija ali avgusta vaju pričakujem. Najbolje konec julija, ker bo tedaj razstava³³⁶ že odprta.

Pisi mi kaj kmalu in dosti!

Pa mi bodita od srca pozdravljenia od vseh treh!

Tvoj

Gigi

Naslov na kuverti: Signor / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 4-5 / 6.VI/29. VII. Znamka za 50 stotink.

334 Resovi so pričakovali drugega otroka, Marka.

335 Mladika 1928 poroča o knjigah Slovenske Matice šele v 8., avgustovski številki. Ker je to pismo napisano v juniju, potem gre verjetno za porocilo, ki ga je Mladika prinesla o knjigah Goriske Mohorjeve družbe v 3. štv. na str. 109. Da je na to Res tako pozno reagiral, si moremo razlagati s poznim prejemom Mladike, kar se v pismih večkrat odraža. Po vsej verjetnosti se je Resu le zapisalo Matica namesto Mohorjeva.

336 Beneški bienale.

62.

8/VIII-29

Predragi!

Snoči sem Ti napisal karto, a jo danes zjutraj najbrže zgubil. Zato ponavljjam vabilo, da prideta čimprej oba k meni in se malo oddahneta in okopljeta v morju, nama pa napravita veliko veselje. Pričakujeva Vaju čimprej! Iskreno pozdravljenia od obeh

Tvoj
Gigi

Tvoje delo prejel, hvala Ti!

Razglednica (P. Longhi - Flipart: Die Tanzstunde). Naslov: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Poštni pečat: Venezia ferrovia / 12-13 / 10. VIII/29. VII. Znamka za 30 stotink.

63.

2/XII. 29

Predragi!

Oprosti moje molčanje: zadnja dva meseca sem delal kot živila in spravil skupaj denar za hišo, v kateri že stanujem. Stvar se mi zdi tako nemogoča, da samemu sebi ne verjamem. Takojo ko uredim, Ti napišem dolgo pismo. Do tedaj ostanita mi zdrava in imejta naju rada ko doslej!

Tvoj Gigi

Razglednica (Venezia, Basilica di S. Marco) z naslovom: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 15-16 / 2. XII/29. VIII. Znamka za 30 stotink.

64.

11/XI-29

Predraga!

Hvala Ti za pismo! Dolg odgovor sledi! Midva sva se že skoro uredila in komaj čakava, da prideta.

Iskreno pozdravljenia!

Vajina
Dina Gigi

Razglednica (Venezia - Chiesa della Salute) z naslovom: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 2. XI/29. VIII. Znamka za 30 stotink.

65.

Lido, 18/XII-29

Predragi moj France,

Moja uloga hišnega posestnika me je stala dva meseca dela: ureditev stanovanja, vrta, iskanje najemnika, sto drugih malenkosti, ki jih moraš sam opraviti, ker sicer je vse narobe - vse to mi je ugrabilo ves čas od jutra do večera, ki mi je ostal prost od šolskih obveznosti. Pozno v noč pa sem bil tako fizično truden, da nisem bil za nobeno rabo. Zdaj sva se nekoliko oddahnila in pričela uživati mir in komaj čakava, da prideta v posete in se z nama veselita. V soboto odpotujemo vsi v Firenze čez praznike in se vrneva po Novem letu. Tako skušaja urediti, da dospeta v januarju in da prebijemo skupaj par lepih ur ob peči.

"Umirajočega boga"³³⁷ sem prejel z iskrenim veseljem. Ponesem ga s sabo v Firenze in Ti od tam napišem pismo. Ko si mi zadnjič omenil, da si po končani povesti za Finžgarja³³⁸ zdvoril nad svojim delom, sem Te bil vesel. To je najboljši znak Tvojega resnega stremljenja po dozorevanju, da najdeš svoj lastni obraz in ustvariš svoje delo, ki ga čas ne zruši.

K praznikom Otroka božjega pa sprejmita oba od naju vseh iskrena, prisrčna voščila. Bog Vaju živi!

Od srca Vajina
Dina in Gigi

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk pisatelj / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni žig: Venezia ferrovia / 12-13 / 20. XII./29. VIII. Na hrhtni strani: Gorizia Arrivi e partenze /21. 12. 29. -8. Znamka za 50 stotink.

337 Knjigo "Umirajoči bog Triglav" je izdala Goriška Matica. Nosi sicer letnico 1930, iziti pa je morda že v prvi polovici decembra prejšnjega leta, kakor dokazuje to pismo.

338 Vse kaže, da ima Bevk v mislih povest "Stražni ognji". Za tako razlaglo govoriti tudi ohranljeno Finžgarjevo pismo Bevku iz septembra 1929, v katerem piše: "Glede povesti Stražni ognji bi sodil takole: Kar nič se ni treba sramovati povesti. Bo kar dobra ljudska povest in nikar se ne postavite na stališče, da mora biti vse kar najnovejše. Seveda človek zori..." Povest je izšla 1931 kot 84. zvezek Slovenskih večernic.

66.

Firenze, 28/XII-29

Blagoslovljeno leto 1930 obema!

Tvoj Gigi
Dina

Razglednica (Botticelli: La Nascita di Venere) z naslovom: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Firenze ferrovia / 15-16 / 29. XII/29. VIII. Znamka za 20 stotink.

Velecenjena gospa!

Naj nekaj besed napišem jaz! Izložov grob je prekopan, obrobljen s kamni, na sredi iz kamenčkov zacesan napis: DR. RES. Tu imamo že marmornato ploščo z napisom, ki smo jo dobili iz Lj., dali jo bomo te dni vzidati ob grobu, a upam, da ne preteklo dolgo, ko mu postavimo dostopojen spomenik, ki ga bo izdelal kipar Tone Kralj. Prav tako bomo te dni vsadili na grob pušpan, na vrtnarjev nasvet, ker najlažam prenesse zimo in veter. Seveda ne bo manjkalo cvetnic ne svečk te dni; na Vernih duš dan ga bom tudi jaz obiskal. S knjižnico pa je bilo takole: Gospa Dina se je odločila, da jo da proc, ker je sicer vse stanovanje oddala in potrebuje soko zase. Nazadnje, če že ni mislila hraniti knjig iz gole pietete, je res še najbolje tako. Prvič, veliko večino knjig bi pozneje otroci sploh ne mogli rabiti, in drugič, posebno znastvene knjige polagoma zastarajo in izgubijo vrednost. Prav v ta namen sva se bila z dr. K. odpravljala v Benetke, da sva se dogovorila. Poslala nam je vse knjige v slovenskih jezikih in vse nemške. Okoli 1100 knjig. Da bi bile vse knjige na enem kraju, je nemogoče, iz zaraži tega, ker se gre za to, da se jih spravi v denar. Vsakogar pa vse knjige ne zanimajo in jih izbira po svojem zanimanju in okusu. Upam, da prejme za vse približno pet tisoč, lir, ako jih cenimo med brati.

O Lojzu sem napisal kratek člančić za Dom in svet. V njem sem poizkusil bežno orisati tragiko človeka, ki je imel velike cilje, a mu razmere se niso pustile, da bi jih dosegel, potem ga je pa prehitela smrt. Verjemite mi, da se Lojzeta toplo spominjam in se nam zdi nekam prazno, če pomislimo, da se ne bo, kakor po navadi, nikoli več prismehtjal skozi vrata in nam vroče, prijateljsko stiskal roko.

Lepe pozdrave vam in gospodui!

Pismo Franceta Bevka Resovi sestri Gusti Trebše (23. 10. 1936)

67.

Benetke, 21-I-1930

Dragi Francè,

Tako sem vesel, da si se vabilu odzval in da preživimo vkup par lepih večerov! Verjamem, da se od nujnega dela ne moreš ločiti in prav je, da se s Tvojim posetom tudi odpočiješ, izprežeš. In potrebna sva oba, da se izgovoriva in pre-rešetava stvari, ki so nama najbolj pri srcu. Ker imam 12. februarja v Trstu predavanje o "Ruski religiozni duši",³³⁹ bi naslednji dan prišel po Vaju in bi se vsi trije napotili sem. Ali Ti je prav tako?

Tvojega "Umirajočega boga"³⁴⁰ sem z vso pažnjo in ljubeznijo prebral, a bil hudo razočaran. Ko bi ga bil videl pred tiskom, bi Ti izdajo odločno odsvetoval. Saj tako, kakršna je. Dve težki pomanjkljivosti sta po mojem očividni: absolutno pomanjkanje historičnega obeležja v tem smislu, da bi se povest z malimi spremembami lahko vršila v naših dneh. To se Ti bo zdele morda absurdno, a če mesto Triglava postavi drug simbol in mesto boja med poganstvom in krščanstvom borbo dveh nacionalnih idej - pa je stvar urejena. Kar bi ne smelo in ne moglo biti, če bi bil Ti dvobojs dveh svetovnih naziranj v resnici globoko zajel in ne samo naskiciral in osredotočil na par *vnanjih* pojavov. V tem se mi zdi druga velika šibkost Tvojega dela, ne da bi našteval manjših, kot je razmerje med obema domoma, razkol v ljudski verski duši, preko katerega si kar šel, smrt Ančure in še kaj. Ko sem delo prebral, sem dobil vtis, da Te je problem spočetka silno mikal, a da si se pozneje umaknil težkočam in stvar pisal dalje, kakor je pač prišlo, večkrat ne iz prepričanja in ne iz doživetja.

Glej, France, ne imel bi Te rad, če bi Ti tega ne povedal in premalo bi Te cenil, če bi menil, da Ti tega ne smem povedati.

Tičim v podrobnem, večkrat nevšečnem delu za Vallardijevu Enciklopedijo.³⁴¹ Vesel sem le, ko pridem do imen kot so Mickiewicz ali Miklošič. Drugače vsi zdravi in korajžni. Dina se toplo spominja Davorine in se veseli dni, ko se bosta pomenkovale. Z one strani nobene vesti, nobenega stika. Čakam Te z odprtim srcem.

Bodita nama oba od obeh prisrčno pozdravljen!

Tvoj

Gigi

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 14-15 / 24. / 30. VIII. Znamka za 50 stotink. Na hrbtni strani: Gorizia arrivi e partenze / 24. 1. 30. 21.

³³⁹ Predavanje je bilo v dvorani Umetniškega krožka. Priredila ga je Zveza katoliških italijanskih vseučiliščnikov v Trstu. Udeležilo se ga je okoli 500 oseb, med njimi tudi škof mons. Fogar. Res je govoril predvsem o Vladimiru Solovjevu. Prim. Novi list II/1930, št. 8, str. 9.

³⁴⁰ Gl. opombo 337. F. K. (France Koblar) je v svojem prikazu (Dom in svet XXXXIII/1930, str. 118) zapisal med drugim: "...Povest v celoti zaostaja za 'Znamenji'."

³⁴¹ Prim. pismo 84.

68.

10/II. 30

Predragi! - Pridem skoro gotovo v četrtek pop.[oldne] ako le ne pride kaj vmes. Davorini izražava oba iz srca sožalje!³⁴² Da sta nama zdrava in vesela!

Tvoj
Gigi

Razglednica (L. Bianchi: Chi più guarda meno vede) z naslovom / Gospod / France Bevk / Gorizia / Via Salcano, 14. Znamka za 30 stotink.

342 Ob smrti Bevkovega svaka Franca Bratuža, brata Bevkove druge žene Davorine Bratuž.

69.

Lido, 17/IV-30

Predragi!

Molčal sem, ker sem od dela skoro obnemogel. S težavo sem zbral potrebljivo vsoto za prvi obrok in se za hip oddahnil. A le za hip, ne da bi se mogel spočiti...

Iskrena Ti hvala za sadike in pismo, na katerega odgovorim kmalu. Nama se po Vama toži: da bi že bil september, ko Vaju zopet vidiva tu! Morda se mi v maju posreči, da pridem za dan, dva v Gorico.

Za sedaj sprejmita oba najina iskrena voščila k Vstajenju in bodita nama iz srca pozdravljen!

Vajina
Gigi Dina

Za Davorino sva končno našla pravo sredstvo in po ceni: *Tee Franklin*, ki je izboren! Ako ga v Gorici ni, piši, pošljem ga takoj.

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 13-14 / 17. IV / 30. VIII. Znamka za 50 stotink. Na hrbtni strani: Gorizia arrivi e partenze / 17. 4. 30. 21.

70.

Benetke, 26/VI-1930

Predragi! - Prešli so meseci duševno suhih krav in dela za dom, da sem komaj dihal. Zdaj moram izpreči. "Severja"³⁴³ prebral - govorila bova o njem sep-

tembra, ko prideta. Tako se nama toži po Vaju! Bodita nam iskreno pozdravljena! Vajin Gigi

Dina

Otroka zdrava!

Razglednica (Venezia: Palazzo Ducale) z naslovom: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 14-15 / 27. VI./30. VIII. Znamka za 30 stotink.

343 Bevkovo delo "Julijan Sever", ki ga je izdala v Trstu Književna družina "Luč".

71.

Dunaj, 10/12-30

Dragi moj France

Odpusti, da Ti nisem prej pisal: skrbi sem se komaj pred par dnevi rešil, otroka sta bila bolna (Tatja je še),³⁴⁴ a jaz sem moral sem³⁴⁵ za par dni.

Dunaj je lice spremenil: ni več mesto, kot sva ga sanjala in videla nekoč. Težka mora leži na ljudeh, in če Dunajčanu vzameš dobrodušnost, mu vzameš vse. "Kärntnerica" je zvečer amerikansko kričeči bazar. Program gledališč je reven: edino dobro stvar daje Burghtheater. Werflovo "Das Reich Gottes in Böhmen" iz husitskih borb. Videl nisem, kritika ni edina: na vsak način zanimivo delo. Pač pa sem videl v "Akademiji" (oddelku Burghtheatra) Gerhart Hauptmanovo komedijo "Die Jungfern vom Bischofsberg", tako šibka reč, da če bi jo bil napisal jaz, bi je noben pes ne povohal. To je vse, kar Te o Dunaju zanimati more. Ne, še nekaj: govoreči filmi, ki so amerikanske popolnoma izpodrinili. Videl in slišal sem dva: jako dobra, ne brez umetniške tendence in sijajno zgrajena. Teater ima velikega nasprotnika in dokler bo tako šibek in drag, mu bo v teh časih slaba predla.

Zadnjič sem govoril s Steletom.³⁴⁶ Ali veš, da prevzamejo mladi popolnoma Dom in svet? Tudi Mesar³⁴⁷ se je umaknil: vodstvo knjigarne in založbe je prevezel Škerl³⁴⁸ in postavil široko zasnovan program za prihodnje leto. Radoveden sem, kako bo.

Kako je s Teboj? Upam, da sta zdrava in korajžna. Midva misliva s toploto na Vaju in Vaju oba iskreno pozdravljava.

Ves Tvoj
Lojze

Naslov na kuverti: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 Gorizia (Italia). Poštni pečat: Wien 1 4b / 17-18 / 10. XII/1930. Znamka 30 grošev. Na hrbtni strani: Gorizia arrivi e partenze / 11. 12. 30. 13.

344 Res je imel tri otroke: Tatjano (roj. 1927), Marka (roj. 1930) in Marijo (roj. 1932).

345 Na Dunaj.

346 Glej opombo 278.

347 Jože Mesar (?), arhitekt, ki je opremil izdaje Jugoslovanske knjigarne.

348 Silvester Škerl (1903-1974), pesnik, publicist, prevajalec.

72.

Dragi France! - Hvala Ti za knjigo,³⁴⁹ ki sem je bil vesel: le ilustracije so "bogopomagaj" in zame očiven dokaz, da manjka Goršetu,³⁵⁰ žal, se najnujnejše, študij, ker je risba ogrodje vse likovne umetnosti - tudi kiparstva (Glej Michelangelo, Rodin ali... Kralj, Dolinar itd!). Mož ima talent, brez dvoma, in jaz sem prvi, ki mu to priznam in če bi imel človeka blizu, da bi ga vodil in včasih - za ušesa prijel, bi nam dal se marsikatero dobro in trajno stvar. - Tone Kralj, ki pridno dela, mi piše obupna pisma o tamkajšnjih³⁵¹ razmerah glede umetnikov. [...] Čakam novi "Dom in svet"³⁵² in sem silno radoveden. Vse kaže, da se povrnemo v dobo Lampè-Mahnici, le da so Lampeti sedaj v nasprotnem taboru. V enem oziru je to dobro, ker se ozračje razčisti, v drugem zopet ne, ker požre brezplodno prerekanje ogromne moči. Tvoje stvari v "Zvonu"³⁵³ se nisem pričel brati, a bom te dni. Knjige sem po oglasu³⁵⁴ naročil - Mauriac je lepa stvar, Hugoja poznam. Beri ga, videl boš, koliko se je Pregelj³⁵⁵ pri njem učil. - Midva misliva s toploto na vaju in oba prisrčno pozdravljava! Tvoj Ivan Mrak.³⁵⁶

Dopisnica z naslovom: Signor / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Firenze ferrovia / 19-20 / 20. II/31. IX. Znamka (že na dopisnici) za 30 stotink.

349 Gre za Bevkovo delo "Burkež gospoda Viterga", ki je izšlo pod pseudonimom Tone Čemažar.

350 Franc Če Gorše (1897-1986), slikar in kipar, iz Zamosteca na Dolenjskem.

351 Slovenskih v stari Jugoslaviji.

352 Urejevanje Doma in sveta je po prvi dobri Lampe-Opeka prešlo v roke Jožeta Debevca, nakar ga je vzel v roke France Stelè, ki se je vrnil iz ruskega ujetništva, 1920-1922 (zadnje leto s pomočjo A. Merharja), kateremu se je kasneje pridružil France Koblar. To je trajalo do leta 1930, ko se je obema priključil od mlajših Anton Vodnik, a že leta 1931 je od trojice ostal le A. Vodnik, kateremu sta se pridružila še dva mlajša (Tine Debeljak in Rajko Ložar). Tako je tu razumeti Resov pridevnik "novi" DS.

353 "In sonce je obstalo", izšlo v LZ v 11 nadaljevanjih. V knjigi je delo izšlo leta 1963 pri Pomurski založbi v Murski Soboti.

354 Oglas Jugoslovanske knjigarne za svoje knjižne zbirke. Tako je Mauriacovo delo "Gobavca je poljubila" izšlo v Leposlovni knjižnici, Hugojevo "Leto strahote 1793" pa kot 37. zvezek Ljudske knjižnice.

355 Ivan Pregelj. Res gotovo misli predvsem na "Tolmince".

356 Res se je pod to ime skril.

73.

Božič - 23/XII-31

Dragi moj France!

Tako se mi zdi, ko da je ležal težak sen na meni. Obnemel sem naenkrat in za vse in ko sem sedel, da bi pisal, je pero obstalo pri prvi besedi. Ti poznaš take položaje, veš, da živi človek kot v omotici in dela, hodi, vstaja, govori izven zavesti, mehanično in topo. In ko se polagoma vrača v sebe, mu je bridko in mukoma išče stika s svetom in z dragimi.

Po dolgih mesecih prihaja sedaj k Tebi prvemu moj glas. Rad bi Te prijel za obé roké, da bi videl, kako so vedno gorke in zveste in mi molčanje odpustil. Za tem, sledi dolgo pismo, a prosil bi Te, da mi čimprej pišeš in mi na dolgo poveš, kako je s Tvojim delom, kaj pišeš (bral nisem zadnje mesece ničesar!), kake probleme gnetiš in rešuješ, da bom vedel, da si mi blizu, da Te takorekoč čutno dojemem in začujem trepet Tvojega srca, ogenj Tvoje duše.

Le k praznikom Ti voščim iz srca, z Dino, svete ure napoja iz Luči Deteta: "In beseda je meso postala..." Da bi zapelo v Tebi in iz Tebe vse lepše, vse močnejše! In Davorini Tvoji, ki se je otroka toplo spominjata, vse, kar ji prijatelj voščiti more!

Da si mi zdrav, močan in vesel!

Tvoj
Gigi

Naslov na kuverti: Signor / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 24. 12. 31. 22. Znamka za 50 stotink (VIIth centenario 1231-1931 Anno Santo / - Sv. Francišek). Na hrbtni strani poštni pečat: Gorizia centro / 27/?. 12. 21. 11.

74.

24/III-32

Predraga! Že dva meseca se pripravljam k pisanju, a ne morem: Jobove bridnosti so naju obiske: prezgodnje rojstvo najmlajše Marije,³⁵⁷ njena smrtna bolezen in komaj se nama je posrečilo, iztrgati jo smrti. Nato težka bolezen Marka in Tatje³⁵⁸ in še stare dekle.³⁵⁹ Kaj bi še? Dva meseca prečutih noči, trpljenja in skrbi, ki so naju izčrpale. Veselo, korajno Alelujo! Tvoj Gigi

Razglednica (Venezia - Palazzo Ducale e Basilica S. Marco) z naslovom: Gospod / France Bevk / Via Salcano, 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 15-16 / 25. III/32. X. Znamka za 30 stotink.

³⁵⁷ Resova najmlajša hčerka Marija.

³⁵⁸ Marko in Tatjana, prva dva otroka.

³⁵⁹ Marija. Prim. opomba 332.

75

Ivanovo, 1932

Dragi moj France!

Kako sem bil vesel Tvojega pisma po tolikem času. Prav za prav velja očitek,³⁶⁰ ki si ga sebi delaš, tudi meni. A odkar je bolezen skoro pol leta gostovala črno v moji hiši,³⁶¹ sem ko otrpel, neizmerno truden od samih skrbi in bridkosti in se šele sedaj polagoma vračam v življenje. Za delo, razen poklicnega sploh ni bilo časa. Največ tolažbe mi je dal še koleg.³⁶² ki sem ga letos imel, o ruskem romanu

in pa avla, polna slušateljev. In še predavanje o Goethejevi osebnosti v tuk. Atenjeju,³⁶³ kjer sem bajko o "olimpični mirnosti" in duhovnem "ravnovesju" tega "zadnjega" pogana ovrgel in iz Goetheja samega dokazal, kako je bil v sebi razstrgan in v bistvu nesrečen človek, vkljub sijajni maski, ki jo je znal tako spretno polagati naj [prečrtano] na svoj pravi obraz. To in pa sodelovanje pri enciklopedijah³⁶⁴ je vse, kar sem to zimo in to spomlad zmogel. Vse drugo molk: bral nisem niti ene knjige, predelal niti enega literarnega dela in poslušal le vase, iskal le svoje misli in grebel, da najdem svojo pot. In ne zaman: polagoma se postavljam na lastne noge, v debatah s kolegi čutim, kako je moj kritični in estetični čut postal finejši, ostrejši in se ne da varati. Vse teorije, ki sem si jih navzel, odpadajo kot luskine. Ne vidim dela le v času, skušam ga postavljati v brezčasovnost, kamor vse, kar je res umetniškega, spada. Z bolestjo in bridkim zatajevanjem klešem v sebi človeka in čas, ki je navidezno brezploden, seje v to novo razorano prst. Ali kaj požene? Verjamem z vso dušo v to, čeprav bi bil le en sad! Za zimo pripravljam sintetično študijo našega povojnega slovstva. Problem me mika in v glavnih potezah je v meni gotov - da bi le prišel do potrebnega miru, ki je za podrobno delo kot solnce.³⁶⁵

Takole, vidiš, je z menoj. Na zunaj molk - prekinil sem skoro vse dopisovanje - na znotraj iskanje in poglobitev do samolašnih tal. Poletni čas bom pa porabil, da preberem vse kar je važnejšega izšlo, predvsem Tvoje stvari! A ker ne plačujem, mi že mesec ali dva ne pošiljajo nič več...

Da ostaneš, je prav! Očitati si nimaš ničesar. Zakaj bi klonil?³⁶⁶ Če le utegnem, prideš do septembra na obisk, ako ne, se vidiva na razstavi, ki bo odprta do 4. nov. in si jo moraš ogledati. V kratkem se oglasim znova: zdaj sem pred poplavou izpitov, da komaj diham.

Davorini dragi in Tebi od nas vseh prisrčne, gorke pozdrave! Pa zdrava in vesela ostanita!

Tvoj

Gigi

³⁶⁰ Da mu ni pogosteje ali nič pisal.

³⁶¹ Prim. pismo 74.

³⁶² Koleg - predavanja, seminar.

³⁶³ R. Istituto Superiore di Scienze economiche e commerciali v Benetkah.

³⁶⁴ Prim. op. 341.

³⁶⁵ Delo je po vsej verjetnosti zadobilo že docela izoblikovano podobo v Resovih mislih, vse pa kaže, da ni prišlo na papir. In to je v resnici velika škoda, ker smo s tem izgubili gotovo enega najpomembnejših, če ne celo najpomembnejši izvirni pretres in prikaz slovenskega slovstva po prvi svetovni vojni.

³⁶⁶ Ti trije odstavki kažejo na politične razmere. Bevka so leta 1930 obsodili na 2 leti hišnega zapora.

76.

(6. 5. 33) (pripis s svinčnikom)

Dragi!

Če bere človek teh osem povestic o strahovih³⁶⁷ ponoči, se mu lahko zgodi, da ga začne tresti mrščavica in da obiše tudi njega kak gost iz večnosti. To pomeni, da so naši narodni in praznoverski motivi dovolj globoko zajeti in umetniško temeljito predelani. Prav spretno in skoraj edino možno se mi zdi, da priovedujejo osebe, ki so strahove videle, in da se tu in tam same ironizirajo, ko zavračajo ugovore zdravega, trezrega človeškega razuma. Snovi so zelo mnogovrstne, vredne obdelave in prikazane z dobršno mero polnokrvne umetniške fantazije. Razne podrobnosti v zasnovi in izvedbi se mi zdijo izborne.

Gotovo je tudi marsikaj stereotipnega, obrabljenega, konvencionalnega, a pri narodnih snoveh je to neizogibno. Za vse okuse knjiga ne bo, pa saj nobena ni. Ljudstvo jo bo, mislim, rado bralo, kakor rado posluša in rado prioveduje take zgodbe. Kdor Ti očita grozovitost in krvoločnost, Ti ta očitek zdaj lahko ponovi; a brez grozovitosti ni notranjih viharjev, in strahov, kot njih čutnih odsevov. Zločinski vzgoni ljudske duševnosti za umetnost niso brezpomembni; v teh Tvojih črticah so se izkazali za zelo plodonosne. Sprva se mi je ponekod vsiljevala misel na Tvoj izgubljeni prevod "Krvnikova vrv",³⁶⁸ a ko sem se v knjigo dodobra zaril, sem uvidel, da je Tvoja knjiga neprimerno boljša, višja, globlja in predvsem silno naša. Zlasti ne vsebuje nič takih romantičnih svojevoljnosti, ki so me pri "Krvnikovi vrv" odbijale. Vse je organsko, utemeljeno, v notranji zvezi, potopljeno v kipeči sok resničnega življenja. Nekoliko medlobni sta se mi zdeli črtici "Ponočni obiski" in "Mrtvaški dih". Popolnoma so me osvojile "Skopuhova smrt", "Kriva prisega" in "Nedolžni otročici" - ta prav posebno. Komplicirana "Mrtvaška nevesta", a konec tudi v njej marsikaj razbistri in zadovoljni.

Prebiranje se je malo zavleklo.

Pismo je torzo. Ohranjeno je samo do tu - I. list. Drugi list je odtrgan. Tudi pripis s svinčnikom - datum - je od druge roke.

³⁶⁷ Gre za Bevkovo knjigo "Povesti o strahovih", ki jo je izdala Književna družina "Luč" leta 1933.

³⁶⁸ Morda je bil rokopis Petofijevega dela "Krvnikova vrv" kje zamešan, zakaj že naslednje leto (1934) je zagledal beli dan pri Književni družini "Luč".

77.

Predraga! - Silno sva se razveselila Vajinega glasu. Pri nas zopet ne gre: obolel sem na udnici (artritis) po vsej levi roki in hudo trpel. Zdaj je bolje, a še zdaleč ne dobro. Hvala za skrb glede copat: mere za otroke so sledče v cm: 16, 22, 23. V kratkem se oglasim z dolgim pismom, a že zdaj je sklenjeno, da prideta v feb-

ruarju. Uredita se! Ostali zdravi, hvala Bogu! Zdaj iskreno pozdravljen!

Vajina Gigi
Dina

se vsi veselimo posebno pa jaz čakam da se vidimo.

Razglednica (Maser - Prov. di Treviso - Villa Giacomelli L'esterno (Palladio 1565)) z naslovom: Gospod France Bevk / Via Salcano 14 / Gorizia. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 17-18 / 14. XII/33. XII. Znamka za 30 stotink.

78.

Dunaj, 28/I-34

Predraga! - Jutri zvečer ob 21.10 govorim na tuk. Radiopostaji o Tintoretto.³⁶⁹ Vrnem se v soboto in Ti takoj pišem! Iskreno pozdravljen oba

Tvoj
Gigi

Razglednica (Wien, Schönbrunn) z naslovom: Herrn / France Bevk / Gorizia / Via Montesanto, 14. Poštni pečat: Wien / 10-11 / 29. 1./1934. 3 znamke po 8 grošev.

³⁶⁹ Govor "Jacopo Robusti, il Tintoretto" je Res imel po dunajskem radiu 29. januarja 1934. Po Resovi smrti je bil govor objavljen v Domu in svetu 1936, str. 522-536. Iz nemščine ga je prevedel Francè Stele. Tam izvemo, da ga je Res najprej imel, dva dni pred objavo po radiu, se pravi 27. januarja 1934, v Uraniji.

79.

Benetke, 31/5/34.³⁷⁰

Danes tu. Na žalost g. Dine in otrok ni, so odšli v Firenze. V Ljubljani videla gdč. Ce [nečitljivo] katera Vas najiskrenejše pozdravlja.

Bodita nam prav prisrčno pozdravljen
Kosovel³⁷¹

Piši! Tvoj Gigi
Zorka³⁷²

Razglednica (Venezia - alta marea. Torre è basilica di S. Marco allo specchio) z naslovom: Cenjena družina / France Bevk / Gorizia Via Montesanto 14. Znamka za 30 stotink. Poštni pečat: Venezia ferrovia / 22-23 / 3LV/XII.

³⁷⁰ Razglednica ni njegova, pač pa sta njegova podpis in pripomba.

³⁷¹ Prof. Josip Kosovel (1901-1961), krstni boter Bevkove hčerke Jerice.

³⁷² Zorka: žena prof. Kosovela, rojena Kosmina.

80.

10/IV/36

Predraga oba!

Tako mi zdravje še vedno manjka in za Veliko noč sem v bolnici,³⁷³ da zberem potrebne moči za pot v nemško kop.(ališče?) kjer upam popolnoma okrevati. Kdo bi si mislil, [da bom] tako bridko plačal lepe božične dni v Gorici? Pozdrav vsem in veselo Vstajenje

Tvoj Lojze

Razglednica. Fotografija: Venczia, Il Molo. Naslov: Signor / France Bevk / Via Monte Santo, 28 / Gorizia. Datum poštnega žiga: Venezia ferrovia / 8-19 / 10. IV XIV. Znamka za 30 stotink.

³⁷³ O Resovem bolehanju in zadnjih mesecih pred smrtno prim. Bevkov zapis v Domu in svetu 1936, str. 393-396, ter Vukovo poročilo v Mladiki 1936, str. 270.

81.

[Brez navedbe kraja in datuma]

Dragi! - Tvojih vrst sem bil od srca vesel! Odloži svojo pot na september. Te dni odpotujejo moji na Štajersko³⁷⁴ in stanovanje (upam) dam v najem. Morda mi bo le mogoče, da pridem za dan ali dva, kdaj ne vem še. Do tedaj nama bodita oba prav prisrčno pozdravljeni!

Vajna

Vekoslav³⁷⁵ Dina

Razglednica (E. Répine: Der Kosakenbrief) z naslovom: Signor / France Bevk / Gorizia / Via Montesanto / n. 26. Poštni pečat, precej zabrisani podatki, bi utegnil biti. Venezia ferrovia / 18-19 / 26. VI/34. XII.

Venezia 96300 9 17 0640

³⁷⁴ Na Štajerskem je živila takrat Resova sestra Gusti, por. Trebše. Tja so Resovi hodili tudi na počitnice.

³⁷⁵ Tako kakor v prejšnjem pismu Gigi, zdaj tu Vekoslav. Po vsej verjetnosti zaradi političnih razmer.

II. MOJE ŽIVLJENJE Z LOJZETOM RESOM

Spomini za gospoda Brecija³⁷⁶

Rojen v Gorici 1. julija 1893, umrl v Benetkah 17. junija 1936.³⁷⁷ Diplomiral je iz slovanskih književnosti v Ljubljani leta 21 ali 22 (ne spominjam se natančno; je mogoče preveriti). Spoznala sva se na univerzi v Firencah, kjer je leto dni obiskoval predavanja na filozofski fakulteti. Spoznala sem ga ob koncu tistega šolskega leta 17. junija 1920. Ker pa v tistem času na firenski univerzi ni bilo stolice za slovansko jezikoslovje, je Lojze Res v prvih dneh julija 1920 odpotoval. Rekel mi je, da se bo vpisal na univerzo v Ljubljani in da se bova spet videla čez leto dni. Ta obojestranska hipna simpatija se je spremenila v ljubezen. Vrnil se je za nekaj dni v septembру 1920. Štiri leta sva bila zaročena. Pisala sva si veliko in se srečavala vsake štiri mesece, vedno z nezmanjšanim veseljem.

Neizmerno sem ga ljubila do poslednjega dneva njegovega življenja in bila sem mu vedno zvesta do zadnjega vlakna, tudi v mislih. Ne vem, ali je bilo prav, da sva se poročila. Naj si že bo kakor koli, če sva kaj trpela, sva trpela zaradi duhovnih, plemenitih, ne malenkostnih vzrokov. Ni mi žal let svojega življenja, ki sem mu jih dala, in ga imam še zdaj, po tridesetih letih od njegove smrti za najbolj zanimivega moškega, ki sem ga kdaj spoznala. Morda je bil zakon zanj pretežak, z vsemi težavami, skrbmi za otroke, ekonomskimi zahtevami. Bil je tudi telesno bolj slaboten in bolan na srcu... Verjetno je imel umetniško dušo, ki se je opajala z daljavami...

Poročila sva se 20. aprila 1924 in se preselila v Benetke, kjer je dobil mesto profesorja za srbohrvaški jezik in literaturo ter tečaje iz ruske literature. Vsa leta, ki jih je preživel v Benetkah, je bil nadvse spošтовan in je užival simpatije velikega števila intelektualcev in plemenitih oseb.

Bil je priatelj prof. Gaetana Salveminija³⁷⁸, prof. Gina Lutazza³⁷⁹, prof. Umberta Saravala³⁸⁰, pisatelja Alda Camerina³⁸¹, prof. Riccarda Dusija³⁸² in mnogih drugih osebnosti.

Tista leta sva imela priliko, da sva gostila v poletnih mesecih v najini hiši na Lidu mnoge slovenske prijatelje, kot: Janka Kralja³⁸³ iz Gorice, Franceta Bevka, slikarja Frana Tratnika, ki je bil naš gost dlje časa in me je tudi portretiral. Frana Tratnika³⁸⁴ sem spoznala že kot zaročenka Lojzeta Resa; takrat se mi je nudila prilika, da sem ga ob nekem njegovem obisku Firenc spremila po umetnostnih galerijah. Bil je na našem domu in se osebno seznanil z mojim ocetom. Zelo radi so ga imeli tudi naši prijatelji v Firencah in ga cenili. Tisti, ki še živijo, se ga spominjajo.

Gostje v naši hiši na Lidu so bili slikarji in kiparji Janko³⁸⁵ in France Kralj z njunima ženama, gospa Tratnikova s hčerama, njegov mladostni priatelj duhovnik Virgilij Šćek³⁸⁶, doktor Stele³⁸⁷ in drugi, katerih imen se več ne spominjam.

Upam, da sem vse prisrčno pogostila in da so me radi imeli. Lojze Res je imel kratko življenje, toda doživel je tudi veliko zadoščenja med leti 1924 in 1936. Vsi so ga radi imeli in vsi so ga objokovali.

Kar se tiče njegove dejavnosti, ta ni mogla biti posebno obsežna, najprej

predvsem zato, ker je le kratko živel, potem pa tudi ker je moral delati, da je vzdrževal družino, ki je stela ženo in tri otroke. In jaz dobro vem, kaj se pravi vzdrževati troje otrok, zakaj ti so imeli, ko nas je zapustil. 9, 6 in 4 leta!

Poročila sva se torej 20. aprila 1924. Približno leto dni zatem je v Padovi branil svoje diplomsko delo v nemščini in diplomiral tudi iz tega jezika.^{387a}

Dve leti kasneje se je udeležil natečaja za profesorje na liceju (za nemščino) in uspel. Ko so profesorji v komisiji videli, da je bil rojen v Gorici, so menili, da mu naredijo uslugo, in so mu določili mesto na liceju v Gradišču ob Soči. Midva pa sva upala na kako službeno mesto v Benetkah ali vsaj v Mestrah, tako da bi on lahko obdržal svojo zaposlitev v Ca' Foscari. Spominjam se, kako sva obstala! Stalno profesorsko mesto je pomenilo veliko prednost za družino; po drugi strani, pustiti službo na Ca' Foscari, bi pomenilo zanj opustiti misel, da bi postal prosti docent za slovanske jezike in kasneje redni profesor na univerzi. Če bi bil živel, bi uspel in uresničil te svoje sanje. Zelo so ga cenili in bil je velik prijatelj prof. Ettora Lo Gatta (1890-1983)³⁸⁸ in prof. Giovannija Maverja (1891-1970)³⁸⁹, dveh tedanjih italijanskih slavistov; danes spada mednje tudi prof. Giusti³⁹⁰, njegov prijatelj iz univerzitetnih let v Firencah.

Jaz sem se večkrat mudila v Ljubljani in kar dve poletji preživela v maju³⁹¹ pri moževih, sestrah in njegovemu svaku; vsi smo se radi imeli. Zdaj že pokojna sestra Marija³⁹² je ob smrti mojega moža odpeljala v Jugoslavijo najmlajšo hčer Marijo³⁹³ in zanjo skrbelka kot mati. Pri tem sta ji pomagala druga sestra, Gusti, in svak Anton Trebše. Obe sestri sta se mudili tudi pri naju na Lidu. Četudi jima zaradi svojega težkega življenja in daljave nisem mogla vedno dokazati svoje neminljive hvaležnosti in ljubezni, živila v mojem srcu neminljiva hvaležnost in ljubezen zanju. Da bi si lahko vzajemno pomagale in tolažile, bi bile morale živeti v istem mestu ali vsaj v isti državi. Toda jaz, ki sem diplomirala v Italiji, sem profesorsko mesto dobila v Italiji!

Če se spet povrnem k natečaju, na katerem je uspel in dobil Gradišče ob Soči in ne Benetk, sva po nekajdnevnom premišljevanju skupaj odločila, da se mož odpove profesorskemu mestu v Gradišču ob Soči, in sva ostala v Benetkah, kjer je on nekaj pomenil. S to odpovedjo sem bila vedno zadovoljna in veliko večje je bilo moje zadovoljstvo, ko je tako prezgodaj leta 1936 prišlo do njegove smrti. Takrat sem občutila, da ga nisem pripravila ob zadoščenje, ki ga je imel v Benetkah.

Njegovo delo: leta 1921 ob priliki obletnice Dantejevega rojstva je uredil lepo publikacijo, v italijansčini in slovenščini³⁹⁴, z uvodom, članki znanih dantologov, slovenskih in italijanskih. Ovitek italijanske izdaje ima risbo (Janka)³⁹⁵ Kralja. Nimam tu s sabo teh dveh knjig, ker ju hranim na Lidu, mislim pa, da ju ima pri sebi moja svakinja Gusti Trebše. Prva leta, ko je bil v Benetkah, je prevedel v slovenščino "Rozice sv. Franciska".³⁹⁶

Na Ca' Foscari je pouceval od 1924 do 1935. Polnih 11 let je vodil tečaje nemškega jezika in literature v Circolo Filologico di Venezia. Napisal je nekaj gesel slovanskih avtorjev v Enciclopediji Treccani. Pisal je za Enciclopedia Vallardi. Podrobno je poznal umetnost Benetk in je polnih devet let spremljal turiste po beneških muzejih. Pogosto je predaval v Benetkah, o umetnosti (tudi v

Nemčiji in Avstriji), še po radiu³⁹⁷.

To je bila dejavnost mojega moža, Lojzeta Resa, na katerega vedno hranim ljubeč spomin.

Milano, 20. februarja 1966.

Dina Frosali vd. Res

376 Ko sem pripravljala ta pisma za objavo, sem se obrnil tudi na Resova vdovo, da bi mi napisala nekaj spominov na svojega moža. Pismo je posredovala Resova sestra, zdaj že pokojna Gusti Trebše. Izvirnik je italijanski, tu ga podajam v slovenskem prevodu. Hrani ga naslovljene.

377 Otčino ponota: Res je umrl meseca maja. Prim. Vukovo poročilo v Mladiki, Koblarjev članek v SBL, predvsem pa opombo k telegramu, s katerim je bila Bevkova sporočena Resova smrt (st. 82; Zaliv 40-41, str. 106).

378 Gaetano Salvemini (1873-1953), zgodovinar, univerzitetni profesor.

379 Gino Luttazzo (roj. 1878), zgodovinar.

380-382 Umberto Saraval, Aldo Camerino, Riccardo Dusi - znani italijanski zgodovinarji in literarni zgodovinarji.

383 Glej opombo 311.

384 Glej op. 284.

385 Pravilno bi se moral glasiti: Tone. Resova vdova je zamenjala imeni, ker sta imela oba, tako Janko kakor Tone, priimek Kralj in bila oba Resova prijatelja.

386 Glej op. 214.

387 Glej op. 278.

387a Da je Res diplomiral tudi iz nemškega jezika in književnosti, tega ne navaja nihče, niti članek v SBL.

388-389 Lo Gatto Ettore (1890-1983), Maver Giovanni (1891-1970), znana italijanska slavista.

390 Glej opombe 210, 214.

391 Šmarje pri Jelšah, kjer je učiteljevala Resova sestra Gusti Trebše.

392 Res Marija.

393 Glej op. 344.

394 O Resu in o zborniku "Dante", ki je izšel v slovenščini (Ljubljana 1921) in v italijansčini (Gorica 1923), še glej: M. Breclj, Bibliografia dantesca slovena, Studi Goriziani 1965 (tudi separatni odtis); isti, Onorate l'Altissimo Poeta, Goriški knjižničar II/1964, st. 3-4; A. Rebula, Dante. Nova pot 1965, 161-173; S. Vilhar, Dante, Koper 1965; S. Škerlj - A. Rakar, Pubblicazioni dantesche in lingua slovena, v knjigi: Dante nel mondo, Firenze 1965.

395 Pravilno: Tone.

396 Glej pismi 39, 41.

397 Prim. op. 369.

III. DODATEK

Pričujočemu ponatisu Resovih pisem Francetu Bevku se mi zdi primerno dати še tri dokumente, ki so v tesni zvezi z Resom: najprej nekrolog (če ga je moč tako imenovati), ki ga je po Bevkovi smrti v Zalivu (1970, štev. 26-27, str. 268-269) objavil Boris Pahor in nam razkriva okoliščine, v katerih je Bevk pristal na objavo Resovih pisem v Zalivu; dalje dve pismi, in sicer Bevkove življenske sestopnice Davorine roj. Bratuž, ter pisatelja Bevka samega Resovi sestri Gusti Trebšetovi, pismi, v katerih se nam razkriva ohranitev Resovega spomina (grob in spominska plošča) ter njegove knjižnice.

1.

Ob izgubi pomembne primorske osebnosti se občutku trpke zavesti človekove neodložljive minljivosti, občutku o grozljivem nihanju narodove usode nujno priliva tok osebnih reminiscenc, spoznanj in odzivov. In če je zgodba o ribičih in o viharju medium, ki poveže mladega človeka z bregom, katerega skrunijo koraki mož z bodali za pasom in črnim čopom, binglajočim z mlahavega fesa, je pisateljeva postava, ki se pojavi sredi študentov, na skrivaj učečih se slovenščine, jamstvo, da odporni utopistično zanesenjaštvo. Prav tako če je prikaz evangeljske čistosti Čedermaca, ki je sam proti vsi oportunistični cerkveni hierarhiji, potrdilo vere v zmago resnice, je odhod v zaporu in internaciji preizkušenega pisatelja med upornike, ki so zaslutili, da ne zadošča več pisati pesmi o slovenski zemlji in jo častiti v glasbi in na platnu, simbol dokončne spremembe toka slovenske zgodovine. In zato, ko te potem po koncu katastrofe v francoskem sanatoriju, kjer si skušaš izlizati poškodbe, ki jih je pustila kazen za zvestobo, zateče njegovo vabilo za sodelovanje pri pravkar rojeni tržaški reviji, začnejo navzdol po Marni pluti starodavni čolni, ki bodo pristali v vijugi tržaškega brega kakor v pristanu mladostnih sanj.

Manj spodbudna je pisateljeva podoba, v povojnih letih, ko se zgodovina za nas spet zavozila in laični, a omejeni in neizprosnii ekumenizem ogroža našo narodno vest in žitje na zemlji naših očetov. Takrat je človek razočaran in poniran ob pisateljevi nemoči, ko trdi: "Nič se ne da napraviti," takrat skorajda povomiš, da se je izpod njegovega peresa rodil tisti Čedermac, ki se je postavil po robu organiziranemu vsemogočnemu kolosu. Zakaj ena sama jasno in glasno izrečena beseda bi suhoperne in hladne nedialektične dialektike postavila pred resnico, mimo katere ne bi mogli. Morebiti je pisatelj verjel v modrost vsevednih tovarišev, ki so znali tako imenitno organizirati napade in zasede? Je botrovala prvinska pisateljska naivnost na videz mirnemu sprejemanju ne-narodnega ali vsaj a-narodnega početja komunističnega vodstva?

Ne vem, ker ga o tem nisem spraševal; prvočnemu uporu je sledila odmaknenost, vse dokler ni začel izhajati Zaliv in se je reviji ponudila priložnost, da začne objavljati Resova pisma. Tedaj je korektnost zahtevala, da za objavo njemu

napisanih pisem v oblastem tako nepriljubljeni reviji da pisatelj privolitev. Vozil se je tedaj v poletnem popoldnevnu po blejskem jezeru v čolnu z Majo in Adrijanom in Rado, ki so se vsi trije čudili, kako da se avtor Viharja boji vode in čolna. No, in takrat sem ga vprašal, če ima kaj proti temu, da Zaliv objavi Resova pisma. Pa ni imel nobenega pridržka, tako da se mi je jezero zdele bolj čudovito. In prijetno mi je bilo tudi kasneje, ko so mi povedali, da je iz Rožne doline šel sam kupit Zaliv v Gorico, ko naša nezavidljiva kolportaža ni pravilno delovala ali pa celo pozabila nanj.

Zato se mi zdaj zdi samo po sebi umevno, da ni postal član stranke, ki bi ohromila njegovo osebnost. In si pravim, da je kljub vsemu sprejemanju uradnih tez prav na dnu vendar ostal zvest svoji pisateljski resnici. Tako se te dni, ko primorski človek žaluje zavoljo njegovega odhoda, najrajsi ustavim pri podobi čolna, ki mu tržaška šolarčka prisrčno isčeta ravnovesje, da bi se stopalo priletnega moža kolikor mogoče varno položilo na njegovo krmo.

[Ponatisnjeno s pisateljevim privoljenjem]

2.

Draga Gusti!

Srce me boli, da sem Te tako zanemarila. Davnaj, preden si mi Ti pisala, sem Ti sklenila poslati pismo; če bi vedela, v kakšnem dusevnem razpoloženju sem bila, bi mi oprostila. Saj tudi sestri Idi že dolgo nisem pisala. Gotovo je huda name. In tudi ne Gizeli, ki mi je sporocila koncem šolskega leta, da je Boženka dovršila licej. Pa Bog ve, da zelo pogosto mislim na moje drage prijatelje, a kadar nisem razpoložena, raje ne pišem.

Torej, draga Gusti, hvala Ti za lepo sliko, ki mi bo za spomin. Rada bi tudi jaz ugodila Tvoji želji, a za zdaj nimam nobene primerne. Kakor hitro jo bom imela, Ti jo pošljem. In Ti obljudim, da Ti bom vsakotoliko pisala in Ti sporočala o Lojzetovem grobu. Bodti brez skrbi, njegov grob bo negovan in nikoli ne bo pozabljen. Nikar pa ne govori o odskodninah! Njemu napravimo vse iz ljubezni kot njegovi prijatelji.

Poleti nas je obiskal Cotič, govorili smo samo o ubogem Lojzetu, pozneje je bila tu njegova žena z otroci in istotako se je govorilo samo, samo o njem z ljubezni in velikim sočutjem.

Pesnik Stanko Vuk iz Mirna je napisal v Mladiki nekaj lepih besed o Lojzetu. Mi nismo še brali, a pravil nam je sam. Tudi njemu je bil Lojze zelo na srcu, in kadar je pri nas, večkrat govorimo o njem.

Dini sem večkrat pisala, le obiskati je ne morem, ker pot preveč stane. Povabila sem jo k nam. Ko bo peljala Tatjano v Tomaj, se bo morda oglasila. Mislim, da je ni že peljala.

Zelo me veseli, da si premeščena v Ljubljano. Poizkusí kdaj priti s kolektivnim

potnim listom. Frančica Radinja je bila pretekli teden tu s svetogorskimi romarji. Rada bi Te videla in se pomenila s Teboj. Kako je pa z Mimi? Pozdravi jo prav lepo! Dorico Kancler in Irene vidiš kdaj? Tudi nju pozdravi!

Srčne pozdrave in poljube od tvoje Davorine

3.

Velecenjena gospa!

Naj nekaj besed napišem jaz! Lojzov grob je prekopan, obrobljen s kamni, na sredi iz kamenčkov začasen napis: DR. RES. Tu imamo že marmornato ploščo z napisom, ki smo jo dobili iz Lj., dali jo bomo te dni vzidati ob grobu, a upam, da ne bo preteklo dolgo, ko mu postavimo dostenjen spomenik, ki ga bo izdelal kipar Tone Kralj. Prav tako bomo te dni vsadili na grob pušpan, na vrtnarjev nasvet, ker najlaže prenese zimo in veter. Seveda ne bo manjkalo cvetic ne svečk te dni; na Vernih duš dan ga bom tudi jaz obiskal. S knjižnico pa je bilo takole: Gospa Dina se je odločila, da jo da proc, ker je sicer vse stanovanje oddala in potrebuje sobo zase. Nazadnje, če že ni misliла hraniti knjig iz gole pietete, je res še najbolje tako. Prvič, veliko večino knjig bi pozneje otroci sploh ne mogli rabiti, in drugič, posebno znanstvene knjige polagoma zastarajo in izgubijo vrednost. Prav v ta namen sva se bila z dr. K. odpeljala v Benetke, da sva se dogovorila. Poslala nam je vse knjige v slovanskih jezikih in vse nemške. Okoli 1100 knjig. Da bi bile vse knjige na enem kraju, je nemogoče, že zaradi tega, ker se gre za to, da se jih spravi v denar. Vsakogar pa vse knjige ne zanimajo in jih izbira po svojem zanimanju in okusu. Upam, da prejme za vse približno pet tisoč lir, ako jih cenimo med brati.

O Lojzu sem napisal kratek člančič za Dom in svet. V njem sem poizkusil bežno orisati tragiko človeka, ki je imel velike cilje, a mu razmere še niso pustile, da bi jih dosegel, potem ga je pa prehitela smrt. Verjemite mi, da se Lojzeta toplo spominjam in se nam zdi nekam prazno, če pomislimo, da se ne bo, kakor po navadi, nikoli več prismeħljal skozi vrata in nam vroče, prijateljsko stiskal roko.

Lepe pozdrave vam in gospodu!

France Bevk

MATERIALE DEL SIMPOSIO SUL DOTT. ALOZIJA RES

In occasione del centesimo anniversario di nascita del dott. Alojzij Res, letterato, redattore, traduttore, critico d'arte e raggardevole intermediario tra la cultura italiana e quella slovena, Zgodovinsko društvo za severno Primorsko (Associazione degli storici del Littorale settentrionale) ha organizzato il 22 ottobre 1993 nel convento dei francescani a Montesanto presso Gorizia un simposio dedicato alla vita e all'opera del commemorato. Sette relatori hanno di seguito evidenziato rispettivamente i principali dati sulla vita di Res (Ivana Uršič), sulla corrispondenza militare durante la prima guerra mondiale (Petrina Svoljšak), sull'opera letteraria (Joža Mahnič), sulla corrispondenza con lo scrittore France Bevk (Marijan Breclj), sull'opera di mediazione tra la creatività culturale slovena e quella italiana (Marija Pirjevec), sulla critica d'arte (Peter Krečić) e su alcuni dati relativi alla sua biografia (Branko Marušić).

Il dott. Alojzij Res nacque a Gorizia il 1 luglio 1893. Compiuti gli studi ginnasiali entrò nel seminario teologico di Gorizia, interrompendo gli studi nel 1917. In seguito frequentò gli studi presso la Facoltà di Filosofia di Zagabria e di Firenze. Nel 1921 conseguì la laurea presso l'Università di Lubiana con la tesi sull'essenza della poesia popolare. Nel 1924 si laureò pure all'Università di Firenze. Già prima di conseguire la seconda laurea iniziò l'insegnamento della lingua serbo croata presso Istituto Ca' Foscari di Venezia (1923). Morì a Venezia il 17 maggio 1936. È sepolto nel cimitero conventuale di Montesanto presso Gorizia.

La sua attività letteraria, quella di traduttore e quella pubblicistica ebbe inizio già negli anni ginnasiali. Durante la prima guerra mondiale fu corrispondente dal fronte isolino. Nel 1916 pubblicò le vicende belliche nell'opuscolo *Ob Soci (Lungo l'Isonzo)*. In occasione del 600° anniversario della nascita di Dante Alighieri fu coordinatore dell'opera dal titolo *Dante*. Il libro fu pubblicato in lingua slovena nel 1921 a Lubiana e nella versione italiana nel 1923 a Gorizia. Res trovò numerosi insigni collaboratori sia nell'ambito italiano che in quello sloveno (G. Salvemini, B. Croce, M. Kos, A. Ušenčnik, F. Stelè ecc.). Nel 1921 collaborò all'istituzione della casa editrice Naša založba di Trieste.

Pubblicò numerosi articoli in riviste slovene trattando argomenti sulla pittura italiana (Tintoretto, Raffaello, Segantini), compilò varie voci per l'enciclopedia Vallardi ed ebbe stretti contatti con gli slavisti italiani (E. Lo Gatto, G. Maver, U. Urbani, W. Giusti). Durante la permanenza a Venezia (abitava al Lido, in una casa di sua proprietà) aveva stretti contatti con i rappresentanti della cultura slovena in Italia (con lo scrittore France Bevk, il poeta Stanko Vuk) come pure nella Jugoslavia di quel periodo. Il soverchio affaticamento debilitò il suo fisico per cui fu stroncato dalla malattia ancor prima di aver compiuto 43 anni di vita. Nel matrimonio con l'italiana Dina Frosali nacquero tre figli. La moglie imparò la lingua slovena e tradusse in italiano brevi prose dello scrittore Bevk.

MATERIAL FROM THE SYMPOSIUM DEDICATED TO DOCTOR ALOJZIJ RES

In homage to the centenary of birth of the man of letters, editor, translator, art reviewer and important mediator of the Italian culture, Doctor Alojzij Res, a symposium dedicated to the life and work of the man celebrating the jubilee took place 22nd October 1993 at the Franciscan convent situated on the very peak of the Sveta Gora near Nova Gorica. It was organized by the Association of Historians of the Severna Primorska region. Seven lecturers presented the life and work of Doctor Res, respectively: Mrs. Ivanka Uršič the fundamental data of his biography, Mrs. Petra Svoljšak his correspondence during the First World War, Mr. Joža Mahnič his literary work, Mr. Marijan Breclj his correspondence with the writer France Bevk, Mrs. Marija Pirjevec his activity relating to the rapprochement between the Italian and Slovene cultural creati-veness, Mr. Peter Krečić the art criticism and Mr. Branko Marušić adding some fragments to his biography. Doctor Alojzij Res was born in Gorizia 1st July 1893. After having terminated the grammar school - gymnasium, he registered at the theological Seminary (Seminario Centrale of Gorizia), but he soon abandoned this study (1917). Later he attended the Faculty of Arts - Letters in Zagreb and in Florence. He graduated from the University of Ljubljana and obtained the title of Ph.D. in the year 1921 with the theses on the essence of popular song. He was awarded his Ph.D. in the year 1924 at the University of Filonice, too. His teaching career had begun before that event. He taught the serbocroate language at the Istituto Ca' Foscari in Venice (1923). He died in Venice 17th May 1936. He is buried at the cemetery of the Convent on the summit of the Sveta Gora near Nova Gorica.

The literary translation and publicistic activity of Mr. Res goes back to his gymnasium years. During the First World War he used to be a correspondent from the Isonzo (Soča) battlefields. The vicissitudes of this period were published in the booklet *Ob Soči (By the side of the Isonzo river - 1916)*. At the occasion of the six hundredth jubilee of Dante Alighieri's birth edited the miscellany *Dante*. The book was published in the year 1921 in the Slovene version and in the year 1923 in Gorizia in the Italian version. He had succeeded to attract to collaboration a lot of eminent, renowned names from the Slovene and Italian literary and scientific world (G. Salvemini, B. Croce, M. Kos, A. Ušeničnik, F. Stelè ecc.). In the year 1921 he collaborated at the foundation of the magazine *Naša založba* (Our Publishing House) in Trieste. He used to publish a lot in the Slovene magazines, writing among other things also about the Italian painting (Tintoretto, Raffaello, Segantini). Moreover he wrote many articles for the Vallardi's encyclopedia and he kept cultivating a tight relationship with the Italian slavists (E. Lo Gatto, G. Maver, U. Urbani, W. Giusti).

His activity as cultural operator was not less important than the one of writer and translator. In fact, during his stay in Venice (where he used to live in his own house on the Lido island) he never stopped cultivating his close relationship with the representatives of the Slovene culture in Italy (the writer F. Bevk, S. Vuk) and in the then Jugoslavija. He got completely worn out after all the exhausting work so that all his vital forces faded away which resulted in the illness to which he succumbed not even 43 years old.

From his marriage with the Italian Dina Frosali he had three children. His wife learned slovene and translated in the italian short stories - sketches of the writer France Bevk.

KAZALO

Goriški letnik 23/1996 (Slavica Plahuta)	3
Uvodna beseda na Resovem simpoziju (Sveta Gora 22. 10. 1993) (Branko Marušić)	4
Ivana URŠIČ Dr. Alojzij Res - podatki za biografijo	5
Joža MAHNIČ Alojzij Res kot leposlovec	13
Petra SVOLJŠAK Dr. Alojzij Res v prvi svetovni vojni. Resovo vojno dopisništvo.....	19
Marijan BRECELJ Res -Bevkov slovstveni mentor	25
Marija PIRJEVEC Alojzij Res - posrednik med slovensko in italijansko kulturo	33
Peter KREČIČ Dr. Alojzij Res - likovni kritik	39
Branko MARUŠIČ Prispevek k biografiji dr. Alojzija Resa	47
Marijan BRECELJ Resova korespondenca	53
Materiale del simposio sul dott. Alojzij Res	131
Material from symposium dedicated to doctor Alojzij Res	132